

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**BURSA'DA KIZIK KÖYLERİNİN KIRSAL TURİZM
POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ VE BU POTANSİYELİN
KENTSEL REKREASYON AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serpil KARA

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Taner KILIÇ

Bilecik, 2018
10089575

**T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**BURSA'DA KIZIK KÖYLERİNİN KIRSAL TURİZM
POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ VE BU POTANSİYELİN
KENTSEL REKREASYON AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serpil KARA

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Taner KILIÇ**

**Bilecik, 2018
10089575**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYSİS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: Sergil KARA
Anabilim Dalı : Coğrafya
Programı : Coğrafya
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Taner KILIÇ
Tezin Özgün Adı : Bursa'da Kızık Köylerinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve B. Potansiyelin KentSEL Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi
Tezin İngilizce Adı : Determination of rural tourism potential of Kızık villages in Bursa and assessment of the potential with regard to urban recreation

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 28 / 05 / 2018

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ /OY ÇOKLUĞU ile Coğrafya Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Taner KILIÇ

İmza

Üye : Prof. Dr. Fren YÜRÜDÜR

Üye : Prof. Dr. Erdal KARAKAŞ

Üye : .....

.....

Üye : .....

.....

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..... / ..... / 20.... tarih ve ..... / ..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

"Bursa'da Kızık Köylerinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Bu Potansiyelin Kentsel Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Serpil KARA

28/05/ 2018

ÖN SÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Yard. Doç. Dr. Taner KILIÇ, sahip olduğu bilgi ve deneyimlerini paylaşarak çalışmamın tamamlanmasında yol gösterici olmuştur. Araştırma boyunca her anlamda yanımda olan Yard. Doç. Dr. Taner KILIÇ'a değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Tez çalışması sırasında anketlerin yapımı boyunca beni yalnız bırakmayan ve arazi çalışması sırasında bana eşlik eden kardeşim Arif CÖMERT'e ve kuzenim Cem ZÜLBAHAR'a, İngilizce özet kısmının yazılmasında bana destek olan arkadaşım Merve PAMUK'a, tezi okuyarak düzeltmeleri yapmamı sağlayan eşim Alper KARA'ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca beni yetiştirip emeğini hiçbir zaman eksik etmeyen babam Remzi CÖMERT ve annem Nuray CÖMERT'e, bugünlere gelmemde katkısı bulunan bütün hocalarıma sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Serpil KARA

ÖZET

Küreselleşme, teknolojiye meydana gelen değişimlere bağlı olarak ekonomik ve toplumsal yaşamdaki etkisini arttırmaktadır. Bugün dünyadaki en önemli sorunlardan biri hızlı kentleşme ve aşırı yapılaşmadır. Bu durum var olan doğal alanları ortadan kaldırmaktadır. Toplumsal yaşamdaki bu değişim uzun süreçte insan hayatını fiziksel ve psikolojik boyutta etkilemektedir. Bu nedenle günlük yaşam tarzından uzaklaşmak isteyen insanlar yılın belli bir döneminde kısa süreli ya da gününbirlik fiziksel aktivitelere katılarak kendisini psikolojik yönde yenileyebileceği kırsal mekanlara yönelmektedir. Böylece konum olarak şehir merkezlerine yakın doğal ve tarihi dokusu ile potansiyel rekreasyon alanı olan kırsal mekanlar, turizm merkezi olarak değer kazanmaktadır.

Bursa'daki Kızık köyleri çalışma alanımızı oluşturmaktadır. Kırsal turizm kapsamında ele aldığımız köylerden Fidyekızık ve Değirmenlikızık yerleşimleri kent merkezine yakınlığından dolayı zaman içinde aşırı yapılaşma ve yoğun nüfuslanma sonucu kırsal özelliklerini yitirmiştir. Bu nedenle bu köyler çalışma alanımızın dışında bırakılmıştır. Zengin tarihi geçmişi ve doğal güzellikleri ile kırsallığını hala koruyabilen Cumalıkızık, Hamamlıkızık ve Derekızık köyleri araştırma sahamızı oluşturmaktadır. Araştırmadaki temel amacımız ise Kızık köylerinin kırsal turizm potansiyelini belirlemek ve bu köylerdeki potansiyeli kentsel rekreasyon açısından değerlendirmektir. Bu amaçla alakalı bilgi toplama aşamasında ilgili kurumlardan elde edilen belgeler, literatür taraması ve alan araştırması yapılmıştır. Araştırma evreni, bu köylere gelen ziyaretçiler ve bu köylerde yaşayan yerel halk ile esnaftır. Araştırmada ziyaretçiler, yerel halk ve esnaf olmak üzere üç analiz birimi bulunmaktadır. Ziyaretçilere yüzyüze görüşme tekniği ve rastgele örnekleme göre, yerel halka ve esnafa ise yüzyüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Araştırma 470 kişi ile gerçekleştirilen karma desenli bir araştırmadır. Birinci elden sağlanan veriler SPSS 21 programı ile analiz edilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca SWOT analizi yapılarak çalışma alanımıza konu olan Kızık köylerinin turizm potansiyeli ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kızık köylerinde turizm olanaklarının istenilen düzeyde değerlendirilmediği ve varolan potansiyelin alternatif rekreasyonel etkinlikler ile geliştirilebileceğidir. Özellikle Derekızık ve Hamamlıkızık köylerinde Küreklidere

Şelalesi'ne yönelik yürüyüş parkurları, Derekızık ve Cumalıkızık tarım alanlarında hobi bahçeleri, köylerden Uludağ eteklerine doğru gerçekleştirilecek atlı gezintiler ile bisiklet turları, çeşitli yörelere ait haftaların düzenlenmesi ve köylerde yetiştirilen yerel ürünlere ait festivallerin yapılması ziyaretçilerin ifade ettiği rekreasyonel faaliyetlerdendir. Köylerdeki hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi, köylere yönelik tanıtım ve reklamın artırılması kırsal turizmin geliştirilmesi için öncelikli olarak yapılması gerekenlerdir.

Doğal ve bozulmamış çevre yapısı, tarihi ve kültürel değerleri, geleneksel mimari ankete katılan esnafa göre ziyaretçileri çeken en temel unsurlardır. Ancak ziyaretçileri ağırlama ve hizmet sunma açısından köylerinin yetersiz kaldığını belirten köy esnafı, kızık köylerinde yeni yatırım planları olduğunu ifade etmektedir. Anket sonuçlarına göre özellikle Cumalıkızık'ta planlanan yatırımların, konaklamaya ve ev pansiyonculuğuna yönelik olduğu görülmektedir.

Derekızık'ta ise doğal çevrenin çekiciliği günübirlik turizmi ortaya çıkarmıştır. Esnafın tamamı ağırlıklı olarak hafta sonu gelen ziyaretçilerin tüm haftaya yayılmasını istemektedir. Ziyaretçi sayısının artırılması için öncelikli olarak reklam ve tanıtım yapılmalı ve beraberinde hizmet alanları çeşitlendirilmelidir. Köy esnafı giderek azalan tarım ve hayvancılığa karşı turizmi alternatif ekonomik faaliyet ve geçim kaynağı olarak görmektedir. Bu nedenle köy esnafı sahip oldukları bahçelerde kamp yapmak için arazi kiralamak, bungalov evler yapmak, bahçe turizmini geliştirmeyi istemektedir.

Turizmin önemli bir sektör olarak gelişmeye başladığı kızık köylerinde yerel halk ve esnaf, günübirlik olan ziyaretlerin kısa süreli turizme dönüştürülmesi gerektiğini düşünmektedir. Özellikle ziyaretçilerin sayısının artması ve haftanın hergününe yayılması varolan değerlerin korunmasına imkan sağlamaktadır. Köy halkı ve esnaf çekiciliği olan değerlere daha çok özen göstermeye başlamıştır. Turizmi, ekonomik kaygılarını azaltıcı faaliyet olarak görmekte olan yerel halk teşvik çalışmalarının destekçisi olmaktadır.

Kızık köylerinde kırsal turizmin gelişmesi, bu köylerin kalkınmasını da sağlayacaktır. Bu sayede ekonomik ve sosyal gelişme sağlanacak ve bu tür sorunların çözümüne katkıda bulunacaktır.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, Turizm, Kırsal turizm, Kızık köyleri, Bursa.

ABSTRACT

Globalization has been increasing its impact on economic and social life, depending on the changes in technology. Today, one of the most important problems in the world is rapid urbanization and extreme structuring which causes to destroy the existing natural areas. This change in social life influences human life on the physical and psychological dimension for a long time. Therefore, people who want to move away from their daily lifestyle tend to visit rural areas where they can renew themselves psychologically by participating in short-term or daily physical activities during a certain period of the year. Thus, the rural areas that close to the city centers, which are potential recreation area with the natural and historical texture, gain value as a tourism center.

Some of KIZIL villages in Bursa are selected as our study area that consists of Cumalıkızık, Hamamlıkızık and Derekızık villages because they still have been protecting their countryside features with its rich history and natural beauties. However, Fidyekızık and Değirmenlikızık settlements, which have been handled in the context of rural tourism, have lost their rural characteristics due to their proximity to the city center which causes these villages to have excessive urbanization and dense population. For this reason, these villages are excluded from our study area. The primary aim of this study of to determine the rural tourism potential of the Kizik's villages and to evaluate the potential of these villages regarding the urban recreational tourism.

For the data collection phase, field research and literature review were conducted, and some necessary documents were obtained from the relevant government agency. The participants of this study are visitors, the local villagers, and artisans. Thus, the three analysis units of the research are visitors, local villagers, and artisans. While a questionnaire was applied to the visitors as the random sampling face to face interview technique, the same questionnaire was applied to the local villagers and artisans as the face to face interview technique. The research is mixed-pattern research with 470 people. First-hand data were analyzed by SPSS 21 program and evaluated. Besides, SWOT analysis has been done to reveal the tourism potential of the Kızık villages that consists of our study area.

The findings of the research show that tourism opportunities of the Kizik villages are not profited to the desired level, and the existing potential of these villages can be improved with alternative recreational activities. For instance, the hiking trails to the Küreklidere Waterfall in Derekızık and Hamamlıkızık villages, the hobby gardens in Derekızık and Cumalıkızık agricultural areas, the horse rides and bicycle tours can be performed from villages through the foothills of the Uludağ, arranging of the weeks belonging to various local traditions, and organizing of festivals belonging to local products were stated by the visitors as the recreational activities. Diversification of the service areas in the villages, introduction to the villages and promotion of the advertisement are the primary things to be done for the rural tourism development.

According to the artisans who participated in the questionnaire, the natural and unimpaired environment, historical and cultural values, and the traditional architecture are the most significant elements that attract visitors. However, the village artisans emphasize that their villages are inadequate in terms of hospitality and service provision and they state that there are new investment plans in these villages. According to the results of the questionnaire, it can be seen that the investments planned especially in Cumalıkızık are aimed to improve accommodation such as house pension.

In Derekızık, the attraction of natural environment reveals day-to-day tourism. All of the artisans are predominantly desire visitors to visit their villages during the whole weekdays rather than just weekends. To increase the number of visitors, primarily, advertising should be done, and the service areas should be varied. Village artisans think tourism as an alternative economic activity and a source of living against the ever-decreasing agriculture and animal husbandry. For this reason, village artisans want to lease land to camp in the gardens they own, build bungalow houses, and develop gardening tourism.

The local villagers and artisans think that day-to-day visits should be transformed into short-term tourism in the Kizik villages where tourism has begun to develop as an important sector. Especially, the increase in the number of visitors and the spreading of the visits from weekends to every day can allow the preservation of the existing values of the villages. Besides, the local villagers and artisans have begun to pay more attention to the attractive values of the villages. Also, they think tourism as an activity

to reduce economic worries, and so they support the local public incentive efforts. The development of rural tourism in Kizik villages will also provide economic and social development. Thus, it will contribute to the resolution of such problems in these villages.

Key Word: Recreation, Tourism, Rural tourism, Kizik village, Bursa

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ	xii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. REKREASYON.....	5
1.2. KIRSAL TURİZM.....	8
1.2.1. Ekoturizm.....	10
1.2.2. Tarihi – Kültürel Turizm.....	11
1.2.3. Sürdürülebilir Turizm.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

BURSA'DA KIZIK KÖYLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1. COĞRAFİ KONUM.....	14
2.2. TARİHİ YAPISI.....	17
2.3. EKONOMİK FAALİYETLER.....	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BURSA'DA KIZIK KÖYLERİNİN KIRSAL TURİZM POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ

3.1. DOĞAL ÇEKİCİLİKLER.....	22
3.1.1. Doğal Mesire Alanları.....	23

3.1.2. Şelale ve Kanyon.....	26
3.1.3. Doğal Çekiciliklerin Rekreatyonel Turizm Açısından Değerlendirilmesi....	28
3.2. TARİHİ VE KÜLTÜREL ÇEKİCİLİKLER.....	42
3.2.1. Tarihi Sokak Dokusu ve Sivil Mimari.....	45
3.2.2. Geleneksel Yaşam Tarzı.....	50
3.2.3. Yöresel Ürünler.....	51
3.2.4. Tarihi ve Kültürel Çekiciliklerin Rekreatyonel Turizm Açısından Değerlendirilmesi.....	53
3.3. SWOT ANALİZİ: KIZIK KÖYLERİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ, FIRSATLAR VE TEHDİTLER.....	69
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
KAYNAKÇA	77
EKLER.....	82
ÖZGEÇMİŞ.....	91

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
Ed.	: Editör
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SPSS	: Statistical Packages for the Social Sciences
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SWOT	: Strengths, Weaknesses, Opportunities ve Threats
TÇSV	: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TPL	: Toplam
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
vd.	: ve diğerleri

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 : Rekreatif Etkinliklerin Sınıflandırılması.....	7
Tablo 2 : Derekızık Köyündeki Ziyaretçilerin Köye Geliş Sebeplerine Göre Katıldıkları Rekreatif Faaliyetler.....	32
Tablo 3: Hamamlıkızık Köyündeki Ziyaretçilerin Köye Geliş Sebeplerine Göre Katıldıkları Rekreatif Faaliyetler	33
Tablo 4: Derekızık Köyündeki Ziyaretçilerin Aalternatif Rekreatiyonel Alanların Değerlendirilebileceğine Dair Düşüncesi.....	35
Tablo 5: Hamamlıkızık Köyündeki Ziyaretçilerin Alternatif Rekreatiyonel Alanların Değerlendirilebileceğine Dair Düşüncesi.....	36
Tablo 6: Derekızık Yerel Halkının Turizm İle İlgili Düşünceleri.....	36
Tablo 7: Hamamlıkızık Yerel Halkının Turizm İle İlgili Düşünceleri.....	37
Tablo 8: Kızık Köylerinde Yerel Halkın Turizmi Algılama Şekli.....	37
Tablo 9: Kırsal Turizm Faaliyetlerinin Ve Rekreatiyonel Çeşitlenmenin Arttırılmasına Yönelik Esnafın Bakış Açısı.....	38
Tablo 10: Derekızık Köyünde Ziyaretçi Ve Köy Esnafının Turizmi Geliştirmesi Adına Ne Yapılması Gerektiğine Dair Düşünceleri.....	40
Tablo 11: Hamamlıkızık Köyünde Ziyaretçi Ve Köy Esnafının Turizmi Geliştirmesi Adına Ne Yapılması Gerektiğine Dair Düşünceleri.....	41
Tablo 12: Cumalıkızık Köyündeki Ziyaretçilerin Köye Geliş Sebeplerine Göre Katıldıkları Rekreatif Faaliyetler.....	55
Tablo 13: Cumalıkızık'ta Alternatif Rekreatiyonel Alanların Değerlendirilebileceğine İlişkin Ziyaretçilerin Düşünceleri.....	58
Tablo 14: Cumalıkızık Yerel Halkının Turizm İle İlgili Düşünceleri.....	58
Tablo 15: Cumalıkızık'ta Kırsal Turizm Faaliyetlerinin Ve Rekreatiyonel Çeşitlenmenin Arttırılmasına Yönelik Esnafın Bakış Açısı.....	60
Tablo 16: Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO Tarafından Dünya Miras Listesine Alınmasının En Çok Hangi Alanda Etkisini Gösterdiğine Yönelik Ziyaretçi Ve Yerel Halkın Görüşü.....	63
Tablo 17: Cumalıkızık'ta Halkın Ve Esnafın Düşüncesine Göre Kırsal Turizm Potansiyelini Ve Alternatif Faaliyetleri Geliştirecek Olan Kurum Ya Da Kuruluşlar....	65
Tablo 18: Cumalıkızık Köyünde Ziyaretçi Ve Köy Esnafının Turizmi Geliştirmesi Adına Ne Yapılması Gerektiğine Dair Düşüncesi.....	67

Tablo 19: Cumalıkızık Köyünde Ziyaretçilerin Köye Tekrar Gelmelerinde Yerel Halkın Ve Esnafın Etkisinin Olup Olmayacağını Dair Düşünceleri.....	68
Tablo 20: Cumalıkızık Köyünde Ziyaretçilerin Dikkatini Çeken En Önemli Sorunlar.	69
Tablo 21: Cumalıkızık Köyü'nün Güçlü Ve Zayıf Yönleri Fırsatlar Ve Tehditler.....	70
Tablo 22: Derekızık Köyü'nün Güçlü Ve Zayıf Yönleri Fırsatlar Ve Tehditler.....	72
Tablo 23: Hamamlıkızık Köyü'nün Güçlü Ve Zayıf Yönleri Fırsatlar Ve Tehditler.....	73

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1: Kızık Köylerinin Lokasyonu.....	14
Şekil 2: Kızık Köylerinin Topografya Haritası.....	15
Şekil 3: Kızık Köylerinde Doğal Ve Tarihi Çekicilikler.....	23
Şekil 4: Kültürel Turizm Kaynakları.....	44
Grafik 1: Bursa'nın Sıcaklık Ve Yağış Grafiği (1970-2015).....	16
Grafik 2: Ziyaretçilere Göre Kızık Köylerinde En Önemli Kırsal Turizm Çekiciliği...29	
Grafik 3: Yerel Halka Göre Kızık Köylerinde En Önemli Kırsal Turizm Çekiciliği....30	
Grafik 4: Derekızık Ve Hamamlıkızık Ziyaretçilerinin Köyleri Ziyaret Etme Sıklığı..34	
Grafik 5: Yerel Halka Ve Esnafa Göre Kırsal Turizm Potansiyelini Ve Alternatif Faaliyetleri Geliştirmekte Asıl Görevi Üstlenecek Kurum Ya Da Kuruluşlar.....39	
Grafik 6: Cumalıkızık Ziyaretçilerinin Köyleri Ziyaret Etme Sıklığı.....56	
Grafik 7: Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO Tarafından Dünya Miras Listesine Alınmasının Köyde Yapılan Turizm Faaliyetleri Üzerindeki Etkisi.....62	

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Cumalıkızık'ta Gözleme Yapımı.....	21
Fotoğraf 2: Cumalıkızık'ta Üretien Ev Mahsulleri.....	21
Fotoğraf 3: Derekızık Baba Çınar Mesire.....	25
Fotoğraf 4: Baba Çınar Mesire Alanı.....	25
Fotoğraf 5: Hamamlıkızık Alabalık Tesisleri.....	26
Fotoğraf 6: Hamamlıkızık Kent Ormanı.....	26
Fotoğraf 7: Küreklidere Şelalesi'nden Görünüm.....	27
Fotoğraf 8: Küreklidere Şelalesi.....	28
Fotoğraf 9: Küreklidere Seyir Tepe.....	28
Fotoğraf 10: Derekızık Taşlık Orman Yolu.....	35
Fotoğraf 11: Derekızık Ormanlık Alanı.....	35
Fotoğraf 12: Cumalıkızık Sokak Dokusu.....	47
Fotoğraf 13: Cumalıkızık Sokak Dokusu.....	47
Fotoğraf 14: Derekızık Sokak Dokusu.....	47
Fotoğraf 15: Hamamlıkızık Sokak Dokusu.....	47
Fotoğraf 16: Cumalıkızık Tarihi Konutlar.....	49
Fotoğraf 17: Cumalıkızık Tarihi Konutlar.....	49
Fotoğraf 18: Derekızık Tarihi Konutlar.....	49
Fotoğraf 19: Hamamlıkızık Tarihi Konutlar.....	49
Fotoğraf 20: Cumalıkızık'ta Geleneksel Ev Düzeni.....	51
Fotoğraf 21: Cumalıkızık'ta Geleneksel Ev Düzeni.....	51
Fotoğraf 22: Cumalıkızık'ta Yerel Ürünler.....	52
Fotoğraf 23: Cumalıkızık'ta Yerel Ürünler.....	52
Fotoğraf 24: Gözleme Yapan Köy Kadını.....	59
Fotoğraf 25: Cumalıkızık'ta Kahvaltı Evi.....	59
Fotoğraf 26: Cumalıkızık'ta Çekilen Dizilerin Tabelalar İle Köy Konutlarına Yansıması.....	62
Fotoğraf 27: Cumalıkızık'ta Çekilen Dizilerin Tabelalar İle Köy Konutlarına Yansıması.....	62
Fotoğraf 28: Saitabat Şelalesi.....	74
Fotoğraf 29: Saitabat Mesire Alanı.....	74

GİRİŞ

Turizm, “insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında devamlı olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak ve politik ya da askeri bir amaç izlememek üzere, liberal bir ortam içinde; iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik amaçlarla veya aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süre ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan bir tüketim olayı” şeklinde tanımlanmaktadır (Olalı, 1990: 5). Dünyada meydana gelen hızlı sanayileşme, aşırı kentleşme ve artan teknoloji; ekonominin gelişmesine ve sosyal yapının değişmesine yol açmaktadır. Özellikle hızlı nüfus artışı ile büyükşehirlerde yaşanan kargaşadan uzaklaşma isteği, turizmi doğal bir sonuç olarak ortaya çıkarmaktadır. Turizm tarihi-geleneksel değerleri, sosyo-kültürel özellikleri ve çevresel faktörleri kapsayan bir hizmet sektörüdür. Bu nedenle turizm olgusu çok yönlü düşünülmektedir.

Turizmde uzun yıllar deniz-kum-güneş üçlüsü bir çekim gücü yaratırken, günümüzde turistlerin tatil yeri seçiminde özgün doğal ve kültürel zenginlikler daha fazla rol oynamaya başlamıştır (Soykan, 2001: 152). İnsanların rekreasyon ve turizm anlayışı sürekli değişime uğramaktadır. Uluslararası çevre bilincinin gelişmesi, turizmin önemli faktörlerinden biri olan doğal çekiciliklerin korunmasına yol açarak ekoturizmin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ekoturizm, turizm faaliyetleri gerçekleştirilirken doğal ve tarihi değerlerin gelecek nesillere aktarımını benimsemektedir. Bu anlayış beraberinde sürdürülebilirlik kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bir turizm ilkesi olarak gelişmeye başlayan sürdürülebilir turizm, tarihi ve kültürel değerler ile doğal zenginliklerin korunarak, turizmin uzun vadede kalıcılığını sağlamaktır. Kırsal alanlarda ortaya çıkan bir turizm çeşidi olarak kırsal turizm ise çok yönlü ve kompleks bir aktivitedir. Kırsal turizm, çiftlik turizmi, yeşil turizm veya yayla turizmi olmakla birlikte, doğa tatillerini ve özellikle de ekoturizm, alışveriş, kayak, bisikletli ve atlı doğa gezileri, macera, rafting, spor, termal turizm, avcılık ve balıkçılık, sanat, tarih ve etnik yapıya endeksli bir turizm çeşididir (Soykan, 2006: 72-73).

Sanayi devrimi ile birlikte dünya genelinde çeşitli doğal kaynakların kullanımı hızlanmıştır. Doğal kaynakların yoğun kullanımı çevresel tahribatı arttırarak kent

alanlarında olumsuz bir baskı ortaya çıkarmıştır. Bu baskıdan kurtulmak isteyen kent insanı boş zamanlarında dinlenmek ve psikolojik olarak kendini yenileyebilmek için kırsal alanlara yönelmektedir. Özellikle sahip olduğu tarihi-kültürel değerleri, geleneksel yaşam tarzı, yerel ürünleri ve doğal güzellikleri ile çeşitli sportif faaliyetlerin yapılabileceği kırsal mekanlar turizm ve rekreasyon potansiyeli taşımaktadır. Bu potansiyel her yaştan bireyin aktif ya da pasif olarak kısa süreli veya gününbirlik katılımları ile açığa çıkmaktadır. Böylece giderek gelişen kırsal turizm gerçekleştirildiği kırsal mekanların da önemini arttırmaktadır. Gün içinde yapılabilecek çok sayıda aktiviteyi içinde barındıran kırsal alanlar rekreasyonel açıdan da büyük potansiyel taşır. Ancak bu potansiyelinin planlı kullanılmaması halinde çevresel bozulmalar ortaya çıkar. Doğal ve tarihi değerlerin bozulmaya başladığı kırsal mekanlar, ziyaretçilerin beklentisini karşılayamaz hale gelir ve turizm faaliyetleri kısa vadede sona erer. Bu kapsamda ele aldığımız araştırmamızda Bursa'daki Kızık Köyleri'nin rekreasyonel turizm potansiyeli açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı; Bursa'daki Kızık köylerinin kırsal turizm potansiyelinin ortaya konulması, bu potansiyelin kentsel rekreasyon açısından nasıl değerlendirildiğinin araştırılması, sorunların tespit edilmesi ve ileriye yönelik öneriler sunulmasıdır.

Araştırmanın Sınırlılıkları; Kırsal turizm kapsamında ele aldığımız köylerden Fidyekızık ve Değirmenlikızık yerleşimleri kent merkezine yakınlığından dolayı zaman içinde aşırı yapılaşma ve yoğun nüfuslanma sonucu kırsal özelliklerini yitirdiğinden Fidyekızık ve Değirmenlikızık köyleri çalışma alanımızın dışında bırakılmıştır. Bundan dolayı zengin tarihi geçmişi ve doğal güzellikleri ile kırsallığını hala koruyabilen Hamamlıkızık ve Derekızık köyleri ile UNESCO tarafından dünya miras listesine alınan Cumalıkızık köyü araştırma sahamızı oluşturmaktadır.

Yöntem

Doğal ve tarihi çekicilikleri ile ön plana çıkan kırsal mekanlar, son yıllarda turizmin önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. Özellikle iş hayatının yoğunluğundan ve şehrin gürültüsünden uzaklaşmak isteyen insanların, kırsal mekanları rekreasyonel açıdan değerlendirmesi, araştırma konusunun "Bursa'daki Kızık köylerinin

kırsal turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması ve bu potansiyelin kentsel rekreasyon açısından değerlendirilmesi " olarak belirlenmesinde fikir kaynağı olmuştur. Konunun belirlenmesi ile birlikte veri toplama aşamasına geçilmiştir. İlk olarak literatür araştırması yapılarak bu alanda gerçekleştirilmiş tez çalışmaları gözden geçirilmiş ve ön arazi çalışması yapılmıştır. Literatür araştırmasında ve ön arazi çalışmasında elde edilen bilgiler doğrultusunda ise anket soruları hazırlanmıştır.

Turizmin gelişmesinden olumlu ya da olumsuz olarak etkilenen gruplara paydaş adı verilmektedir (Nicholas, vd., 2009: 393). Sürdürülebilir turizm yaklaşımında, bir bölgedeki turizm faaliyetlerinden etkilenen en önemli paydaşlar; yerel ve ulusal yöneticiler, turizm sektöründekiler, sivil toplum kuruluşları, yerel halk, medya ve turistlerdir (Swarbrooke, 1999, Akt: Varnacı Uzun ve Somuncu, 2011: 21). Bu çalışmada araştırma evrenine dahil ettiğimiz paydaşlar, bu köylere gelen ziyaretçiler ile bu köylerde yaşayan yerel halk ve esnafıdır. Araştırmada ziyaretçiler, yerel halk ve esnaf olmak üzere üç analiz birimi bulunmaktadır. Ziyaretçilere yüzyüze görüşme tekniği ve rastgele örnekleme göre, yerel halk ve esnafa ise yüzyüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Araştırma 470 kişi ile gerçekleştirilen karma desenli bir araştırmadır.

Yerel halk anketi, köye dışarıdan gelen esnafların varlığından dolayı köyde ikamet edenler ve esnafılık yapanlar olmak üzere iki ayrı gruba uygulanacak şekilde hazırlanmıştır. Görüşmeler 1 Mart - 20 Eylül 2016 tarihleri arasında üç farklı arazi çalışmasında gerçekleştirilmiştir. Cumalıkızık köyünde 320 ziyaretçi, 15 yerel halk ve 25 esnaf, Derekızık ve Hamamlıkızık köylerinde ise 40'ar ziyaretçi, 5'er esnaf ve 10'ar yerel halk ile yüzyüze görüşülmüştür. Cumalıkızık köyünde ziyaretçilere uygulanan anket sayısının Derekızık ve Hamamlıkızık köyünden fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum Cumalıkızık köyünün tarihi turizmin önemli merkezlerinden biri olması ve UNESCO tarafından dünya miras listesine alınması sonucu yıl içinde köye gelen ziyaretçi sayısının çok daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Hafta içi ve hafta sonu ziyaret edilen köylerde yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler SPSS 21 programında değerlendirilmiştir. Köylerin turizm potansiyelini ortaya çıkarmaya yönelik SWOT analizinin yapılması ile araştırmanın ana aşaması tamamlanmış ve araştırma rapor halinde yazılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. REKREASYON

Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan sermaye ve bilim alanında yaşanan gelişmeler ışığında üretimin artık insan odaklı olmasından çok makine odaklı olarak yapılması gündeme gelmiş ve bunun neticesinde ortaya büyük bir verimlilik çıkmıştır. Bu bağlamda, makinanın üretimde insanoğlunun yerini alması iş gören gücüne olan ihtiyacın başka alanlara kaymasına yol açmıştır. Ayrıca insan kaynağını daha çok üretimin planlanması ve teknolojinin geliştirilmesi alanına kaydırmıştır. Bu kapsamda üretime aktif olarak katılmayan işgörenler için çalışma koşulları iyileşmiş ve işgörenlerin boş zamanları artmıştır (Karaküçük, 2008: 104). Sanayileşmeyi takip eden süreç içerisinde de kentleşme hareketinin başlaması ve insanların şehirlerde beton binalar arasında yaşamaları, onların iş yaşamları dışında kendilerini hem bedensel hem de ruhsal dinginlik sağlayacak etkinlikler aramaya yöneltmiştir. Bu kapsamda çalışma yaşamlarından arta kalan zamanların değerlendirilmesi işçi ve kentli sınıf için bir gereksinim haline almıştır. Sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik ilerlemeler ile birlikte rekreasyonel etkinliklerine olan talep ve bu alandaki çeşitlilik önemli bir unsur haline almış ve eğlenme, öğrenme, dinlenme, yetenek geliştirme, sosyalleşme, alışveriş, spor, izleme ve tedavi gibi amaçlara hizmet eden rekreatif etkinlikler meydana gelmiştir (Argan, 2007, Kır, 2007, Akt: Gül, 2014: 10).

Rekreasyon, bireylerin yaşamsal fonksiyonları canlı tutmak amacıyla onları dinlendiren, eğlendiren, neşe veren ve çeşitli uğraşlardan haz almalarını sağlayan eylemleri yapmak veya bu etkinliklere katılarak fiziksel ve zihinsel olarak canlanmadır (Bayer, 1979: 20).

Rekreasyon, insanların boş zamanlarında yaptıkları, zorunlu çalışma faaliyetlerinden bağımsız olarak, kişinin boş zamanını serbest olarak ve dilediği gibi kullandığı, fiziksel gücünü onarmaya ve ruhsal kapasitesini zenginleştirmeye yönelik; zorunlu faaliyetlere karşıt, özgürce seçilen ve fiziksel ve sosyal çevrenin değişmesi anlamına gelen faaliyetler olarak da tanımlanmaktadır (Turizm Bakanlığı, 1993: 4).

Sanayileşme süreci ortaya çıkardığı sonuçlar ile bireyin ihtiyaçlarını çeşitlendirmiştir. İş yükünün artması ve çalışma hayatının yoğunlaşması özellikle dinlenme ihtiyacının önemini arttırmıştır. Toplumsal bir varlık olan insan kendini psikolojik ve fiziksel olarak ayakta tutacak aktivitelerle dinlenme ihtiyacını karşılamaktadır. Bu amaçla gönüllü olarak katıldığı tüm faaliyetler rekreatif etkinlikleri oluşturmaktadır. Bu açıklamalar rekreasyonun turizm ile ilişkili bir kavram olduğunu göstermektedir.

Turizm, insanların kişisel tatmin amacıyla, kendi hür iradeleri ve istekleri doğrultusunda, maddi çıkar elde etme amacı gözetmeksizin, sürekli olarak oturdukları yerlerden ayrılarak geri dönmek koşuluyla başka bir merkeze, belirli bir süre için gitmeleri ve orada kaldıkları sürece gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir (Öner, 1997: 3-5). İnsanların yaşadıkları yerden ayrılarak, geçici süre ile gittikleri yerde gerçekleştirdikleri bu faaliyetler ise rekreasyonel etkinliklerin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu tanımlamalar doğrultusunda rekreasyonun, turizm etkinliklerini içine alan ve konaklama şartı olmayan kapsamlı bir kavram olduğu anlaşılmaktadır.

Rekreasyon genellikle boş zamanlarda gerçekleştirilen her türlü faaliyeti içine almaktadır. Dolayısıyla turizm ile rekreasyon aynı türden birçok faaliyeti paylaştıkları için birbirleriyle örtüşmektedirler (Kement, 2014: 87). Rekreasyonel turizm etkinlikleri gönüllü olarak girişilen, insanların boş zamanları boyunca tam bir istek ve tatmin duyarak yaptıkları, hoş giden ve olumsuz etkisi olmayan faaliyetler olarak tanımlanır (Shivers ve Delisle, 1997: 102). İnsanların boş zaman kavramını farklı biçimde değerlendirmeleri yaptıkları etkinliklerinde farklılık göstermesine yol açmaktadır. Bu durum ise rekreatif faaliyetlerin sınıflandırılmasını sağlamaktadır.

Rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılmasında esas önemli olan, bireylerin boş zamanları içerisinde rekreatif faaliyetlere katılmasını sağlayan amaçlar, istekler ve hazlar temel belirleyicilerdir (Karaküçük, 2008: 76). Rekreatif faaliyetler bu temel unsurlara göre sınıflandırılabilir gibi mekansal, amaçsal, işlevsel vb. belirleyicilere göre de sınıflandırma yapılabilmektedir (Karaküçük, 2008: 77). Bireylerin istek ve amaçlarının bireysel olarak farklılık arz etmesinden kaynaklı olarak dünyada insan nüfusu kadar rekreatif etkinliğin varlığından bahsedilmesi yadsınamaz bir gerçekliktir (Gül, 2014: 20). Literatürde geçen sınıflandırmalar dikkate alınarak rekreatif etkinlikler,

etkinliklere katılım şekline göre ve katılanların mekan tercihlerine göre tablo 1’de sınıflandırılarak gösterilmektedir.

Tablo 1: Rekreatif etkinliklerin sınıflandırılması

Etkinliklere Katılım Şekline Göre		Katılanların Mekan Tercihine Göre			
Aktif	Spor yapma	Kentsel	Açık alan	Hayvanat bahçesi ziyareti	
	Şarkı söyleme			Bisiklet binme	
	Enstrüman çalma			At binme	
				Yelken yapma	
	Tiyatral bir oyun oynama		Kapalı alan	Spor etkinliklerine katılma (voleybol, tenis, basketbol vb.)	
Pasif	Sinema filmi		Kırsal	Açık alan	Bilgisayar oyunu oynama
	Tiyatro izleme				Müze ve sergi salonu ziyareti,
	Bir spor karşılaşmasını izleme				Tiyatro, sinema ve opera izleme
	Konser izleme			Kapalı alan	Balık tutmak, dağ bisikleti
					Yürüyüş yapmak, tırmanış
		Kamp yapma			
		Akraba ziyareti			
		Tarihi mekan ziyareti			

Kaynak: (Gül, 2014: 21-28)

İnsanlar boş zamanlarını aktif katılımcı veya pasif izleyici şeklinde, açık ya da kapalı mekanlarda gerçekleştirdikleri etkinlikler ile değerlendirmektedir. İnsanların isteklerini ve hazlarını ön planda tutarak gerçekleştirdikleri bu etkinlikleri kentsel rekreasyon ve kırsal rekreasyon olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür.

Kentsel rekreasyon açık ya da kapalı mekanlarda insanların spor yapmak, eğlenmek, sinema ve tiyatro gösterisine katılmak, müze vb. mekanları ziyaret etmek amaçlı olarak gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerdir (Karaküçük, 2008: 80).

Kırsal rekreasyon etkinlikleri kentsel yerleşim yeri baz alınarak, kent dışında doğal bir çekim alanına gidilerek, o mahreçte kalma süresine göre günübirlik, hafta sonu

ya da uzun süreli etkinliklerde gerçekleştirilen spor, tatil, sağlık vb. amaçlar taşıyan etkinliklerdir (Özgüç, 1984: 7). Kırsal mekan, rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştirildiği ortamların başında gelmektedir. Sahip olduğu sakin ve sessiz çevre ortamı ile özellikle kentte yaşayan bireylerin boş zamanını değerlendirdiği, doğal güzellikleri barındıran alanlardır. Boş zamanını mekana bağlı etkinliklerle geçirmek isteyenlerin tercih ettiği kırsal mekanlar birer rekreasyon ortamıdır.

1.2. KIRSAL TURİZM

Kırsal turizm; doğal çevrenin varlığını sürdürdüğü, şehir yerleşmelerinden mekan olarak farklı geleneksel yaşam tarzının sergilendiği, tarihsel ve kültürel değerleri ile otantik havanın egemen olduğu ortamlarda gerçekleştirilir. Kırsal turizm Dünya’da ve Türkiye’de turizme yönelik yapılan çalışmalarda farklı tanımlamaları ile dikkat çeken kapsamlı bir kavramdır.

Kırsal turizm, kitle turizminin aksine daha geniş bir alanda, yerel bir atmosferde, yapılaşma ve nüfusun daha az olduğu bir bölgede, az sayıda turist katılması nedeniyle yoğunlaşmanın daha az yaşandığı geleneksel ve kendine has mimarisi ile yerel halk tarafından oluşturulan küçük çaplı turistik işletmelerde mal ve hizmetlerin sunulduğu ve turistlerin kendi özgür seçimleriyle istediği miktarda ve çeşitte aktiviteyi gerçekleştirmesine olanak sağlayan bir turizm türüdür (Albayrak, 2003: 133).

Kırsal turizm yeni bir kavram değildir. 19. yüzyılda gelişen ve büyüyen endüstri kentlerinin stresine ve bakımsızlığına tepki olarak kırsal alanda turizm etkinlikleri gelişmeye başlamıştır. Hatta bazı yazarlar kırsal alanın romantikliğini eserlerine yansıtmıştır. Bu dönemlerde bazı demiryolu şirketleri de yatırımlar yaparak gelişmekte olan bu turizm çeşidine hizmet vermiş ve kentsel alanlarda yaşayanların kırsal alanlara daha rahat ulaşabilmelerini sağlamayı amaçlamışlardır. Özellikle Alpler, Amerika ve Kanada’daki Rockies dağları yapılan demiryolu yatırımları ile kırsal turizmin ilk öncüleri sayılabilir (OECD, 1994: 7). Dünya’da kırsal turizme olan ilgi oldukça fazladır. Her ülke sahip olduğu potansiyeli en uygun şekilde kullanmaya ve değerlendirmeye çalışmaktadır.

Doğal kaynaklara bağlı gerçekleştirilen kırsal turizm kırsal yerleşmelerden bağımsız düşünülemez. Kırsal turizmin bir unsuru olan kırsal coğrafi ortamlar; doğal ve

kültürel yapılarıyla, özellikle kent insanının giderek artan rekreasyon gereksinimine geçmişten günümüze cevap vermeye çalışmaktadır. Kent insanları, çoğunlukla kırsal alanlara, rekreasyonel amaçlı gününbirlik veya akraba-eş/dost ziyaretleri için giderken, özellikle kırsal yaşam biçiminin çekiciliği, stres ve baskı yaratacak sınırlamaların ve zorunlulukların olmayışı, buna karşın kişilerin kendilerini özgür hissetmelerini sağlayacak olanakların varlığı, günümüzde gerek haftasonları gerekse mevsimlik tatillerde bu ortamlara yoğun ziyaretleri beraberinde getirmiş ve böylece kırsal turizm denilen bir turizm türü doğmuştur (Soykan, 1999: 68). Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kırsal turizmin önemi son dönemde giderek artmaktadır. Kırsal alanlar sahip oldukları doğal ve tarihi dokuları ile kent insanının rekreasyon alanı olarak değerlendirilmektedir. Genellikle tarımın, hayvancılığın, madenciliğın ya da ormancılığın ekonomik faaliyet olarak gerçekleştirildiği bu mekanlar günümüzde turizm alanı olarak işlev göstermektedir.

Türkiye’de kırsal turizm denildiğinde çoğunlukla doğa yürüyüşleri ve doğa sporlarını içeren açık hava ve rekreasyon etkinlikleri, alışveriş ve gününbirlik yeme içmeyi kapsayan gününbirlik köy ziyaretleri anlaşılmaktadır. İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerin çevresinde, Muğla ve Antalya gibi turistik merkezlerde, Bursa ve Kastamonu (Safranbolu) gibi tarihi ve kültürel zenginliklere sahip yerleşim yerlerinin çevresinde, antik kentlerin yakınlarındaki köylerde bu yönlü bir kırsal turizmin geliştiği görülmektedir. Bu konuda ilk örnekler 1980’li yıllarda görülmüştür. İskandinav pazarına egemen olan bir seyahat acentası Karadeniz Bölgesinde Ordu ilinin çeşitli köylerinde bulunan köylüler ile anlaşarak konukların bir haftadan üç haftaya kadar değişen süreler içerisinde köy evlerinde ailelerin birer bireyi olarak kalmalarını sağlamıştır (Özkan, 2007: 102).

Kırsal turizm, kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür (Soykan, 1999: 68). Gerçekleştirildiği ortam dikkate alındığında kırsal turizm doğadan ayrı düşünülemez, doğa ile iç içe ve bütünleşik haldedir. Doğal ortamda gerçekleştirilen faaliyetlerin yoğunluğu çiftlik turizmi, tarımsal turizm, ekoturizm, yayla turizmi, köy turizmi gibi yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum kırsal

turizmin tanımlanmasını zorlaştırmıştır. Ancak turizm çeşitleri incelendiğinde her birinin kırsal turizmin bir parçası olduğu görülmektedir.

1.2.1. Ekoturizm

Ekoturizm doğayı temel alan bir turizm sektörüdür. Özellikle deniz-kum-güneş odaklı yapılan kitle turizmi hızlı tüketim sonucu kıyı alanlarının bozulmasına neden olmuştur. Dolayısıyla turizm algısı değişime uğramıştır. Eğitim seviyesinin yükselmesi, insanların bilinçlenmesi ve çevreye yönelik ilginin artış göstermesi doğal turizme olan talebi arttırmıştır. Böylece ekoturizm gelişme göstermiştir.

Ekoturizm, doğal ve kültürel değerler açısından cezbedici özelliği bulunan bir bölgenin, var olan değerlerinin korunarak sürdürülebilirliğini sağlayan, yerel halkın ekonomik kalkınmasına destek olan, doğal çevre temeline dayalı bilinçli turistler tarafından doğaya doğru yapılan bir turizm türü olarak açıklanabilir (Taş, 2012: 12).

Ekoturizm, kırsal çevrede gerçekleştirilen etkinliklerin kitlesele turizmden ziyade bireysel turizm odaklı gelişime yönelik katkı sağlayacak planlamaları kapsar. Yılın belli döneminde özellikle kitlesele olarak gerçekleştirilen turizmin getirdiği baskıyı azaltmaya yönelik faaliyetler ile sürdürülebilirliği amaçlamaktadır. Bu nedenle ülkemizde son yıllarda gelişimi hızla ilerleyen ve ülke turizm politikalarında geliştirilmesi gereken turizm türü olarak yer almaktadır.

Turizm Stratejisi 2023'te ekoturizm uygulanacak yörelerde, özellikle kırsal yörelerde tarım dışı istihdam alanları oluşturulacak, bu da bölgeler arasındaki dengesizliklerin azaltılmasına, kadın statüsünün iyileştirilmesine, kırsal alanlardaki nüfus göçünün durdurulmasına ve milli değerlerin korunması ve tanıtımına katkıda bulunulması hedeflenmektedir (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007: 55-56). Bu nedenle kırsal turizm potansiyeli olan yerleşim alanlarında doğal ve tarihi değerlerin korunmasına daha fazla özen gösterilerek, halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Ekoturizm, doğal ve kültürel değerlere saygılı, yerel ekonomiye katkı sağlayan, çevreye uygun tesisleri ile doğa temelli bir turizm olarak bilinmekte ve kitle turizmine çevreci bir alternatif olarak belirtilmektedir (Erdoğan, 2003: 110).

Ekoturizm; eğlenmeyi, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaret şeklidir (Kurdoğlu, 2001: 4).

1.2.2. Tarihi – Kültürel Turizm

Kültürel turizm, bölge halkının kültürü, tarihi ve bölgenin arkeolojik özellikleri ile ilişkili bir turizm türüdür. Buna göre kültür turizmi dar anlamıyla değişik kültürleri ve kültür eserlerini görmek için yapılan seyahat olarak tanımlanmaktadır (Haberal, 2015: 125). Kültür turizmi, çağdaş ve geçmiş kültürlere ait somut ve somut olmayan değerlerle ilgili olarak, onları görme, haklarında bilgi ve deneyim edinme amacıyla gerçekleşen ve bununla ilgili ürün ve hizmetlerin satın alınmasına bağlı olarak doğrudan ve dolaylı faaliyetlerden oluşan bir turizm olgusu olarak tanımlanabilir (Gülcan, 2010: 102).

Kültür kavramı geniş anlam içermektedir. Genel karşılığı ise toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin tümü, toplumda mevcut genel tutumlar, alışkanlıklar, değer yargıları, bilgi, ilgi, fikir, düşünce ve tüm davranış şekillerinin oluşturduğu bütündür (Turhan, 1994: 45). Çok geniş bir konsepte sahip olan kültür, turistlerin turizm aktiviteleri ve destinasyon seçiminin her ikisini de yeteri kadar çok etkilemektedir. Kültür kavramı gibi, kültür turizmi de çok geniş bir kavramdır ve bu yüzden çeşitli alt gruplara ayrılmıştır. Çeşitli konuları ve alanları içeren kültür turizminin daha kolay pazarlanması ihtiyacı alt grupları ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda kültür turizmi; miras turizmi, tarih turizmi, etnik turizm gibi alt dallara ayrılmaktadır (Doğaner, 2003: 1-2).

Son yıllarda hızla gelişen ve önemi giderek artan kültürel turizmin alternatif turizm olarak gelişmeye başladığı ve turistlerin ihtiyaçlarına yönelik çeşitlendiği anlaşılmaktadır. Kültürel turizmin ilgi uyandıran değerlerinden biri olan geçmiş yaşantıya ait izler tarihi turizmin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle teknolojik yaşantı, doğal kaynakların hızlı tüketimi karşısında kendini koruyabilmiş kırsal alanlar, sahip oldukları tarihi mimari ve sokak dokusu ile tarihi kültürel turizmin en çekici merkezlerini oluşturmaktadır.

1.2.3. Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilirlik kavramı yaşamsal faaliyetlerin bütününde kendine yer bulduğundan birçok konuyla ilişkilendirilebilir ve farklı anlamlar yüklenebilir. Örneğin; ormanların, sulak alanların sürdürülebilirliği, sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir mimari, sürdürülebilir turizm vb. gibi kullanımlar sürdürülebilirlik konusunu, üzerinde çok konuşulan karmaşık bir kavram haline dönüştürmüştür (Yavuz, 2010: 64-65). Sürdürülebilirlik her ne kadar karmaşık bir kavram haline dönüşse de ilgili olduğu alanda var olan unsurların planlı bir şekilde değerlendirilmesini ve özellikle turizmde çekiciliklerin korunarak geleceğe aktarılmasını ifade etmektedir.

Sürdürülebilir turizm kavramının ortaya çıkmasında 1960'lı yıllarda kitle turizminin hızlı yükselişinden başlayarak, günümüze kadar turizmin geçirdiği tarihsel gelişim süreçleri etkili olmuştur. Turizmin olumsuz ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri konusunda artan tartışmalarla birlikte yeşil turizm kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir turizm kavramı ise Brundland Raporu'nun ¹ etkisi ile 1980'li yılların sonlarına doğru kullanılmaya başlanmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006: 100). Turizmin çekici unsurlarını oluşturan doğal ve tarihi değerlerin korunmasını ifade eden sürdürülebilir turizm, son yıllarda gelişen ve insanlar tarafından ilgi gören kırsal turizmin en önemli tamamlayıcısıdır.

WTO tarafından sürdürülebilir turizm; "insanların etkileşimde olduğu ekolojik sistemin, biyolojik çeşitliliğin vb. tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve giden turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde ve aynı zamanda gelecek nesillerinde ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir yönetim ve kalkınma biçimidir" diye tanımlanmıştır. Sürdürülebilir turizm kalkınması, turizm sektörünün ihtiyaçlarının, bugün mevcut olan kaynaklarla birlikte bunların gelecekte değerlerinin korunarak karşılanması diye tanımlanmaktadır (Can, 2013: 2).

---

¹ Brundland Raporu: Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında kurulan (WCED) Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun hazırladığı "Ortak Geleceğimiz (Our Common Future)" isimli rapordur. Bu raporda sürdürülebilir kalkınmanın önemi vurgulanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamayı, herkesin daha iyi bir hayata ilişkin beklentilerini gerçekleştirme fırsatına kavuşturulmasını gerektirmektedir (TÇSV, 1991: 31).

Swarbrook'a göre sürdürülebilir turizm, turizm endüstrisi, ziyaretçiler, çevre ve ziyaret edilen toplumlar arasındaki kompleks ilişkilerden kaynaklanan gerilimleri ve sürtüşmeleri asgari düzeye indirmeye çalışan olumlu bir yaklaşımdır. Böylece hem doğal hem de insan kaynaklarının kalitesini iyileştirmeye ve uzun dönemde yaşatmaya çalışmaktadır (Swarbrook, 1999: 9). Doğal ya da tarihi mekanlarda var olan mirasların gelecek nesillere aktarılması, yerel halkın sahip olduğu değerlerin tahrip edilmesine ve hızlı tüketilmesine engel olması, turizmi geçim kaynağı olarak uzun vadede gerçekleştirmesi için sürdürülebilirlik önem arz etmektedir.

Turizm, ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan güçlü bir toplum yaratmak için oldukça etkili araçların başında gelmektedir. Bunun sağlanabilmesi için, turizmin doğal ve kültürel temelleri sürdürmeyi amaçlayan ve bölgenin kaynaklarını tüketmeden kullanan bir yapıda olmasıdır. Bunu sağlanmanın en iyi yollarından biri turizm planlamasının yapılmasıdır (Avcı, 2007: 490). Turizmde sürdürülebilirlik turizm merkezlerinin ekonomik, psikolojik, toplumsal ve ekolojik taşıma kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir.

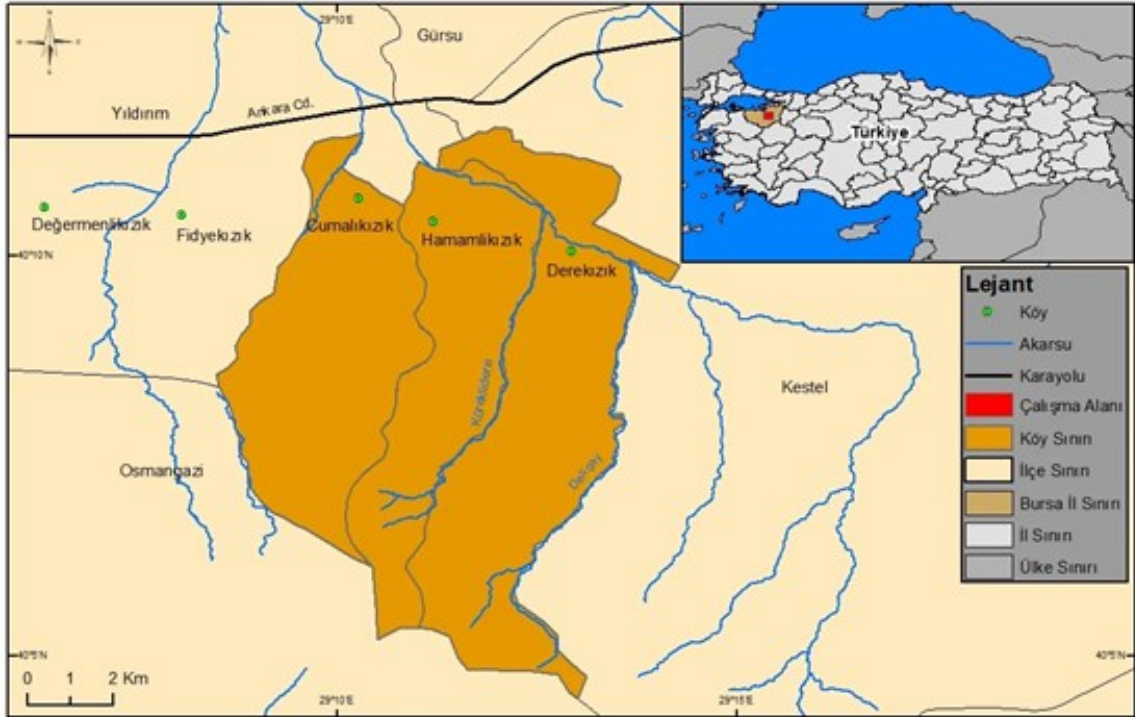
Taşıma kapasitesi, kaynaklara negatif etki yapmadan, ziyaretçi tatminini düşürmeden veya yöre toplumu ekonomisi ve kültürü üzerine istenmeyen etkiye neden olmayan maksimum kullanım olarak tanımlanabilir (Avcı, 2007: 490). Turizmin ekonomik faaliyet olarak gelişme gösterdiği yerlerde var olan tarihi ve doğal çekiciliklerin korunarak sürekliliğin sağlanması için taşıma kapasitesini belirlemek gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BURSA'DA KIZIK KÖYLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1. COĞRAFİ KONUMU

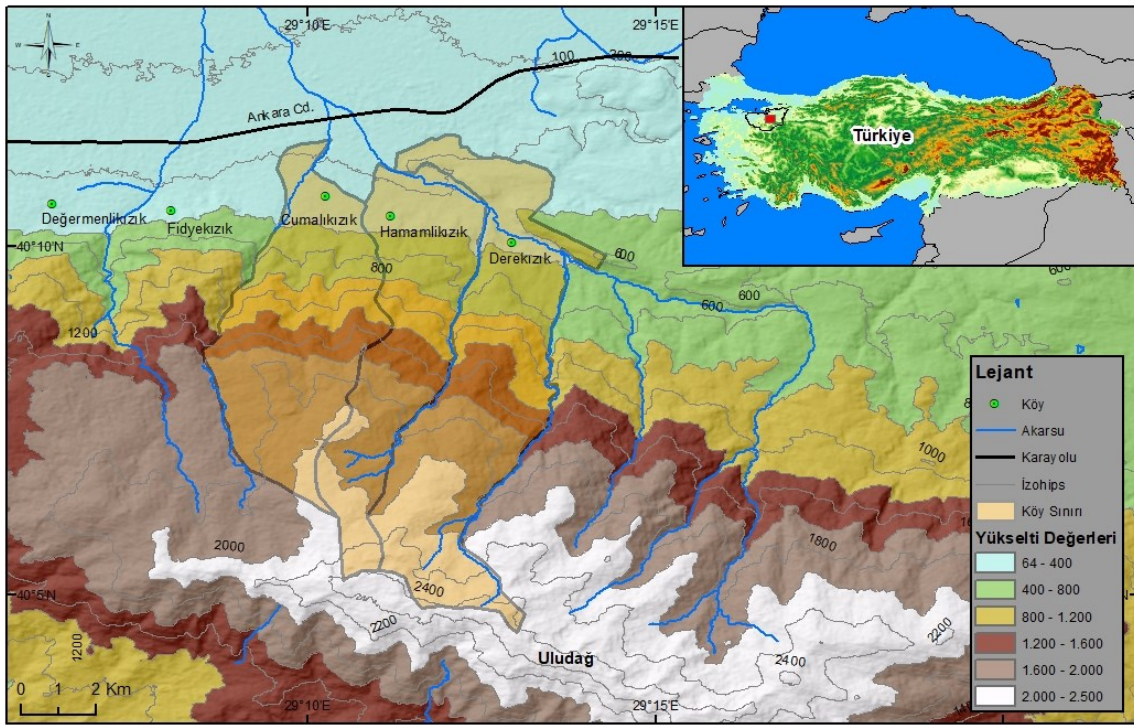
Bursa'nın doğusunda Uludağ'ın kuzeye bakan yamaçlarında birkaç km arayla sıralanmış beş Kızık köyü yer almaktadır. Bu köyler arasındaki sınırı Uludağ'ın kuzey yamaçlarından akan dere ve çaylar oluşturmaktadır. Kestane, kayın, meşe, kiraz, dut ve çam ağaçlarının geniş yer kapladığı birer tarım ve orman köyü özelliği taşıyan köylerin ortalama yükseltisi 300 metredir. Köyler, Bursa merkezine 15 km uzaklıkta bulunan Derekızık köyü en doğuda olmak üzere Hamamlıkızık, Cumalıkızık, Fidyekızık ve Değirmenlikızık olarak batıya doğru dizilmiştir. Cumalıkızık, Hamamlıkızık ve Derekızık köyleri araştırma alanımızı oluşturduğu için daha kapsamlı incelenmektedir (Şekil 1).

Şekil 1: Kızık köylerinin lokasyonu

Cumalıkızık, Hamamlıkızık ve Derekızık köylerinin tüzel kişilikleri 2012 yılında çıkarılan Büyükşehir Yasası ile kaldırılmıştır. Köyler, idari statü açısından bağlı oldukları ilçenin mahallesi olmuştur. Ancak yapısal olarak hala kırsallığını korudukları için destinasyon açısından köy olarak tanımlanmaktadır.

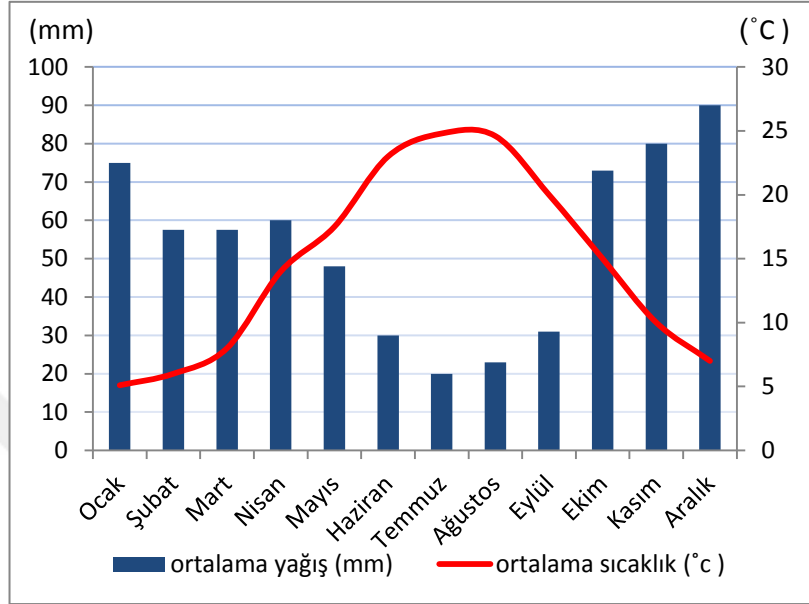
Cumalıkızık köyü, Bursa şehir merkezinin doğusunda Uludağ'ın kuzey eteklerinde Yıldırım ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Şehir merkezinden doğuya doğru yaklaşık 11 kilometre gidildikten sonra Cumalıkızık tabelaları ile karşılaşılmaktadır. Bursa-Ankara karayolu kullanılarak ulaşım yapılan Cumalıkızık Köyü, Cumalıkızık tabelasının bulunduğu saptan 3 kilometre güneyde yer almaktadır. Köyün güneyinde Uludağ, batısında Fidyekızık, doğusunda Değirmenlikızık ve kuzeyinde Hamamlıkızık yer almaktadır. Köyün deniz seviyesinden yüksekliği 350 metredir. Yükseltisi fazla olmadığı için köy çevresinde genellikle ılıman hava koşulları egemendir. Ancak Uludağ'ın etkisinde kış ayları sert geçmektedir (Şekil 2).

Şekil 2: Kızık köylerinin topografya haritası

Hamamlıkızık köyü Bursa'nın Yıldırım ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Cumalıkızık ve Derekızık arasında kurulmuş olan köy, aşırı yapılaşma nedeniyle kırsal özelliğini giderek kaybetmeye başlamıştır. Uludağ eteklerinde yer alan Hamamlıkızık köyünün deniz seviyesinden yüksekliği 350 metredir. Yükseltisi fazla olmayan köyde ılıman iklim koşulları hakimdir (Grafik 1). Kış mevsiminde köydeki sıcaklık değerleri şehir merkezine göre 3 ile 4 derece daha düşüktür. Uludağ'ın etkisi ile kar yağışları şiddetini arttırmaktadır. Uludağ'ın yamaçlarına dizilmiş evleri ile kuruluş yerine göre dağ eteği ovası köyü özelliği göstermektedir. Köyün güney kesiminde kestane ağaçlarının yerini meşe palamudu ve kayın ağaçlarına bıraktığı ormanlar dikkat

çekmektedir. Ormanların arasında çok sayıda kurumuş küçük dere yataklarına rastlanmaktadır. Ancak çevresinde sulama amacı ile yararlanılan dere ve çaylar da yer alır. Bunlar arasında en bilineni ise kaynağını Derekızık köyünden alan ve Derekızık ile arasında sınır oluşturan Deliçay'dır.

Grafik 1: Bursa'nın sıcaklık ve yağış grafiği (1970-2015)

Derekızık köyü ise Kestel ilçesi sınırları içinde kalmaktadır. Bugün varlığını devam ettiren beş kızık köyü arasında şehir merkezine en uzak konumda yer alır. Sahip olduğu doğal unsurları ile kırsal özellikleri daha çok yansıtmaktadır. Diğer kızık köyleri gibi Uludağ'ın güney yamaçlarında kurulmuştur. Arazi koşulları nedeniyle yerleşim bölgesi jeomorfolojik açısından daha sadedir. Yükseltisi ortalama 300 metre civarındadır (Şekil 2). Yerşekilleri ve iklim koşulları köyün doğal çevresini ve yaşam tarzını doğrudan etkilemiştir. Köyün güneyinde, Uludağ'ın yamaçlarında kayın, meşe, kestane ve ıhlamur ağaçlarının bulunduğu orman örtüsü geniş yer kaplamaktadır. Köy çevresinde akan ya da içinden geçen çaylar köy halkı açısından önemlidir. Deliçay ve Delice en önemli akarsularındandır. Bu akarsular tarımda sulama amacı dışında piknik alanı ve mesire alanı olarak da kullanılır.

Cumalıkızık, Hamamlıkızık ve Derekızık köyleri bugün mahalle olarak tanımlanmaktadır. 2012 yılında çıkarılan Büyükşehir Yasası'na göre tüzel kişiliği kaldırılarak bağlı bulunduğu ilçeye mahalle statüsü olarak alınmıştır.

2.2. TARİHİ YAPISI

Tarih; toplumları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları yer ve zaman göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyetleri inceleyen kapsamlı bir bilimdir (TDK, 2011). İnsanların varoluşundan günümüze kadar geçen sürede ortaya çıkardığı maddi ve manevi değerleri anlamasına, bu değerler sayesinde insanoğlunun geçmişi ile bağ kurmasına katkıda bulunmaktadır.

Kızık köylerinin tarihi incelendiğinde; kuruluş yılları tahrir defterlerinde yer alan kayıtlara göre Osmanlı Dönemi'ne dayanmaktadır. Osmanlı sivil mimarisinin birer örneği olan köylerin, Orta Asya'dan gelen Kızık Türkmenleri tarafından kurulduğu bilinmektedir. Kurtuluş Savaşı yıllarında Yunanlılar tarafından tahrip edilen köylerden sadece "Cumalıkızık" tarihi dokusunu koruyup bütünü ile günümüze kadar ulaşabilmiştir. Araştırma alanımızda yer alan diğer köyler Derekızık ve Hamamlıkızık bozulmaya uğramış olsalar bile Osmanlı mimari motiflerini yansıtan birkaç yapıyla tarihi geçmişi günümüze kadar getirmiştir.

Kızık köylerinin bulunduğu bölge Bursa Ovası'nın en verimli alanı olduğu için birçok yerleşmeye sahne olmuştur. Yapılan araştırmalarda yerleşim alanları çevresinde Bizans dönemine ait manastırlara, Uludağ'dan çıkan yazıtlarda ise Roma dönemine ait dini merkezlere rastlanmaktadır. Orta Asya'dan Türklerin gelmesi ile var olan manastırların zamanla kapandığı ve yerine dervişlerin tekkeler kurduğu bilinmektedir. Bu kalıntılar yerleşimlerin tarihini çok eskiye götürmektedir. Kesin belgelere ulaşılmaya da 1075 yılından itibaren Türklerin bu çevrede var olduğu ifade edilmektedir (Kaplanoğlu ve Elbas, 2009: 179).

1326 yılında Bursa Osmanlılar tarafından fethedilmiştir. Ancak öncesinde yaşanan 20 yıllık kuşatma sürecinde Rumlar yaşadıkları yerleri terk etmişlerdir. Boşalan köylere ise Kızık boyundan gelen Türkler iskan ettirilmiştir. O dönemde yerleşmenin en elverişli olduğu yer Uludağ'ın eteklerinde yer alan bugünkü kızık köylerinin bulunduğu bölgedir. Bursa Ovası'nın en verimli bölgesine Kızıkların yerleştirilmesi; Kızıkların devlet kuruluşuna katkı yaptığı anlamına geldiği gibi, bu

obaların çok iyi ziraatçı olmalarından da kaynaklanmış olabilir (Kaplanoğlu ve Elbas, 2009: 179).

2.3. EKONOMİK FAALİYETLERİ

Birincil ekonomik faaliyetlerin egemen olduğu alanlar kırsal yerleşme olarak tanımlanmaktadır. Nüfusu genellikle birkaç yüz ya da birkaç bin arasında değişen yerleşim alanlarında doğal kaynaklar sınırlı sayıda nüfusu beslemektedir. Nüfus arttığında ise kırsal alandan kentsel alana doğru göç yaşanmaktadır. Ekonomik faaliyet türü olarak tarım ve hayvancılığın ağırlık kazandığı kırsal mekanlar, hızlı tükenen kaynaklara karşı alternatif geçim kaynağı arayışına girmektedir. Bunlardan biri de tarihi ve doğal çekiciliklerin değer kazanmasına bağlı gelişen kırsal turizmdir. Araştırma konumuzu oluşturan Kızık köylerinde tarımsal tükenmeye karşı gelişen turizm faaliyeti alternatif geçim kaynağı olmuştur. Tarımsal faaliyetler şehir merkezine yapılan göçlerden dolayı azalma gösterse bile incelemeye aldığımız köylerde yerel halk için hala önemini korumaktadır.

Kızık boylarının Bursa bölgesine yerleştiğinde başlıca geçim kaynağının hayvancılık olması beklenir. Ancak köylerin kurulduğu alan dikkate alındığında, Kızık köylerini kuran obaların kesinlikle göçebe bir oba olmadığı anlaşılır. Çünkü Kızık köylerinin kurulduğu alan gür bir ormanlık olup, çobanlık yapmaya uygun bir yer değildir. Olasılıkla Kızık köylerini kuran Türkmenlerin önceden de yerleşik olan bir oba olduğu anlaşılmaktadır. 16. yüzyıl belgelerinde bile ağnam vergisi vermediklerine göre, koyuncu yani çoban değillerdir. 1521 yılından itibaren köylerde bağcılığın yaygın olduğu ve koruk vergisi verildiği görülmektedir. Tahıl ekimi de yapıldığı anlaşılan Kızık köylerinde, 1521 yılından itibaren kestane üretimi yapıldığı ve bu nedenle kestane vergisi verildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca köylerde bellut (meşe palamudu) da bulunmaktadır (Kaplanoğlu ve Elbas, 2009: 194).

Derekızık ve Hamamlıkızık'ta 1521 yılında bir, 1573 yılında üç değirmen bulunduğu temettuat defterlerinde yer almaktadır. Sultan Orhan Vakfı'na ait 1548 tarihli bir belgede Cumalıkızık köyünde altı tane değirmenden bahsedilmektedir (Kaplanoğlu ve Elbas, 2009: 194). Değirmenlerin varlığı köylerde sebze ve meyve üretimi dışında tahılların da yetiştirildiğine kanıt olmaktadır.

15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar var olan belgeler incelendiğinde Kızık köylerinin ileri derecede çiftçilik yapmakta olduğu görülmektedir. Meyveciliğin de geliştiği Kızık köyleri, Cumhuriyet yıllarında da Bursa'daki meyveciliğin ve fidancılığın merkezi olmuştur. 16. yüzyılda köylerde ceviz yetiştiriciliğinin de yapılmakta olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. 19. yüzyılda köylerde yaşayan her ailenin birkaç dönüm bağı olup ürettikleri üzümden pekmez ve sirke imal ettikleri bilinmektedir (Kaplıanoğlu ve Elbas, 2009: 195).

Uludağ'ın eteklerinde kurulan Kızık köyleri bulunduğu doğal çevredeki kaynaklardan yararlanmıştır. Bunlardan biri de ormancılıktır. Özellikle kereste üretimi ve yakacak odun ihtiyacını karşılanmasında yararlanmışlardır. Ancak bugün ormancılığın azaldığı görülmektedir. Köylerde var olan nüfusun geçim sıkıntısından dolayı göç etmeleri, doğal kaynakların azalması gibi nedenlerle ormancılık zayıflamıştır.

Kızık köylerinde en önemli geçim kaynaklarından biri de kestane olmuştur. 15. yüzyıldan beri devam eden kestane üretimi günümüzde durma noktasına gelmiştir. 1844 yılındaki kayıtlarda köylerin her birinde 159 dönüm kestane bahçesinin olduğu görülmektedir (Kaplıanoğlu ve Elbas, 2009: 196). Üretim Cumhuriyet sonrasında da yoğun şekilde devam etmiştir. Tarihi Bursa Kızıklar Kültür Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği başkanı Ertuğrul Sünel ile yaptığımız görüşmede elde ettiğimiz bilgilere göre günümüzden kırk yıl önce kestane ağaçlarını saran mürekkep hastalığı üretimde ciddi oranda azalmaya neden olmuştur. 150-200 yıllık kestane ağaçlarının tümü kurumuştur. Kuruyan kestane ağaçları kesilerek yerine meyve ekimi yapılmış, dağdaki kestanelikler ise ormana karışmıştır. 1000-2000 ton üretimin yapıldığı kestaneçilikten geriye çok az üretim kalmıştır. Özellikle Cumalıkızık köyünün yerel halkı sahip oldukları bahçelerinde kestane üretim geleneğini devam ettirmektedir. Bursa Büyükşehir Belediyesi ile Tarihi Bursa Kızıklar Kültür Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği'nin ortak yürüttüğü İpek Yolu'nu Yeniden Canlandırma Projesi'nde Kızık köylerinin simgesi olan kestane üretimini yöresel ürün kapsamında yeniden canlandırma çalışması başlamıştır. Özellikle sit alanı ilan edilen Cumalıkızık başta olmak üzere diğer kızık köylerinin de tarımsal üretimine ivme kazandırılması amaçlanmıştır. Bu proje

kapsamında dağlık alanda yer alan 35 bahçe üzerinde kestane ağaçlarına aşı uygulanmıştır. İlk hedeflenen üretim miktarı ise yılda 1000 tondur.

Kızık köylerinde tarımsal ürünler arasında öneme sahip diğer ürünler ise; ahududu, ilek, kiraz ve dut üretimidir. Dut ağaçlarının yaygınlığı geçmişte de dikkati çekmektedir. Bu nedenle ipek üretimi de gekeştirilmekteydi. Ancak maliyetli ve zaman alıcı olması bu üretim de bitmesine neden olmuştur. Derekızık köyünde tarımsal üretim bugün hala önemlidir. 700 kadar kiraz ağacı ve yediveren dağ çilekleri üretim önemli bölümünü oluşturur. Burada üretilen ilekler İstanbul başta olmak üzere diğer illere pazarlanmaktadır.

Hayvancılık Kızık köylerinde yeteri kadar geşişme göstermemiştir. Genellikle kkbaş hayvancılık yapılmaktadır. Ahır ve mera hayvancılığı şeklinde gekeştirilir. Süt retiminde önemlidir. Genellikle halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Ormancılığın bittiği, hayvancılığın ihtiyaçları giderecek kadar yapıldığı, tarla ve bahçelerin giderek azalması sonucu kızık köylerinde, ekonomik hayatta zayıflamalar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle köy halkı alternatif sektör arayışı içine girmiştir.

Tarihi geçmişin izlerini mimari dokusu ile bugüne taşıyan Kızık köyleri korunabilen alanlarını turizm açısından değerlendirmektedir. Azalan ekonomik sektörlere karşı geşiştirilen alternatif geçim kaynağı kırsal turizm, Cumalıkızık Köyü'nde en önemli ekonomik sektör olmuştur. Köyde 2007 yılında 300 hanede 653 kişi yaşamakta iken 2017 yılında 707 kişi yaşamaktadır (<https://biruni.tuik.gov.tr/>). Bunlardan 100 hane geçiminin tamamını turizmden karşılamaktadır. Köy nüfusunun korunmasında turizm etkili bir faktör olmuştur. Yaşam alanlarını köye ziyarete gelen gnbirlikilere hizmet vermek amacıyla kullanırlar. Ürettikleri ev mahsullerinin satışı gekeştirdikleri gibi köy kahvaltısı ve gözleme yeme imkanı sağladıkları konutlarında kısa süreli turizm açısından gelen ziyaretçilere pansiyon hizmeti sunmaktadırlar (Fotoğraf 1 ve 2). Hayatlarının en özel anlarını yaşadıkları mekanlardan para kazanmaktadırlar.

Derekızık ve Hamamlıkızık köylerinde kırsal turizm Cumalıkızık'ta olduğu kadar geşişme gösterememiştir. Daha çok günübirlik rekreasyonel alan olarak değerlendirilen bu köylerde alternatif geçim kaynağı olarak yerel ürünlerin

pazarlanmasına yönelik nakliyecilik yapılmakta ve Uludağ'dan gelen kaynak sularının işletildiği tesislerden yararlanılmaktadır. Derekızık'ta Erikli su fabrikası, Hamamlıkızık'ta ise Korusu tesisleri ekonomik açıdan önem taşımaktadır. Ancak kaynak sularının azalma ihtimaline karşı ekonomi de yeni arayışlar devam etmektedir. Nüfus sayımlarına göre Derekızık'ta 2007 yılında 584, 2017 yılında 646 kişi yaşamaktadır (<https://biruni.tuik.gov.tr/>). Derekızık köyü on yıllık süre içinde var olan nüfusunu korumuştur. Hamamlıkızık'ta 2007 yılında 1147 kişi yaşarken, 2017 yılında 562 kişinin yaşadığı görülmektedir (<https://biruni.tuik.gov.tr/>). Hamamlıkızık'ta halkın bir kısmı yetersiz iş kollarından dolayı şehir merkezine göç etmiştir. Köyde yaşamını sürdürenler ise ekonomik faaliyet olarak alabalık tesislerinin işletmeciliğini ve bahçe tarımı yapmaktadır.

Fotoğraf 1: Cumalıkızık'ta gözleme yapımı
Kaynak: (Alan Araştırması, 2016)

Fotoğraf 2: Cumalıkızık'ta üretilen ev mahsulleri
Kaynak: (Alan Araştırması, 2016)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BURSA'DA KIZIK KÖYLERİNİN KIRSAL TURİZM POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ

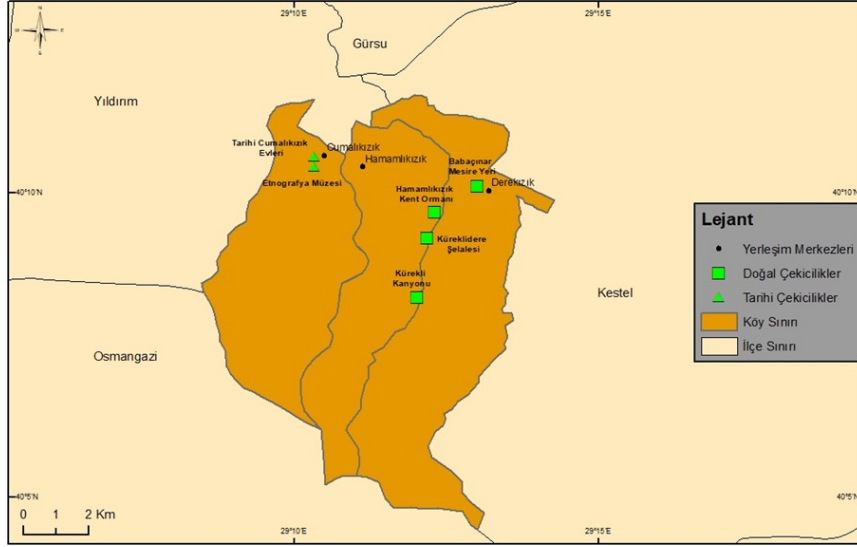
3.1. DOĞAL ÇEKİCİLİKLER

Modern dünyanın yaratmış olduğu yaşam koşulları dikkate alındığında, insanların bu duruma uyum sağlaması hayatta kalması için bir zorunluluktur. Bu nedenle yoğun çalışma hayatının aktif parçası olan insanoğlu hem fiziksel hem de psikolojik olarak bu süreçten etkilenir. İş hayatı ve okul hayatı gibi zamanı bağımlı kılan hallerin dışında arta kalan boş zamanlarını turizm ya da rekreasyon adı altında kendi isteğine göre şekillendirir. Gününbirlik rekreasyon faaliyetlerini ya da hafta sonu turizm etkinliklerini gerçekleştireceği, beklentilerini karşılayabileceği mekanlara yönelir. Bu mekanlar arasında ormanlar, vadiler, akarsu boyları, şelaleler, kanyonlar gibi doğal çekiciliği yüksek ortamlar yer alır.

Kırsal alandaki doğal unsurlar, kullanım şekillerine göre birbirinden farklı etkinliklere kaynaklık etmektedir. Doğrudan kaynak kullanımı ya da dolaylı olarak doğal kaynaklardan yararlanma yürüyüş, piknik yapma, yüzme, bisiklete binme gibi çeşitli faaliyetleri ortaya çıkarmaktadır (Gül, 2014: 27). Dolayısıyla insanın doğa ile ilişkisi göz önünde tutulduğunda açık mekanda yaptığı tüm faaliyetlerde doğal unsurların etkisi yadsınamaz.

Araştırma alanımız içinde yer alan Cumalıkızık, Hamamlıkızık ve Derekızık köylerinde tarihi dokunun yanısıra doğal çekiciliği bulunan unsurlar da dikkati çekmektedir. Derekızık'ta Baba Çınar mesire alanı ve Küreklidere Şelalesi, Hamamlıkızık'ta ise Hamamlıkızık Kent Ormanı ile Küreklidere Kanyonu haftasonu ziyaretçiler tarafından yoğun şekilde ilgi görmektedir (Şekil 3). Derekızık ve Hamamlıkızık köyü özellikle kentte yaşayan insanları şehrin kargaşasından uzaklaştıracak ve boş zamanını değerlendirebilecek şartlara sahip olması açısından önem taşımaktadır. Araştırma alanımız içinde yer alan bu köylerde yaptığımız çalışmalar sonucunda doğa yürüyüşü, piknik yapma, doğayı inceleme, çilek ve kiraz festivalleri en çok gerçekleştirilen etkinlikleri oluşturmaktadır. Derekızık ve

Hamamlıkızık köyündeki ormanlık alanlar orienteering ve dağ bisikletinin, Cumalıkızık ve Derekızık köyündeki tarım alanları ise hobi bahçelerinin geliştirilebilmesine uygun ortam sağlamaktadır.

Şekil 3: Kızık köylerinde doğal ve tarihi çekicilikler

3.1.1. Doğal Mesire Alanları

Kente ait gezinti yerlerinden oluşan bu alanlar; doğada bir mekana ait (açık alanın doğal bileşenleri olarak yer alan çayırlar, su kaynakları vb.) ve kendine özgü değerlerinin kullanılarak doğal bir varlığın kente mal edilmesi yoluyla ortaya çıkmıştır. Gezi ve mesire amacıyla kullanılacak alanının; yere özgü niteliklerinin vurgulanması, yapılan düzenlemelerle rekreasyonel yaşantıya dahil edilmesini ve kent halkı tarafından benimsenmesini içermektedir (www.resmigazete.gov.tr).

Kent yerleşim alanları, ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi sonucu özellikle sanayileşmeyle birlikte hızla göç almıştır. Hızlı nüfus artışı kentlerde var olan konutların, barınma ihtiyacını karşılayamamasına neden olmuştur. Konut açığını gidermek için hızla ilerleyen plansız yapılaşma ve gecekondulaşma, kent çevresindeki yeşil alanları yok etmiştir. Tüklenen yeşil alanların yerini betonarme yığınları almıştır. Boş zamanların değerlendirildiği yeşil alanların yok olması kentlileri kırsal alanlara, yeşilin bol olduğu çevrelere yöneltmiştir. Çalışma temposunun yoğun olduğu şehirler, insan hayatını strese sokmaktadır. Kentin yapısından kaynaklanan yüksek kargaşa ve yoğun gürültü bireylerin psikolojik yapılarında hasara neden olmaktadır. Kent insanının

kendini yenileyebilmesi ve sağlıklı hayat sürmesi için boş zamanını iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Bu nedenle şehirden uzak, sakin ve doğal güzelliği olan çeşitli rekreatif faaliyetlere katılabileceği gezi ve mesire alanlarına gitmektedir.

Gezi ve mesire alanları, geçmişten günümüze değişimler geçirmiş ve zaman içinde gerçekleşen bu değişim toplumsal, kültürel, siyasi ve ekonomik anlamda toplumun kullanıcısı olduğu mesire alanlarını ve bu kullanıcı profiline bu tür açık mekanlar ile olan ilişkisini ve etkileşimini de etkilemiştir. Gezi ve mesire alanları halkın çeşitli amaçlarla kullanımı ile gezinti eylemine ilave olarak sosyal hayata yönelik birçok rekreatif etkinliği içeren bir şekilde değerlendirilmektedir (Gürbüz, 2009: 9-15).

Rekreatif faaliyetler, sadece bireysel gelişimi etkileyen bir olgu değil aynı zamanda toplumsal olarak da insanların kaynaşmasına katkıda bulunmaktadır. Özellikle birbirine yabancılaşan kent toplumunun rekreasyonel etkinliklere katılması önem taşır. Bu nedenle kent içinde ve yakın çevresindeki kırsal alanlarda yer alan gezi ve mesire yerleri geliştirilmelidir.

Araştırma alanımızı oluşturan Bursa çevresindeki kızılcık köyleri sahip olduğu tarihi özellikleri dışında doğal unsurları ile dikkat çekmektedir. Derekızılcık yerleşimi diğer kızılcık köylerine göre kent merkezine konum olarak uzakta kalmaktadır. Bu sayede doğallığını ve yeşilini koruyabilmiştir. Köy sınırları içinde var olan mesire alanı piknikçilerin önemli mekanlarından biridir. Baba Çınar olarak bilinen mesire alanı aynı zamanda yıl içinde düzenlenen çilek festivaline sahne olmaktadır. Konserlerin de verildiği Baba Çınar mesire alanı Derekızılcık için önemli bir gelir kaynağı olmaktadır (Fotoğraf 3 ve 4). Özellikle yaz mevsiminde günübirlikçilerin çok sık uğradığı yerler arasındadır. Burada rekreasyonel faaliyetlerin geliştirilmesi gelen ziyaretçilerin uzun süre kalmasına imkan sağlayacaktır.

Fotoğraf 3: Derekızılcık Baba Çınar mesire alanı
Kaynak: (Alan Araştırması, 2016)

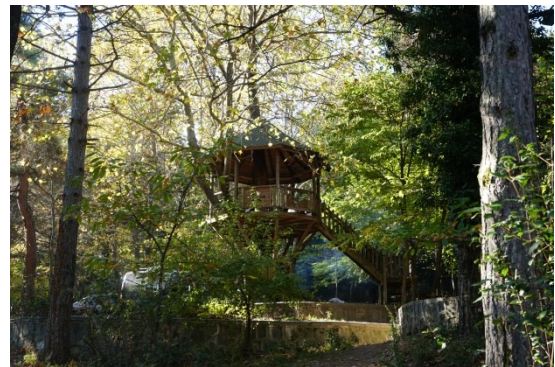
Fotoğraf 4: Baba Çınar mesire alanı
Kaynak: (Alan Araştırması, 2016)

Hamamlıkızık köyü araştırma alanımız içindeki diğer iki köye göre kırsallığı betonarme yapılarla daha çok bozulmuş bir yerleşim alanıdır. Yapılaşma sonucu giderek azalan yeşil alanlar arasında köy içinde koruyabildiği tek yer Korusu piknik alanıdır. Uludağ'dan kaynağını alan Korusu muhtarlık tarafından işletilerek köy halkı için gelir kaynağı olurken, kaynağın sularının yüzeye çıktığı ve tüketiciye ulaştırıldığı yer ise piknik alanı olarak değerlendirilmektedir. Köye su satın almaya gelen ziyaretçilerin aynı zamanda piknik alanından yararlandığı bilinmektedir. Özellikle günübirlikçilerin haftasonunu değerlendirmek için tercih ettikleri piknik alanıdır. Gelen ziyaretçiler burada vakit geçirdikten sonra Uludağ'dan gelen bol mineralli sudan satın alarak piknik alanından ayrılırlar. Hangi sebeple gelmiş olunursa olunsun genellikle mesire alanı ve su kaynağından aynı anda yararlanırlar. Böylece boş zamanını değerlendiren kent insanı aynı zamanda yerel halkın ekonomisini katkıda bulunmuş olur.

Hamamlıkızık sadece Korusu piknik alanı ile değil aynı zamanda Uludağ'ın eteklerinde yer alan Hamamlıkızık Kent Ormanı ile de ziyaretçi çekmektedir. Orman içinde Uludağ'dan gelen kaynak suların kanalizasyonu yapılmış havuzlar bulunmaktadır. Bu havuzlar içinde alabalık yetiştiriciliği yapılır. Yetiştirilen alabalık havuzlarının yanında tesisler kurulmuştur. Alabalık tüketimi günübirlikçilere alternatif olarak sunulmaktadır. Aynı zamanda her ağaç çevresinde özel ahşaplardan yapılmış aile piknik evleri oluşturulmuştur. Kent ormanı içinde insanların günlük ihtiyaçlarını karşılayabileceği tesisler bulunmaktadır. Hamamlıkızık Kent Ormanı bir çok yerden gelen ziyaretçi ağırlamaktadır. Sahip olduğu doğal çekicilikleri ile rekreatif faaliyetlere imkan sağlamaktadır (Fotoğraf 5 ve 6).

Fotoğraf 5: Hamamlıkızık alabalık tesisleri
Kaynak: (Alan Araştırması, 2016)

Fotoğraf 6: Hamamlıkızık Kent Ormanı
Kaynak : (Alan Araştırması, 2016)

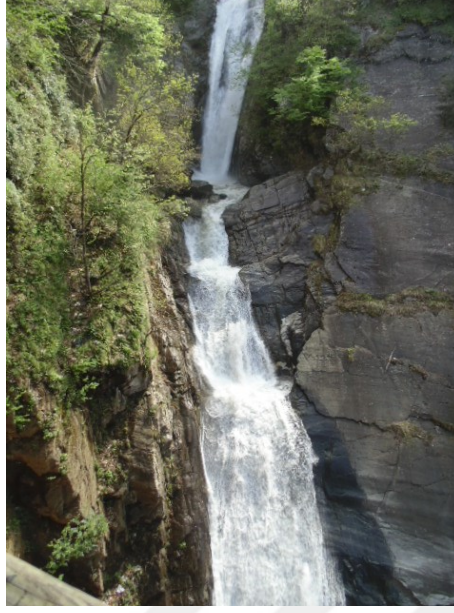
3.1.2. Şelale ve Kanyon

Şehirleşme ile birlikte ortaya çıkan yaşam şartları, insanların boş zamanlarını dinlenme ve eğlenme etkinlikleri ile değerlendirmesini sağlamıştır. Doğal çevre bu anlamda çok sayıda olanak sunmaktadır. Bunlar arasında görselliği ile ilgi uyandıran şelaleler rekreasyon açısından önem taşımaktadır. Nispeten dokunulmamış ya da bozulmamış doğal alanlara; manzaralarını, yabani bitki ve hayvanlarını olduğu kadar mevcut kültürel özelliklerini de inceleme, görme, öğrenme gibi belirli amaçla seyahat etmek şeklinde tanımlanan ekoturizm, son zamanlarda giderek rağbet kazanmakta ve yeni sahalar turistik cazibe merkezi halini almaktadır (Özgüç, 2007: 364). Bu anlamda şelaleler da birer doğa turizmi elamanı olarak dikkat çekmektedir.

Önemli doğa harikaları arasında bulunan şelaleler; buldukları çevrenin doğal çekiciliği, büyük yerleşme merkezlerine yakın olup olmamasına, ulaşım durumu ve konaklama tesisleri, kamp kurma imkanlarının bulunup bulunmamasına bağlı olarak, birer turistik çekim merkezi durumuna gelebilirler. Çünkü bunlar, sularla (akarsularla) ilgili birer doğa harikası olup, ilgi çekici jeomorfolojik-hidrografik şekiller olmaları yanında, hem de birer manzara güzelliği olarak göze çarparlar (Doğanay, 2001: 344).

Ülkemizin jeolojik ve jeomorfolojik gelişimi incelendiğinde yeryüzüşekilleri açısından zengin bir çeşitliliğe sahip olduğu görülmektedir. Platolar, dar ve derin vadiler, travertenler, akarsular ve şelaleler geniş yer kaplar. Turizm potansiyeli açısından yüksek çekiciliği olan bu alanlar her bölgede yeteri kadar gelişmemiştir. Hatta bazıları ise hiç bilinmemektedir.

Araştırma alanımız içinde yer alan Hamamlıkızık ve Derekızık köyleri de bu anlamda geliştirilmeyi bekleyen doğal çekiciliklere sahiptir. Yıl boyu sürekli gür şekilde akış gösteren ve yaz aylarında Uludağ'dan gelen kaynak suları ile akımı artan Küreklidere Şelalesi bunlardan biridir (Fotoğraf 7).

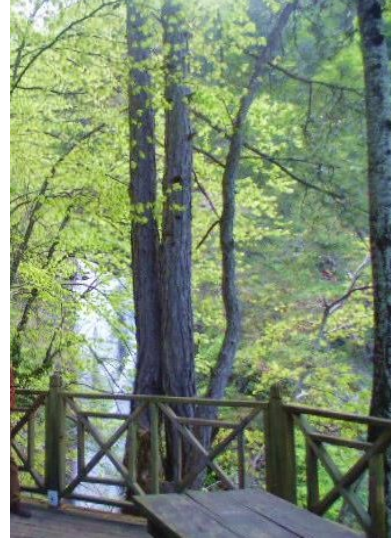
Fotoğraf 7: Küreklidere Şelalesi'nden görünüm
Kaynak: (Alan Araştırması, 2016)

Yıldırım İlçesi'nin Hamamlıkızık Köyü'nde bulunan kent ormanından 2000 metre yukarı yaklaşık bir saat yaya olarak çıkıldığında veya Kestel İlçesi Saitabat Köyü yolu üzerinden giderken Ören Mahallesi yolundan yaklaşık yarım saat araba ile yolculuk yaptıktan sonra Küreklidere Şelalesi ile karşılaşmaktadır. Şelale 82 metre yukarıdan dökülmektedir. Deliçay üzerinde ve dört kademelidir (www.bursagov.tr). Şelalenin bulunduğu yerde mevsimlere bağlı renk hareketleri görülmektedir. Kahverengi, yeşil, bitkilerin yapraklarını dökmesi ile sarı ve kırmızı renkleri aynı anda gözlenmektedir. Sahip olduğu güzelliğe daha çok güzellik katmaktadır. Küreklidere Uludağ'ın doğusunda eski volfram madeni üzerinde 1850 metre rakımdan akmaya başlar. Aynı adı taşıyan kanyon boyunca akan sular sarp arazi nedeniyle birçok yerde irili ufaklı çok sayıda şelale meydana getirmektedir.

Hamamlıkızık ve Derekızık arasında sınır oluşturan Küreklidere Şelalesi yeteri kadar tanınmamaktadır (Fotoğraf 8). Dökülmeye başladığı kaynak bölümünde seyir tepeleri yer almaktadır (Fotoğraf 9). Bu alan Derekızık Köyü tarafından mesire alanı olarak kullanılabilir. Ayrıca izci grupları için kamp alanı olarak değerlendirilebilir. Küreklidere Şelalesi'nin kademeli olarak döküldüğü yerde oluşturduğu devkazanı ise Hamamlıkızık Köyü tarafından daha fazla değerlendirilebilecek potansiyele sahiptir.

Fotoğraf 8: Küreklidere Şelalesi
Kaynak: (Alan Araştırması, 2016)

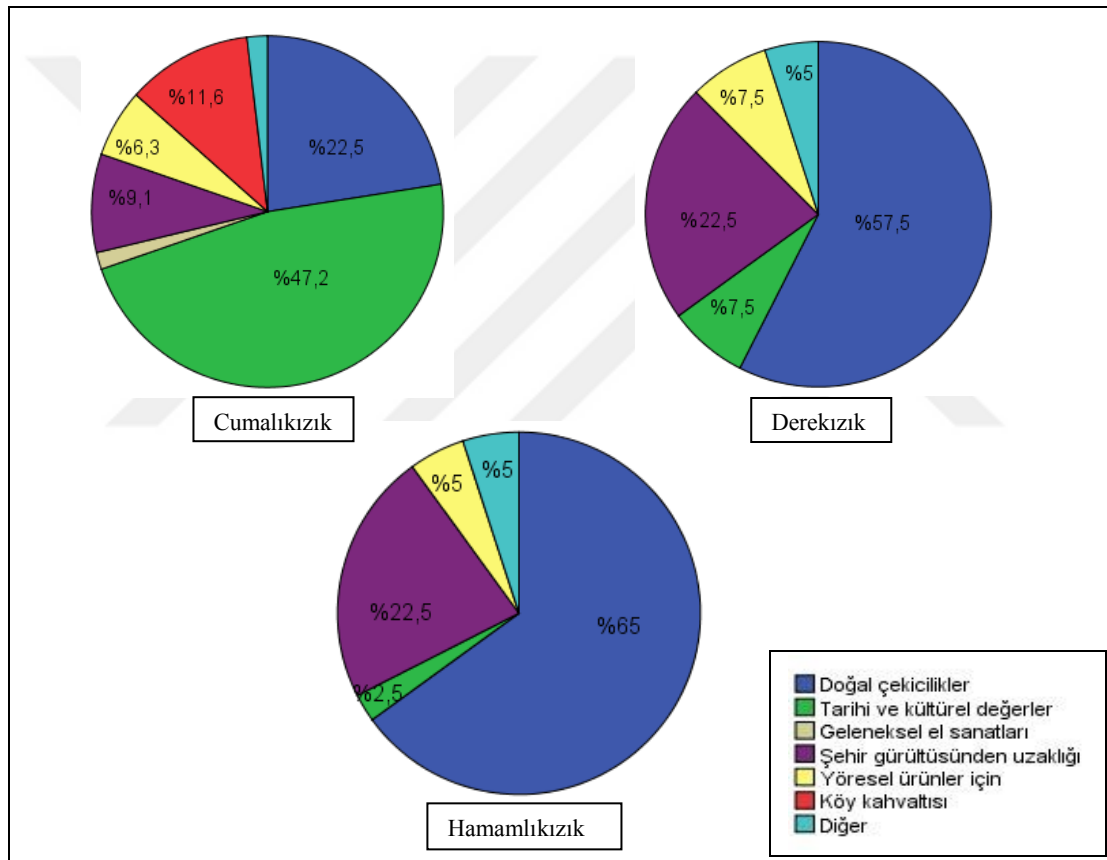
Fotoğraf 9: Küreklidere Seyir Tepe
Kaynak: (Alan Araştırması, 2016)

3.1.3. Doğal Çekiciliklerin Rekreatyönel Turizm Açısından Değerlendirilmesi

Bursa’da yer alan kızılcık köylerinin kırsal turizm potansiyelini belirlemek için 2016 yılı içinde çeşitli dönemlerde anket çalışması yapılmıştır. Her bir grup için ayrı ayrı hazırlanan anket soruları 1 Mart - 20 Eylül 2016 tarihleri arasında hafta içi ve hafta sonu ziyaret edilen köylerde yerel halka, esnafa ve ziyaretçilere uygulanmıştır. Tarihi-kültürel turizmi ile ön plana çıkan Cumalıkızık köyünde 320 ziyaretçi, 25 esnaf ve 15 yerel halk, doğal güzellikleri ve mesire alanları ile dikkat çeken Derekızılcık ile Hamamlıkızılcık’ta ise 40’ar ziyaretçi, 10’ar yerel halk ve 5’er esnaf ile görüşülmüştür. Toplamda 470 kişi ile yüz yüze görüşülerek elde edilen bilgiler analiz edilerek yorumlanmıştır. Böylece köylerin kırsal turizm potansiyeli kentsel rekreasyon açısından değerlendirilmiştir.

Ankete katılan yerel halk, ziyaretçi ve esnafa aynı türden sorular yöneltilmiştir. Köylerin turizm potansiyelini belirlemeye yönelik sorulara verdikleri cevaplar değerlendirilerek turizm özellikleri ortaya çıkarılmıştır. Alan araştırması sonucu ve elde edilen bilgiler ışığında öneriler getirilmiştir. Bu kapsamda ele aldığımız sorulardan biri kızılcık köylerini tercih etme sebebi olmuştur.

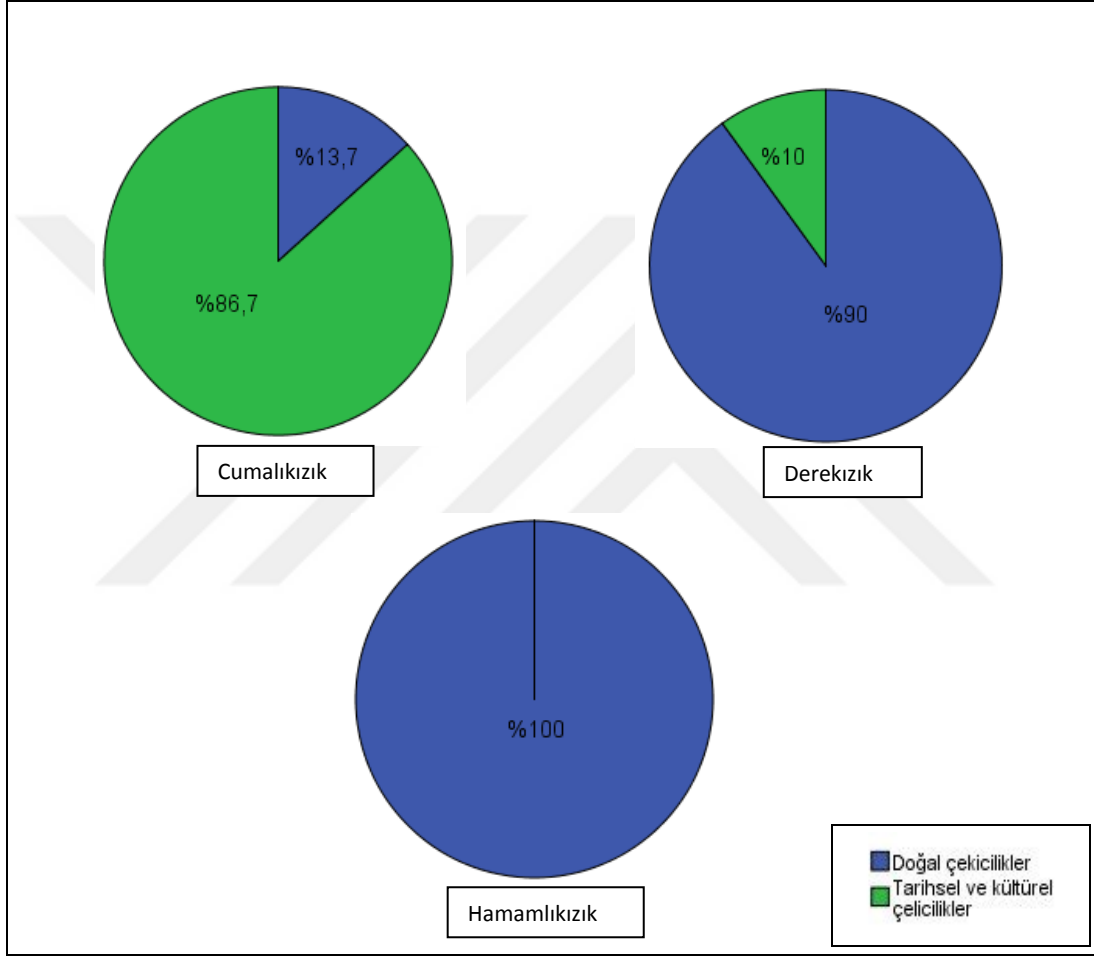
Kırsal alanlar; doğal çekicilikleri, tarihi değerleri ve geleneksel yapısı ile önemi artan turistik mekanlardır. Uzun yıllar gerçekleştirilen kitlesel turizm, hızlı tüketim sonucu kıyı alanlarında çevresel yapının bozulmasına ve kıyı alanlarının çekiciliğini yitirmesine neden olmuştur. Dolayısıyla doğal ve tarihi değer olarak kendini koruyabilmiş mekanların önemi artmaya başlamıştır. Bu kapsamda kıvık köylerine gelen ziyaretçilere, kıvık köylerini tercih etme sebepleri sorulmuştur. Üç köye ait veriler değerlendirildiğinde Cumalıkızık ziyaretçilerinin % 22,5'i, Derekızık ziyaretçilerinin % 57,5'i, Hamamlıkızık ziyaretçilerinin ise % 65'i doğal çekicilikler cevabını vermiştir (Grafik 2).

Grafik 2: Ziyaretçilere göre Kıvık köylerinde en önemli kırsal turizm çekiciliği
Kaynak: Alan anketleri (2016)

Turizmi geçim kaynağı olarak gören yerel halka benzer soru sorulmuştur. Cumalıkızık halkının % 86,7'si tarihsel ve kültürel değerler, %13,3 doğal alanlar cevabını vermiştir. Hamamlıkızık'ta köylünün tamamı en önemli turizm çekiciliğinin doğal alanlar olduğunu ifade ederken, Derekızık'da ise % 90'ı doğal alanlar %10'u tarihi değerler olarak yanıtlamıştır. Turizmi geçim kaynağı olarak gören köy halkı ile

köye gelen ziyaretçilerin benzer soruya aynı cevabı verdiği görülmektedir (Grafik 3). Yerel halkın köyleri daha iyi tanınması verilen cevaplar üzerinde belirleyici olmuştur. Rekreatyonel alan olarak değerlendirilen köylerde yaşayan yerel halk, yaşadıkları köylerin sahip olduğu tarihi ve doğal çekiciliklerinin farkındadır. Bu durum gelen ziyaretçilerin beklentilerinin karşılanmasına ve köylerin turizm potansiyelinin istenilen doğrultuda geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Grafik 3: Yerel halka göre Kızık köylerinde en önemli kırsal turizm çekiciliği
Kaynak: Alan anketleri (2016)

Anket çalışması sonucunda ortaya çıkan sonuçlar, Derekızık ve Hamamlıkızık'ta rekreatyonel faaliyetlerin doğal çekicilikler sayesinde gerçekleştirildiği yönündedir. Köylünün ve ziyaretçilerin verdiği cevaplar bu anlamda birbiri ile paralellik göstermektedir. Köye gelen ziyaretçilerin köyde katıldıkları etkinlikler, geliş sebeplerinden bağımsız değildir. Dolayısıyla doğal çekiciliklerin turizm potansiyelini

değerlendirirken, gelen ziyaretçilerin katıldığı rekreatif faaliyetleri de ele almak gerekmektedir.

Ankete katılan 40 kişiden 23'ü köye geliş nedeninin doğal çekiciler olduğunu ifade etmiştir. Bunlar arasında 13 kişi katıldığı rekreatif faaliyetlere diğer cevabını vermiştir. Diğer cevabını verenler, doğayı inceleme ve fotoğraf çekimi, piknik yapma ve fotoğraf çekimi, piknik yapma ve doğa yürüyüşü gibi aynı anda birden fazla etkinliğe katılmaktadır. Dolayısıyla geliş sebepleri ile katıldıkları faaliyetler birbiri ile uyumludur (Tablo 2). Tablo incelendiğinde dikkati çeken önemli bir etkinlik doğayı inceleme olmaktadır. Kızık köyleri, sahip olduğu şelalesi ve ıhlamur ağaçları ile kestane ağaçlarının bulunduğu orman örtüsü ile ilgi uyandırmaktadır. Araştırma kapsamındaki köyler içinde şehir merkezine konum olarak en uzakta bulunan Derekızık köyü, şehir gürültüsünden uzakta kalmaktadır. Dolayısıyla gününbirlikçilerin geliş sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Köyün sahip olduğu Baba Çınar mesire alanı buraya gelenlere piknik yapma imkanı da sunmaktadır. Yapılan faaliyetlerin yanısıra geliştirilebilir potansiyeli sayesinde var olan etkinlikler çeşitlendirilebilir. Ziyaretçilerin daha uzun sürede köyde kalmalarını sağlamak adına alternatif olanaklar oluşturulmalıdır. Baba Çınar mesire alanından Küreklidere Şelalesi'ne kadar belirlenen güzergahlar üzerinden Atv turları düzenlenebilir. Bahçe turizmi kapsamında köye gelen ziyaretçilere, yerel halkın ürettiği tarım ürünlerini toplama imkanı sağlanabilir.

Tablo 2: Derekızık köyündeki ziyaretçilerin köye geliş sebeplerine göre katıldıkları rekreatif faaliyetler

Kızık Köyleri'ni tercih etme sebebiniz nedir?	Kızık Köyleri'nde turistik ve rekreatif amaçlı katıldığınız en önemli faaliyet hangisidir?				TPL
	Doğayı İnceleme	Doğa Yürüyüşü	Piknik Yapma	Diğer	
Doğal güzellikler	6	3	1	13	23
Şehir gürültüsünden uzaklık	1	1	7	0	9
Tarihi kültürel değerler	1	0	1	1	3
Yöresel ürünler	0	0	2	1	3
Diğer	0	1	0	1	2
Toplam	8	5	11	16	40

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Hamamlıkızık köyündeki ziyaretçilerin köye geliş sebepleri ve köyde katıldıkları rekreatif faaliyetler sorulduğunda ankete katılan 40 kişiden 26'sı köye geliş sebebinin doğal çekicilikler olduğunu ifade etmiştir. Bunlar arasında 15 kişi katıldığı rekreatif faaliyete piknik yapma cevabını vermiştir (Tablo 3). Özellikle köyün girişinde yer alan Korusu mesire alanı ile Uludağ'ın eteklerinde yer alan Hamamlıkızık Kent Ormanı bu anlamda değerlendirilmektedir. Ziyaretçilerin köye gelme nedenleri arasında en çok ifade edilen bir başka cevap diğer şıkkı olmuştur. Köyün sınırları içinde kalan alabalık tesislerinden yararlanmak isteyenler ve akraba ziyareti amacıyla gelenler diğer cevabı kapsamında yer alır. Genel anlamda değerlendirildiğinde Derekızık'da olduğu gibi Hamamlıkızık'da da gelen ziyaretçilerin geliş nedenleri ile katıldıkları rekreatif faaliyetler birbiri ile uyumludur. Kızık köylerinde var olan doğal unsurlar, alternatif faaliyetler ile daha çekici hale getirilebilir. Özellikle Hamamlıkızık sınırları içinde yer alan Küreklidere Kanyonu'nda doğa yürüyüşlerine alternatif olarak flora turizmi geliştirilebilir. Uludağ'ın doğusunda eski bir volfram madeni üzerinde 1850 metre rakımdan akmaya başlayan Küreklidere Şelalesi çevresinde; Erguvan (*ceris siliquastrum*), defne (*laurus nobilis*) gibi maki bitki örtüsüne ait türlerin yanı sıra, ıstranca meşesi (*quercus hartwissiana*), yaprağını döken mazi meşesi (*guercus infectoria*), kestane (*castanea sativa mill*), ceviz ağaçları (*juglans regiaile*), ıhlamur (*tilia cordata*), gürgen (*carpinus*), fındık (*corylus avellana*), kızılıcık (*cornus mas*), akçaağaç (*acer negundo*), mürver (*sambucus*), çitlenbik (*celtis*) gibi çok sayıda bitki ve ağaç türleri bulunmaktadır. Sahip olduğu bitki çeşitliliği ile Küreklidere Şelalesi rekreasyonel faaliyetlerin çeşitlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Tablo 3: Hamamlıkızık köyündeki ziyaretçilerin köye geliş sebeplerine göre katıldıkları rekreatif faaliyetler

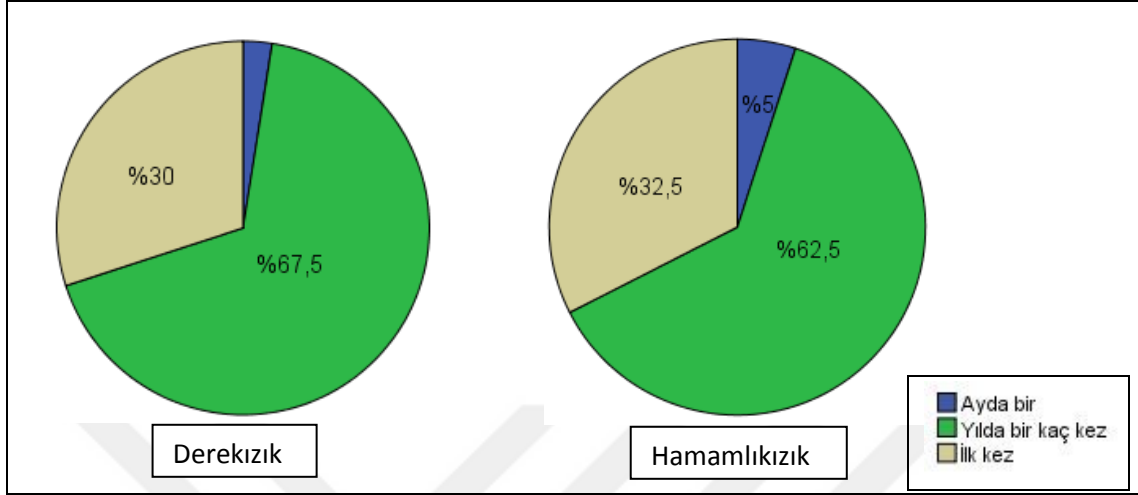
Kızık Köyleri'ni tercih etme sebebiniz nedir?	Kızık Köyleri'nde turistik ve rekreatif amaçlı katıldığınız en önemli faaliyet hangisidir?				TPL
	Doğayı İnceleme	Doğa Yürüyüşü	Piknik Yapma	Diğer	
Doğal güzellikler	2	2	15	7	26
Şehir gürültüsünden uzaklık	1	1	3	4	9
Yöresel ürünler	0	0	2	0	2
Tarihi ve kültürel değerler	1	0	0	0	1
Diğer	1	0	0	1	2
Toplam	5	3	20	12	40

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Köylerde var olan potansiyelin değerlendirilmesi köylerin sahip olduğu doğal ve tarihi çekiciliklerin yanı sıra, ziyaretçilerin köylere hangi sıklıkla geldiklerine de bağlıdır. Bu nedenle Derekızık ve Hamamlıkızık'ta ankete katılan ziyaretçilere köylere hangi sıklıkla geldikleri sorusu yöneltilmiştir. Araştırmamıza katılan ziyaretçilerin yarısından fazlası Derekızık köyüne yılda birkaç kez geldiğini ifade etmiştir (Grafik 4). Yılda birkaç kez gelen ziyaretçilerin neredeyse tamamı köyün yeteri kadar değerlendirilmediğini düşünmektedir. Gelen ziyaretçilerin büyük bölümü doğal çekiciliği olduğu için köyü tercih ettiğini belirtmektedir. Ancak sahip olduğu doğal çevre şartları köyde alternatif rekreasyonel etkinliklerin geliştirilebileceğine imkan sağlamaktadır.

Ankete katılanlardan Hamamlıkızık köyüne yılda birkaç kez gelenler, köyün rekreasyonel açıdan istenilen düzeyde değerlendirildiğini düşünmektedir (Grafik 4). Burada var olan alabalık tesislerinden, kent ormanından ve Korusu piknik alanından istedikleri düzeyde yararlanmaktadırlar. Ayrıca beklenti içinde olmadıklarını belirten ziyaretçiler, köyün sınırları içinde yer alan Küreklidere Şelalesi'nin aktığı dere yatağı ve kanyonun yürüyüş yapan gruplar tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Ancak arazi çalışmasında elde edilen gözlemlere dayanarak bu çevrenin etkinlik kaynaklı rekreasyonel faaliyetler ile zenginleştirilmesi gerektiğidir. Hamamlıkızık konum olarak Cumalıkızık ve Derekızık arasında yer almaktadır. Cumalıkızık ile arasında Orienteering geliştirilebilir, Derekızık ile sınır olan Küreklidere Kanyonu'na yürüme

parkuru yapılabilir. Aynı zamanda ormanlık alanda dağ bisikleti kullanmak için bisiklet yolları açılabilir.

Grafik 4: Derekızık ve Hamamlıkızık ziyaretçilerinin köyleri ziyaret etme sıklığı
Kaynak: Alan anketleri (2016)

Tablo 4'e göre Derekızık ziyaretçilerinin % 70'i var olan doğal çekiciliklerin alternatif rekreasyonel faaliyet olarak geliştirilebileceğini düşünmektedir. Köyün sınırları içinde yer alan ormanlık alan ve Küreklidere Şelalesi kaynak merkezli ve etkinlik merkezli rekreasyon için uygun ortam oluşturmaktadır (Fotoğraf 10 ve Fotoğraf 11). Köyün merkezinde bulunan piknik alanından Küreklidere şelalesinin dökülmeye başladığı yükselti yaya olarak yarım saat sürmektedir. Şelaleye giden yol ormanlık alanın içinden dar yollardan geçmektedir. Özel araçların girmesinin zor olduğu taşlık yol, 1850 metreden akmaya başlayan şelalenin yarattığı manzarayı görmek isteyenler için dağ bisikletleri ya da atvler ile geçilebilir. Piknik yapma ya da doğayı inceleme amacı ile gelenlerin alternatif faaliyetlere katılma isteği sonucunda çevresindeki ormanlık alanlarda da yürüyüş parkurları düzenlenebilir. Şehir gürültüsünden uzakta kalan Derekızık köyünde kırsallığı yansıtan bahçeler, toprak ile ilgilenmek isteyenler için hobi bahçesine dönüştürülebilir. Köye gelen ziyaretçilerin % 30'u ise doğal çekiciliklerin alternatif faaliyetler için değerlendirilemeyeceğini düşünmektedir. Bunun sebebi olarak köyün yakın çevresinde yer alan ve doğal çekiciliği ile gününbirlik ziyaretçilerin önemli uğrak noktası olan Saitabat Köyü'nün gölgesinde kalmasını göstermektedir.

Tablo 4: Derekızık köyündeki ziyaretçilerin alternatif rekreasyonel alanların değerlendirilebileceğine dair düşüncesi

Derekızık köyünde alternatif rekreasyonel alanların değerlendirilebileceğini düşünüyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	28	70
Hayır	12	30
Toplam	40	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Fotoğraf 10: Derekızık taşlık orman yolu
Kaynak : Alan araştırması (2016)

Fotoğraf 11 : Derekızık ormanlık alanı
Kaynak : Alan araştırması (2016)

Hamamlıkızık'ta köyün turizm açısından istenilen düzeyde değerlendirildiğini düşünen ziyaretçiler aynı zamanda daha fazla geliştirilebileceğini ifade etmektedir (Tablo 5). Ankete katılanların % 60'ı alternatif olanakların köyün gelişimi için daha yararlı olacağını belirtmektedir. Köye gelen ziyaretçilerin % 40'ı ise alternatif faaliyetlerin geliştirilmesinin doğal unsurların aşırı kullanımına yol açacağını ve aşırı kullanımdan dolayı var olan kaynakların yok olacağını düşünmektedir. Bu nedenle ankete katılan 40 kişiden 16'sı köydeki turizm potansiyelin değerlendirildiğini, alternatif faaliyetlerin yapılamayacağını belirtmektedir.

Tablo 5: Hamamlıkızık köyündeki ziyaretçilerin alternatif rekreasyonel alanların değerlendirilebileceğine dair düşüncesi

Hamamlıkızık köyünde alternatif rekreasyonel alanların değerlendirilebileceğini düşünüyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	24	60
Hayır	16	40
Toplam	40	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Bir merkezde turizmin geliştirilebilmesi sadece gelen ziyaretçilerin beklentisinin karşılanabilmesi ile sağlanamaz. Bilimsel bir planlama ve taşıma kapasitesi dikkate alınarak o bölgede yaşayan köylünün ve esnafın da bu konudaki düşünceleri önemlidir. Köylünün ve esnafın gelen ziyaretçiye yaklaşımı, turizm adına yapılacak çalışmalara destek olması en önemli etkenlerden biridir. Dolayısıyla potansiyeli var olan köylerin değerlendirilmesi için köyün asıl sahiplerinin düşünceleri dikkate alınmalıdır.

Dağ ve orman köyü olarak tanımlanan kızık köylerinin temel geçim kaynağı tarımdır. Köylerde imara açılan bölgeler bulunmaktadır. Bu bölgeler içinde kalan bağ - bahçelerde tarım hızlı bir şekilde azalmaktadır. Dolayısıyla doğal ve tarihi değerleri ile kırsal turizm potansiyeli olan kızık köylerinde turizm, alternatif geçim kaynağı olarak görülmektedir. Tablo 6'ya göre Derekızık köyünün yerel halkı köyde var olan mevcut turizm olanaklarını yeterli bulmamaktadır. Alternatif faaliyetlerin çeşitlendirilmesini istemektedir. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalara destek vereceğini ifade etmektedirler. Halkın beklentisi turizmin geliştirilmesi yönündedir.

Tablo 6: Derekızık köyünde yerel halkın turizm ile ilgili düşünceleri

Köyünüzün mevcut turizm imkanlarını nasıl buluyorsunuz?	Köyünüzde daha çok hangi rekreasyonel faaliyet yapılmaktadır?		
	Piknik yapma	Foto safari	Toplam
Yeterli bulmuyorum	6	0	6
Yeterli buluyorum	3	1	4
Toplam	9	1	10

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Hamamlıkızık'ta yerel halk köyde var olan mevcut turizm imkanlarını yetersiz bulmaktadır (Tablo 7). Köklü tarihi geçmişe sahip olan kızık köyleri arasında tarihi dokusunu kaybeden köylerden biri olan Hamamlıkızık, sahip olduğu doğal unsurların daha çok çekici hale getirilmesini istemektedir. Derekızık'ta olduğu gibi bu tür çalışmalara destek olacaklarını ifade etmektedirler. Azalan iş imkanları sayesinde alternatif arayışlar içinde oldukları için turizmi kurtarıcı bir sektör olarak görmektedirler.

Tablo 7: Hamamlıkızık'ta yerel halkın turizm ile ilgili düşünceleri

Köyünüzün mevcut turizm imkanlarını nasıl buluyorsunuz?	Köyünüzde daha çok hangi rekreasyonel faaliyet yapılmaktadır?			
	Piknik yapma	Yürüyüş, piknik yapma	Piknik yapma ,foto safari	Toplam
Yeterli bulmuyorum	2	3	3	8
Yeterli buluyorum	1	1	0	2
Toplam	3	4	3	10

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Derekızık'ta gerçekleştirilen günübirlik ziyaretler üst düzeyde değildir. Nedeni ise köyün 15 kilometre doğusunda kalan ve şelalesi ile ziyaretçi çeken Saitabat köyünün gölgesinde kalmasıdır. Derekızık yöresel ürünleri ve sahip olduğu doğal güzellikleri ile geliştirilmeyi beklemektedir. Köy muhtarı Kamil Işık ve yerel halk turizmin daha fazla geliştirilmesi gerektiğine inanmaktadır. Yerel halkın % 80'i turizmi ekonomiyi geliştiren bir faaliyet, % 10'u ise kültürün artmasını sağlayan bir faaliyet olarak görmektedir. Hamamlıkızık'ta ise halkın %70'i ekonomiyi geliştirdiğini düşünmektedir (Tablo 8). Her ne kadar köylerin genelinde yaygın olan ekonomik sektör olmasa da beklentinin bu yönde olduğu anlaşılmaktadır. Her iki köyde de iş olanaklarının çok sınırlı olması sonucu dışarıya göç olgusu yaşanmaktadır.

Tablo 8: Kızık köylerinde yerel halkın turizmi algılama şekli

Köyünüzde yapılan turizm faaliyetlerinin köyünüze en büyük katkısı nedir?	Hamamlıkızık		Derekızık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Ekonomiyi geliştiren bir faaliyet	7	70	8	80
Doğayı güzelleştiren bir faaliyet	3	30	1	10
Kültürün artmasını sağlayan bir faaliyet	0	0	1	10
Toplam	10	100	10	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Köy esnafının da köylerdeki turizmin çekici unsurlarını ve bu unsurların değerlendirilmesine yönelik görüşleri ile rekreasyonel çeşitlenmenin arttırılmasına olan bakış açıları dikkate alınmalıdır.

Tablo 9 incelendiğinde, Hamamlıkızık ve Derekızık esnafının ziyaretçi sayısının arttırılmasına yönelik yaklaşımı olumludur. Her iki köyde de olumlu yanıtının ön plana

çıkmasının temel sebebi, gelen turisti ekonomik açıdan gelir getirici unsur olarak görmeleridir. Ancak bir kısım Derekızık esnafı bu durumdan rahatsız olduğunu dile getirmektedir. Gelen turistin ağırlıklı olarak hafta sonu gelmesine rağmen, köy çevresinde var olan doğal yapıya zarar verdiğini ifade etmektedir. Ayrıca esnaf, daha çok piknik amacıyla ziyaret edilen köyde günübirlikçilerin çevre kirliliğine yol açtığını belirtmektedir. Kullandıkları malzemelerin çöplerini çevrede bırakmalarından dolayı rahatsızlığını dile getirmektedir. Ancak genel anlamda bir sonuca varmak istediğimizde ise yerel halk ve köy esnafı planlı olduğu sürece ziyaretçi sayısının artırılmasına olumlu yaklaşmaktadır.

Tablo 9: Kırsal turizm faaliyetlerinin ve rekreasyonel çeşitlenmenin artırılmasına yönelik esnafın bakış açısı

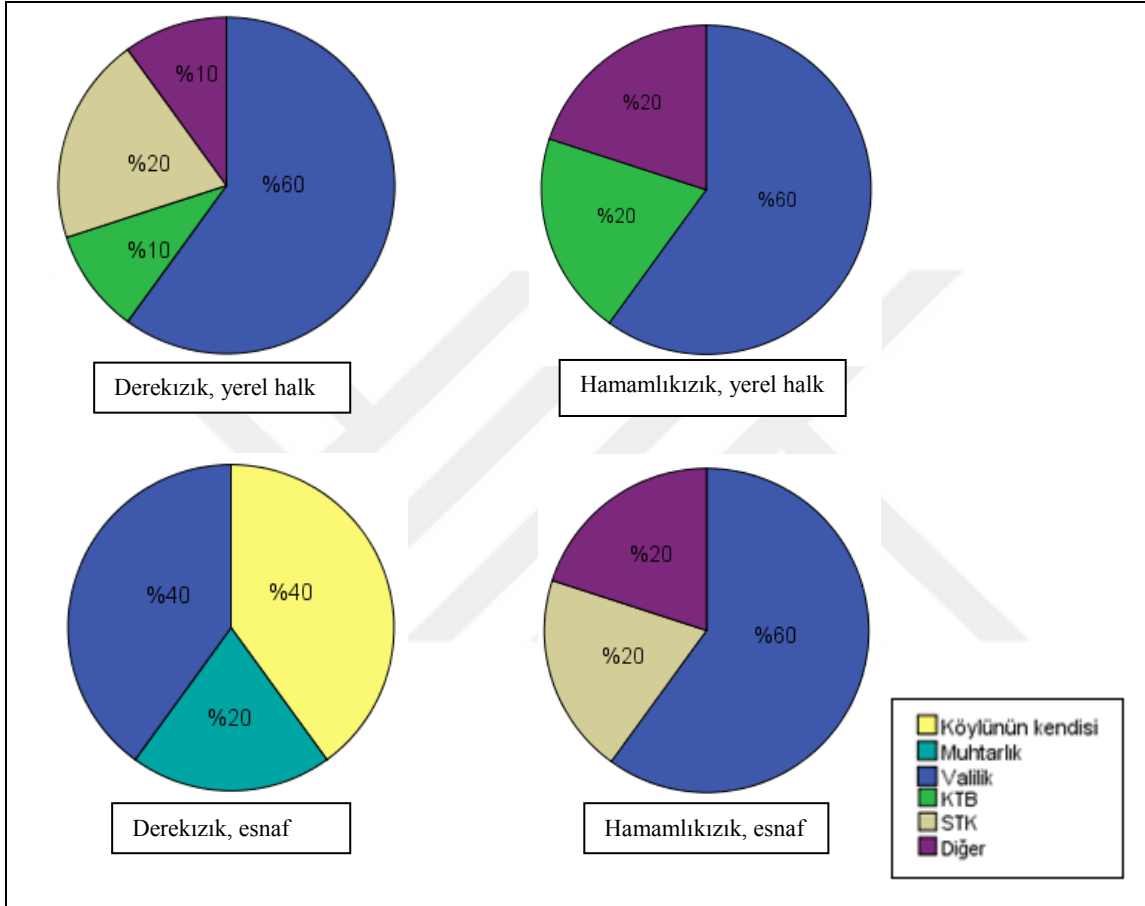
Turizmin çeşitlendirilmesi köy esnafı açısından nasıl karşılanır?	Hamamlıkızık		Derekızık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Olumlu	5	100	4	90
Olumsuz	0	0	1	10
Toplam	5	100	5	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Dağ ve orman köyü olarak tanımlanan kızık köylerinin eskiden en önemli temel geçim kaynağını tarımsal faaliyetler oluştururken, günümüzde ise köylerde imara açılan ya da çeşitli şekillerde yok olan bağ, bahçe alanları tarımsal faaliyetlerin azalmasına neden olmuştur. Bu durum ise köylünün zor durumda kalmasına yol açmıştır. Alternatif arayış içinde bulunan köylü, 700 yıllık geçmişi olan yerleşim alanlarını terk etmek istememektedir. Bu nedenle var olan değerlerin turizme kazandırılması gerektiğini düşünen yerel halk ve esnaf çeşitli kurum ve kuruluşların devreye girmesini istemektedir. Grafik 5'e göre kırsal çekiciliği azalmış olan Hamamlıkızık'ta yerel halkın ve esnafın % 60'ı yok olmaya yüz tutmuş tarihi ve doğal değerlerin valilik tarafından yeniden canlandırılabilceğine inanmaktadır. Halk ve esnaf aynı görüşte birleşmektedir. Bu durum köy çevresinde yapılabilecek herhangi bir yatırımın gerçekleşmesine daha kolay ortam sağlayacaktır.

Doğal çekicilikleri ile diğer kızık köylerinden daha çok ön plana çıkan Derekızık'ta turizmi çeşitlendirecek görevli olarak esnafın % 40'ı köylünün kendisini görmektedir. Bunun nedeni ise yabancıların köy içinde yatırım yapmalarını

istememeleridir. Köy esnafı var olan değerlerin köy halkına ait olduğunu, gelişimin ise köy halkı ile yöredeki dernek ve sivil toplum örgütleri, valilik, kültür bakanlığının ortak hareketi sonucunda sağlanacağını düşünmektedir. Yerel halk ise turizmin rastgele bir sektör olmadığını ve planlı projeler ile gelişebileceğini düşünmektedir. Bu nedenle Derekızık'ta yerel halkın % 60'ı bu görevi valiliğe yüklemiştir.

Graik 5: Yerel halka ve esnafa göre kırsal turizm potansiyelini ve alternatif faaliyetleri geliştirmekte asıl görevi üstlenecek kurum ya da kuruluşlar

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Doğal ve tarihi değerlere sahip olan herhangi bir bölgede turizm bir sektör olarak gelişme gösterir. Bu gelişme doğal süreçlerle yerel halkın etkisi ile ya da devletin çıkardığı yasalar doğrultusunda sektörde yer alan paydaşların planlı yatırımları sayesinde de olabilir. Özel sektör ve kamu sektörü tarafından gerçekleştirilen geniş kapsamlı yatırımlar, turizmin ekonomik bir faaliyet olarak büyümeye başlamasını sağlar. Bu nedenle potansiyeli yüksek olan bölgelerde turizmin gelişmesi ve süreklilik göstermesi için ilk olarak kamu kurum ve kuruluşlarının etkisi ön planda olmalıdır.

Valilik, belediye, kaymakamlık, sivil toplum kuruluşları ve dernekler, köy halkı gibi turizmin tüm ortakları birlikte karar alarak turizmde asıl gelişimi sağlamalıdır. Gelen ziyaretçilerin ve yerel halkın, köy esnafının beklentisine cevap verecek yatırımların yapılması açısından önemlidir. Dolayısıyla kıvık köylerine gelen ziyaretçilerin ve köy esnafının bu kapsamda ne yapılması gerektiğine dair fikirleri alınmıştır.

Tablo 10: Derekızık köyünde ziyaretçi ve köy esnafının turizmi geliştirmesi adına ne yapılması gerektiğine dair düşünceleri

Ziyaretçi sayısını arttırmak için neler yapılmalıdır?	Ziyaretçi		Ziyaretçi sayısını arttırmak için neler yapılmalıdır?	Esnaf	
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Tanıtım ve reklam	28	70	Köyün tanıtımı artırılmalı	2	40
Hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi	8	20	Hizmet sayısı ve kalitesi artırılmalı	1	20
Köyler arası ulaşım olanaklarının artırılması	3	7,5	Alternatif turizm etkinlikleri çoğaltılmalı	1	20
Sivil toplum kuruluşları ile ilgili alanların ortak hareket etmesi	1	2,5	Hepsi	1	20
Toplam	40	100	Toplam	5	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Tablo 10 incelendiğinde Derekızık Köyü'ne gelen ziyaretçilerin % 70'i ve köyde yaşayan esnafın % 40'ı ziyaretçi sayısının artırılması için reklam ve tanıtımın yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu açıdan yetersizliğin olduğunu belirten esnaf, köyde doğal çekicilik potansiyelinin olduğunu ve değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Mesire alanlarının yanı sıra, zengin bitki topluluğunun bulunduğu orman yapısı ve şalesi ile önemli rekreatif potansiyel taşımaktadır. Ziyaretçilerin % 20'si ise köyde var olan hizmet alanlarının yetersiz olduğunu belirtmektedir. Gününbirlik turizmin ön planda olduğu köyde, gelen ziyaretçilerin bir kısmı kısa süreli konaklama ihtiyacı duymaktadır. Ancak ziyaretçilerin konaklama ihtiyacını karşılayacak herhangi bir tesisin olmaması önemli bir altyapı eksikliğidir. Ayrıca yiyecek-içecek tesislerinin çeşitlilik göstermemesi bu alandaki seçiciliği azaltmıştır. Turizmin geliştirilebilmesi için hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi ve kalitesinin artırılması gerekmektedir.

Hamamlıkızık'da da Derekızık köyünde olduğu gibi hem ziyaretçi hem de esnaf açısından en önemli yapılması gereken tanıtım ve reklamdır. Hamamlıkızık'ta alabalık çiftliklerini, mesire alanlarını, şelale ve kanyonun rahatlatma ve kendini yenileme amacı ile değerlendiren ziyaretçilerin % 55'i tanıtım ve reklamın önemli olduğu ve köylerde yetersiz kaldığını belirtmektedir (Tablo 11). Bursa çevresinde yaşayan birçok insanın bu köylerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünmektedir. Ziyaretçiler, görülmesi gereken yerler arasında olduğunu düşündükleri Hamamlıkızık'ın doğal çevresinin iyi bir şekilde tanıtılması gerektiğini ifade etmektedir. Aynı şekilde köy esnafı da tanıtımı önemsemektedir. Tüm doğal güzelliklerin çekiciliği dikkate alınarak reklam ve tanıtım yapılarak her iki köyün de potansiyelinin açığa çıkarılması gerekmektedir.

Tablo 11: Hamamlıkızık köyünde ziyaretçi ve köy esnafının turizmi geliştirmesi adına ne yapılması gerektiğine dair düşünceleri

Ziyaretçi sayısını arttırmak için neler yapılmalıdır?	Ziyaretçi		Ziyaretçi sayısını arttırmak için neler yapılmalıdır?	Esnaf	
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Tanıtım ve reklam	22	55	Alternatif turizm etkinlikleri çoğaltılmalı	2	40
Hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi	9	22,5	Köyün tanıtımı artırılmalı	2	40
Sivil toplum kuruluşları ile ilgili alanların ortak hareket etmesi	4	10	Hizmet sayısı ve kalitesi artırılmalı	1	20
Hepsi	5	12,5	Hepsi	-	0
Toplam	40	100	Toplam	5	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Türkiye'de kırsal turizm denildiğinde çoğunlukla doğa yürüyüşleri ve doğa sporlarını içeren açık hava ve rekreasyon etkinlikleri, alışveriş ve yeme içmeyi kapsayan günübirlik köy ziyaretleri anlaşılmaktadır (Yılmaz, 2012: 27). Bu açıklama ele aldığımız köylerde var olan kırsal turizmi tanımlamaktadır. Doğal çekicilikler ile tarihi ve kültürel değerlerin ön plana çıktığı kırsal alanlar, ziyaretçilerin en önemli gezi mekanları arasında yer almaktadır. Kırsal turizm denilince sadece doğal unsurlar değil, geçmişin izlerine rastlandığı, insanların içinde kendini bulduğu tarihi yapılarda çekici faktör olarak ele alınmaktadır. Özellikle araştırma kapsamında incelediğimiz köylerden Cumalıkızık'ın tarihi ve kültürel değerleri üzerinde durulması gerekmektedir.

3.2. TARİHİ VE KÜLTÜREL ÇEKİCİLİKLER

Kültür turizmi, doğal ve tarihsel kültürel varlıklarını, kültürel etkinliklerini ve güncel sanat eserlerini ve diğer kültürel olguları turistik bir ürün biçiminde turistlerin hizmetine sunan bir turizm anlayışıdır. Yalnızca tarihsel değil günceli de kapsamaktadır (Pekin, 2011: 151). İnsanların ilgisini çeken kültürel unsurlar; sözle ifade edilen nesilden nesile aktarılan gelenekler, uygulanan örf adetler, yerel yaşam tarzı, törenler gibi soyut olabilirken; tarihi mimari yapılar gibi somut da olabilir. Gözle görülür elle tutulur unsurlar arasında eski yerleşim alanları, arkeolojik kalıntılar, çeşitli anıt ve abideler, yöresel ürünler, geleneksel el sanatları vb. yer alır.

Kültür, insanların yaşam tarzı olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar buldukları toplumun kültürünü yansıtırlar ve geleceğe aktarırlar. Her bireyin yaşantısı geçmişten gelen gelenekleri ile devam eder. Dolayısıyla bir toplumun sahip olduğu kültür yapısı kendi tarihi ile ilişkilidir. Tarih, kültürün içinde yaşamaya devam eder. İnsanlar bugün benimsedikleri değerlerin özelliklerini tarihinde ararlar. Tarihi mekanlar da bir kültür temsilcisi olarak görülür ve tarihi kültürel turizm açısından önem taşır.

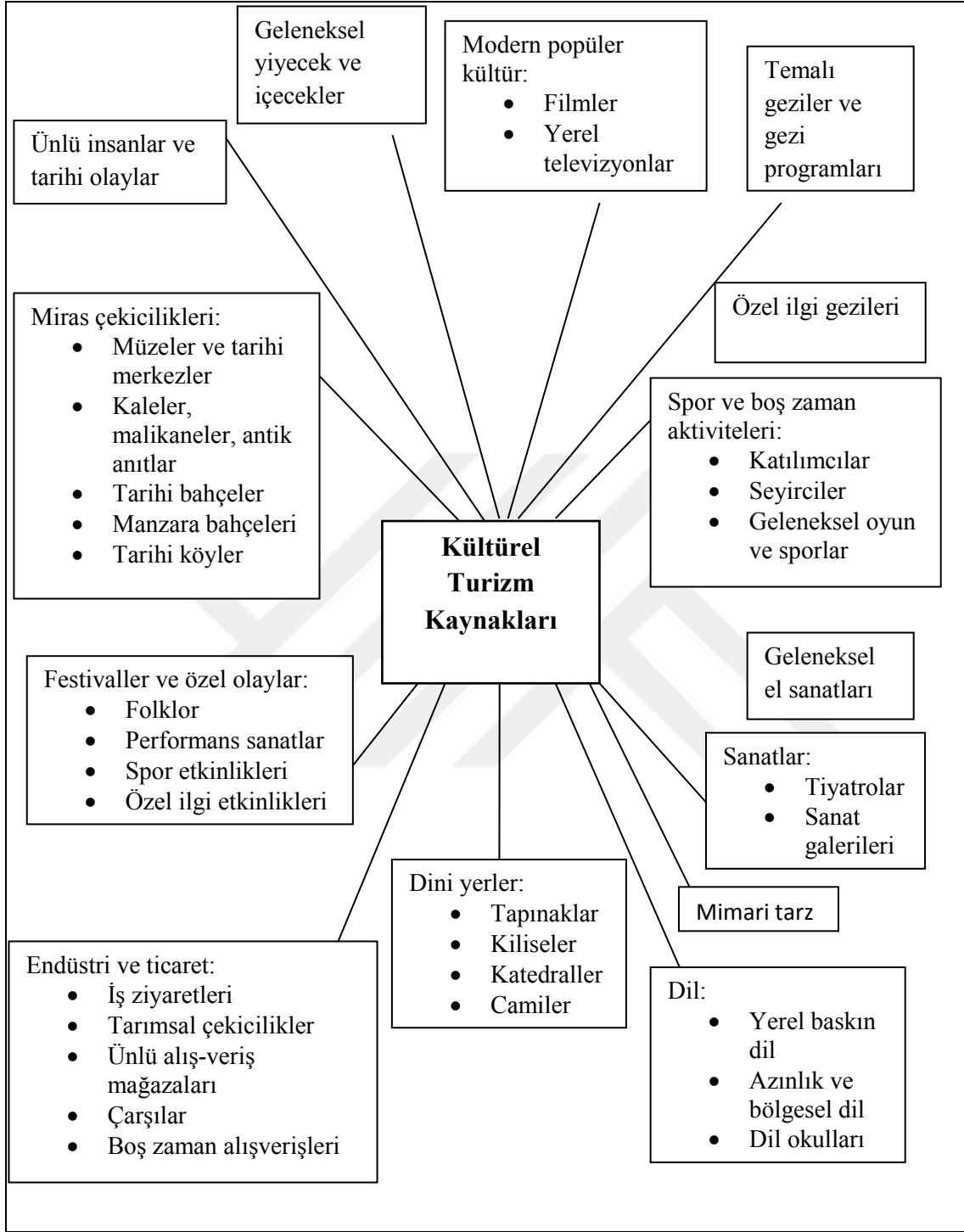
Tarihi mekanlar, insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yeraltında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlardır (www.kulturvarliklari.gov.tr).

Koruma kurulundan izin almak koşulu ile halka açık rekreasyon amaçlı günübirlik tesisler ile alanın ve çevrenin özelliklerinden kaynaklanan faaliyetlerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yönelik yapıların yapılabildiği gibi, doğal dengenin devamlılığının sağlanması amacı ile alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetlerin sürdürülebildiği görülmektedir (teftis.kulturturizm.gov.tr).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 1988 yılında hazırladığı "Bir Yörenin Turizm İmkanlarının Değerlendirilmesi İçin Rehber" adlı yayında "Kültürel Değerler" başlığı altında bazı alt başlıklar verilerek bir sınıflandırma yapılmıştır (Haberal, 2015: 128). Bu sınıflandırmada rekreasyon ve turizm açısından çekiciliği olan unsurlar yer almaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır.

- 1) Tarihi eserler; adı altında yörenin tarihini yansıtan, günümüze kadar gelmiş eserler: Cami, han, hamam, türbe, su kemeri, tescilli yapı sokak, anıtsal ağaçlar, çeşme, kervansaray, saat kulesi sayılabilir.
- 2) Arkeolojik eserler; olarak ise yörede yaşamış çeşitli Medeniyetlerden günümüze kalan eserler olarak değerlendirilmiştir. Antik kent, kale, sur, tiyatro, hamam, su kemeri, nekropol, akropol, mabed, tapınak, kilise, sarnıç ile yeraltı arkeolojik eserleri buna örnektir.
- 3) Tarihi dini merkezler; değişik tarih dönemlerinde yapılmış dini yapılarıdır. Cami, türbe, manastır, kilise, sinagog tarihi dini merkezlerdir.
- 4) Müzeler; ülke ve yörenin tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtan taşınabilir eser ve eşyaların sergilendiği açık ya da kapalı mekanlardır. Etnografya müzesi, arkeoloji müzesi, açık hava müzesi, özel konulu müzeler buna örnektir.
- 5) Festivaller; yılın belli günlerinde düzenlenen konulu ulusal ve uluslararası katılıma açık faaliyetler bütünü olarak kabul edilmektedir.
- 6) Yöresel el sanatları; halı, kilim gibi dokumalar, toprak işleme, ağaç işleme, bakır işleme, taş işleme, mücevher işleme olarak ifade edilebilir.
- 7) Geleneksel danslar ve folklor; turistik talebin doğmasında rol oynadığı gibi turizme arz edilen değerler açısından da önemlidir.

Tarihi-kültürel turizm kaynaklarının içeriği oldukça geniştir. Tarihi turizmin kaynağı olan çekici unsurlar kültürel turizmden ayrı düşünülemez. Kültürel turizm kaynakları; tarihi yerler, festivaller ve özel olaylar, iş seyahatleri, dini yerler, yerel dil, sanat ve mimari yapı, spor etkinlikleri, özel ilgi gezileri, modern kültür ve geleneksel yiyecek ve içeceklerden oluşmaktadır. Aşağıdaki tablo incelendiğinde kültüre kaynaklık eden unsurlar daha ayrıntılı görülmektedir.

Şekil 4: Kültürel Turizm Kaynakları
Kaynak: (Swarbrooke, 1999: 306)

Araştırma alanımızı oluşturan kızılcık köyleri 700 yıllık tarihi geçmişe sahiptir. Köylerin kuruluşu Osmanlı Dönemi'ne dayanmaktadır. Kurtuluş Savaşı yıllarında

Yunanlılar tarafından tahrip edilen köylerden sadece "Cumalıkızık" tarihi dokusunu koruyup günümüze kadar ulaşabilmiştir. Tarihi sokak dokusu ve Osmanlı mimarisi evleri ile ayakta kalabilen nadir köylerden biri olan Cumalıkızık tarihi bir sit alanı olmuştur. Kırsallığını koruyan Derekızık ve Hamamlıkızık köyleri, Osmanlı mimari motiflerini yansıtan birkaç yapıyla tarihi geçmişi günümüze kadar getirmiştir. Rekreatif turizm açısından incelediğimiz köylerin tarihi dokusu kırsal turizm açısından oldukça önem taşımaktadır (Şekil 3).

3.2.1. Tarihi Sokak Dokusu ve Sivil Mimari

Tarihi kentler, sahip oldukları sosyo-ekonomik, kültürel ve fiziksel değerler ile kültürel mirasımızın önemli unsurlarıdır. İçlerinde barındırdıkları anıtsal, sivil mimari örnekleri ve yaşam alanları ile bugün varlığını sürdüremeyen uygarlıkların bilgisini, teknolojisini ve en önemlisi yaşamını bizlere aktarmaktadır (Öztank, 2013: 44). Örneğin Pekin’de şehrin inşa edildiği yapı adalarının çepeçevre duvarı var, bu yapı adaları geometrik şekilde parsellere ayrılmış, parsellerin her birinin bir kapısı var ve her ev üç kısımdan oluşmaktadır. Paris’te ise bulvarlar, cetvelle çizilmiş düz çizgileri takip eden yollar, bu yolların iki tarafında 6 kat yükseklikte ve biçimleri ön irade tarafından belirlenmiş binalar bulunmaktadır (Cansever, 2016: 94). Osmanlı da ise şehir yapılanmasında ön iradenin yanı sıra insanların da etkisi görülmektedir. Herkes evini komşusu ile mutabık kalarak yapmakta ve sosyal ilişkiler dikkate alınmaktadır. Şehrin yapısal düzeninde cuma namazı kılınan camisi, mahalle mescitleri, mahallenin hizmetini ve binanın tamir işlerini yapan marangoz, ayakkabı tamircisi, bakkal, vs. dükkanlarının yanında kıraathane, yani okuma salonu, aynı zamanda bir sohbet yeri, ayrı bir toplantı alanı, muhtarın evi, bekçinin evi vs. yer almaktadır. Mahallenin merkezi olarak ifade edilen bu yapıların çevresinde ayrıca mahalle mescidinin yanında hamam, cuma camisinin etrafında ticaret yapıları, medrese, dersane yer almaktadır (Cansever, 2016: 103). Uygarlıklar şehirlerini inşa ederken içinde bulunduğu ekonomik, sosyo-kültürel, dini ve siyasi özelliklerden etkilenmektedir. Bu nedenle bir şehri ya da yerleşmeyi incelerken tüm kriterleri dikkate alarak değerlendirme yapmak gerekmektedir. Çünkü şehrin yapısı ve mimarisi toplumların tarihini yansıtan önemli somut değerler arasında yer almaktadır.

Her milletin tarihi, kültürü ve kültürel varlıkları çok değerlidir. Ancak bu değer korunduğunda ve iyi yönetildiğinde sürdürülebilir olmaktadır. Müzeler veya tarihi alanların sunumu ve korunması bu anlamda önem kazanmaktadır (Samidi, 2001: 98).

Geçmişten günümüze doğal çevrenin insanlar tarafından kullanılması, göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçilmesi, sanayi devrimi ve teknolojik gelişmeler birbirinden farklı yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kentsel alan ve kırsal alan üzerinde kurulan, değişime uğrayıp büyüyen şehirler döneminin özelliğini ve tarihini yansıtır. Anadolu bu anlamda oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. Çok köklü kültürel yapısı olan Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin özelliklerini yansıtan maddi ve manevi yapıları barındırır. Varlığını sürdüren tarihi yapılar geçmişten günümüze ayna tutarlar. Buldukları kentsel ya da kırsal çevrede ilgi odağı olarak ziyaretçi çekerler. Doğal olarak turizmin unsuru olurlar.

Tarihi binaların arasında bulunduğu kente kimlik kazandıran en önemli unsurlardan biri sokaklardır. Yerleşmelerin bir parçası olan ve günümüzde çeşitli kurumlar tarafından korunmaya çalışılan geleneksel sokak dokuları, Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış Bursa ve çevresinde de yaygındır. Özellikle Cumalıkızık'ta yerleşim yerinin önemli bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Derekızık ve Hamamlıkızık'ta da sokak yapıları Osmanlı Dönemi'nin izlerini taşımaktadır.

Cumalıkızık Köyü'nün coğrafi yapısı ve fiziki özellikleri mimari yapısı ile iç içe geçmiş ve köyün özgünlük kazanmasında önemli bir yere sahip olmuştur. Köyün göç alanlarından uzakta, Uludağ'a yakın bir konumda bulunması, burada eski yapıların yerini yeni yüksek katlı binaların almamasını ve Cumalıkızık'ın ayrıcalıklı olmasını sağlamıştır (Akkuş, 2009: 23). Köklü tarihi geçmişi ile tipik bir Osmanlı mimarisi özelliğine sahip Cumalıkızık'ta organik sokak dokusu korunabilmiştir. Yassı taş döşemeli sokakları oldukça dardır. Zaman zaman bir kişinin bile geçmekte güçlük çektiği sokaklardan Uludağ'dan gelen kaynak suları akmaktadır. Dağ eteğinde kurulu olduğu için hafif eğimli olan sokaklardan suyun kanalize olup aktığı dikkati çekmektedir. Yağışların arttığı dönemde akış gösteren suların seviyesi artmaktadır. Köy halkı ise bu sulardan bahçelerini sulamada yararlanmaktadır. Topografya koşullarına uygun eğimli ve çıkmaz sokaklar Osmanlı mimarisinin özgünlüğünü yansıtmaktadır. Bu

durum turizm ya da rekreasyon amaçlı gelen ziyaretçilerin ilgisini daha çok çekmektedir (Fotoğraf 12 ve 13).

Araştırma alanımız içinde yer alan diğer iki köyümüz Hamamlıkızık ve Derekızık mimari yapısı ve sokak dokusunu Cumalıkızık kadar koruyamamıştır (Fotoğraf 14 ve 15). 1521 tarihli tahrirat defterinde adı geçen Hamamlıkızık, Orhangazi'nin vakıf köylerinden biridir (Kaplanoğlu ve Elbas, 2009: 310). Tarihi geçmişi önemli olan köyde bugün çok az yapı ayakta kalmıştır. Kurtuluş Savaşı yıllarında düşman askerleri tarafından yakılıp yıkılmış, zaman içinde yapılaşmanın artması ile özelliğini kaybetmeye başlamıştır. Sokak dokusu incelendiğinde köyün içine doğru özellikle dağ eteklerine yakın yerlerde dar sokak dokularına rastlanmaktadır.

Fotoğraf 12: Cumalıkızık sokak dokusu
Kaynak: (Alan araştırması, 2016).

Fotoğraf 13: Cumalıkızık sokak dokusu
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Fotoğraf 14: Derekızık sokak dokusu
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Fotoğraf 15: Hamamlıkızık sokak dokusu
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Derekızık köyü kırsallığını diğerlerine göre daha çok hissettirmektedir. Köy, Uludağ'dan kaynağını alan derelerin oluşturduğu vadilerin içinde kalmış bir yerleşimdir. Antik dönemden bu yana çeşitli uygarlıklara sahne olmuştur. Farklı kültürlerin izlerine rastlanmaktadır. Ancak bugüne gelene kadar fazlası ile değişime uğramıştır. Sokak dokusunda taş bloklar olmasa da dar sokakları ile Osmanlı Dönemi'nin izlerini taşımaktadır.

Hanlar, hamamlar, bedestenler, kervansaraylar, çeşme ve tarihi binalar, eski yapılar sivil mimari örnekleridir. Her devletin yaşadığı dönemde bıraktığı yapılar birer sivil mimari örneğidir. Köklü geçmişe sahip yerleşim bölgelerinde çok farklı döneme ait yapılara rastlanabilir. Araştırma alanımıza konu olan Osmanlı kırsal yerleşmelerinde turizm çekiciliği yüksek tarihi ahşap konutlar yer almaktadır.

Cumalıkızık köyünde bulunan geleneksel konutlar, Osmanlı sivil mimarisinin özelliklerini gösteren ve aynı zamanda halk kültürünün yansıması niteliğini taşıyan yapılardır. Cumalıkızık yerleşkesi makro ölçekten mikro ölçeğe kadar incelendiğinde bölgenin en önemli özelliğinin yöresel malzeme ile oluşturulmuş yaşam kültürü olduğu dikkati çekmektedir (Perker ve Akıncıtürk, 2011: 42). Geçmiş dönemden kalmış mimari yapılara birçok yerde rastlanabilir. Ancak kendini bütünü ile koruyabilmiş yapıların birarada bulunduğu yerleşimler azdır. Cumalıkızık bu özelliği ile ulusal ve uluslararası çevrede ilgi görmektedir. Bu durum günübirlik ve kısa süreli turizmin gerçekleşmesine imkan sağlar.

Tarihi miras olan Cumalıkızık 700 yıllık geçmişini mimari yapıları ile günümüze taşıyabilmiştir. Köyde bulunan 270 civarındaki evin 162 tanesinde oturulmaktadır. 176 sivil mimarlık örneği olmak üzere 183 tescilli kültür varlığı vardır (<http://www.bursakulturturizm.gov.tr/>). Taş bloklar üzerine inşa edilmiş, ahşap ve kerpiçin kullanıldığı iki ya da üç katlı yapılardır. Üst katlardaki pencerelerde kafesli yapı ve cumbalar dikkat çekmektedir. Dışarıdan içerinin gözükmemesi için bu şekilde inşa edilmiştir. Tipik Osmanlı-İslam kültürünün yansıtıcısıdır. Mahremiyeti simgeleyen unsurlardan birisidir. Serin taş avlulara açılan, iki kanatlı ceviz kapıların üzerinde dövme demirden yapılan kulp ve tokmaklar göze çarpmaktadır. Kapıların içeriye açıldığı yerde geniş avlular bulunur. Bu alanlar çok çeşitli şekillerde kullanılır. Ürettikleri ürünün depo edildiği, yakacak odunların istiflendiği, günlük işlerin büyük

çoğunluğunun gerçekleştirildiği mekanlardır (Fotoğraf 16 ve 17). Özellikle son yıllarda köye gelen ziyaretçilerin ağırlandığı misafirhanelere dönüşmüştür. Köy halkının bir kısmı yaşam alanlarını ziyaretçilerle paylaşmaktadır. Bu durum köye olan ilgiyi arttırmaktadır.

Fotoğraf 16: Cumalıkızık tarihi konutlar
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Fotoğraf 17: Cumalıkızık tarihi konutlar
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Fotoğraf 18: Derekızık tarihi konutlar
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Fotoğraf 19: Hamamlıkızık tarihi konutlar
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Derekızık şehirleşmeden uzak kaldığı için Cumalıkızık'tan sonra kendini en çok koruyan kızılcık köyüdür. Ancak bütünü ile bugüne gelememiştir. Bugün ayakta kalan ve kullanılmaya devam eden sivil mimari yapılardan en eskisi fotoğraf da gösterilmektedir (Fotoğraf 18). Yapının inşa edildiği tarih, köyün muhtarının verdiği bilgiye göre 1521

yılına dayanmaktadır. Konutlarda kullanılan yapı malzemesi ahşap ve kerpiçtir. Taş bloklar bu yerleşimde kullanılmamıştır. Cumalıkızık'taki kadar olmasada buraya gelen az sayıda ziyaretçinin ilgisini çekmektedir.

Hamamlıkızık'da ise tarihi konutlar hızla gelişen betonarme konutlar arasında sıkışıp kalmıştır (Fotoğraf 19). Günümüze ulaşan tarihi değerlerin sayısı oldukça azdır. Var olanları ise bakımsızlıktan çökme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Yok olan konut sayısı arttıkça yerleşim alanı, kimlik özelliğini ve tarihi yapısını kaybeder. Gelecek kuşaklara aktarabileceği birşey kalmayınca özgün dokusunu yitirir. Bu nedenle yerleşim merkezlerinin kimliğini oluşturan geleneksel konutların restore edilerek kazanılması oldukça önem taşımaktadır. Kazanılan unsurlar çeşitli şekillerde değerlendirilerek rekreasyon amaçlı kullanılabilirler. Hamamlıkızık yerleşmesinde bu kapsamda yararlanılabilecek konut sayısı az olsa da adını aldığı tarihi hamamın yeniden canlandırılması gerekmektedir. Bu durum rekreatif faaliyetlerin geliştirilmesine olanak sağlayabilir.

3.2.2. Geleneksel Yaşam Tarzı

Geleneksel yaşam tarzı ve doğal ortamın bozulmadığı yerler kent içinde sıkışıp kalan insanların ilgi odağı haline gelmiştir. Rahatlama ve dinlenme ihtiyacı hisseden kent insanı yakın çevresindeki kırsal alanlara yönelmektedir. Köy yaşantısının gelenekselliği ile rahatlamaya ve dinlenmeye çalışmaktadır.

Kültürel kaynakların çeşitliliği ve özgünlüğünü yitirmemiş geleneksel yapının varlığı, büyük bir kültürel çekicilik yaratmaktadır. Zaten kırsal turizmin en önemli özelliklerinden biri yerel kültürün benimsenmesi, ona ilgi duyulmasıdır. Yerel kültür, özellikle yabancı tursitlerin ve kent insanının ilgi odağıdır. Bu nedenle turizm etkinliklerinde yerel halkın katılımı çok önemlidir (Cengiz ve Çelen, 2005: 168). Diğer bir ifadeyle kırsal turizmin en önemli kültürel arz potansiyellerinden biri de yerel kültürdür. Doğal, kültürel ve tarihi değerlerin uzun vadede korunabilmesi için yapılacak planlama çalışmalarının her aşamasına yerel halkın katılımının sağlanması şarttır (Mansuroğlu, 2006: 36). Yerel halkın turizme destek vermesi önemlidir. Halkın turizme katılması sadece var olan doğal ve tarihi değerleri koruması ile gerçekleşmez. Aynı zamanda sahip olduğu özgün kültürü yaşatması gerekmektedir.

Araştırma alanımızı oluşturan kızık köylerinin yaşam tarzı üzerinde tarihi geçmişin yanısıra buldukları doğal çevre koşulları da belirleyici olmuştur. Uludağ'ın kuzey yamaçlarına dizilmiş birer orman ve dağ köyü özelliğinde olan bu köyler bu durumu yaşam tarzına yansıtmaktadır.

Fotoğraf 20 ve Fotoğraf 21: Cumalıkızık'ta geleneksel ev düzeni
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Fotoğraf 20 ve 21 incelendiğinde kızık köylerinde geleneksel yaşantının devam ettiği gözlenmektedir. Evlerin iç düzeninde sedirler önemli bir yere sahiptir. Sedirlerin üzeri el işleme nakış örtüler ile örtülmektedir. Sedirlerin bulunduğu bölümler gelen misafirlerin ağırlandığı yerlerdir. Yer soforaları ve kömür sobaları ev içinde dikkati çeken diğer unsurlardır. Özellikle kentsel alanda unutulmuş, tarihe bırakılmış kömür sobaları kırsal yaşantı için vazgeçilmez bir değerdir. Konutların ısıtılmasında ve yemeklerin pişirilmesinde ne kadar önemliyse, evlerin sıcak su ihtiyacını karşılamada da önemlidir. Her zaman içi su dolu olan güğümlerin hazır halde sobalar üzerinde bırakılması bunun kanıtıdır. Sıcaklığı sürekli korunan sobalarda zaman zaman kestane pişirilmektedir. Böyle bir zamana denk gelen ziyaretçilere ev sahibi tarafından pişirilen kestaneler ikram edilir. Köye gelen ziyaretçiler açısından olumlu karşılanan bu durum kültürel çekicilik olarak kabul edilebilir. Turistlerin en çok da gününbirlikçilerin köye yeniden gelmelerine katkıda bulunabilir.

3.2.3. Yöresel Ürünler

Turizm amacı ile değerlendirilen bölgelerde ziyaretçilerin satın alabileceği çeşitli ürünler yer alır. Yöresel özelliğe sahip olan bu ürünler ziyaret edilen mekanın tanıtılmasına aynı zamanda yerel halkın geçimine katkıda bulunurlar. Yöresel ürünler, turizme katılanlar açısından ise ziyaret ettikleri alanı hatırlatıcı bir unsur ya da yakınlarına götürebileceği bir hediye olmaktadır.

Yöresel ürünler; geleneksel kıyafetler, el sanatları, yöresel yemekler, bölgeyi tanıtıcı hediyelik eşyalar olarak ifade edilebilir. Bu nedenle ziyaretçiler açısından farklı kültürel özellik olduğu için ilgi çekici olmaktadır.

Çalışma alanını oluşturan Cumalıkızık, Hamamlıkızık ve Derekızık köylerinde yöresel ürünler genellikle bölgede yetiştirilen tarım ürünleridir. Kırsallığını koruyan Cumalıkızık ve Derekızık bu anlamda daha çok ziyaretçi çekmektedir. Ürettikleri ürünlerin köyler ile özdeşleşmesi festivallerin düzenlenmesini sağlamıştır. Derekızık'ta çilek, Cumalıkızık'da ise ahududu festivali gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Cumalıkızık'da az da olsa kestane üretimi yapılmaktadır. Bunun yanısıra köy halkı gelen ziyaretçilere, kendi bahçelerinde yetiştirdikleri sebze ve meyveleri kullanarak yaptıkları turşu ve reçeli, toprak fırında pişirdikleri köy ekmeğini, erişte, tarhana gibi evlerinde hazırladıkları ürünleri satmaktadır (Fotoğraf 22 ve 23). Sadece gıda ürünleri değil aynı zamanda el işi yelek, hırka, yemeni, genç kızlar için iğne oyası ile yapılan çeyiz takımları da yöresel ürünler arasında dikkati çekmektedir. Doğal ya da tarihi hangi nedenle olursa olsun köye gelen birçok ziyaretçi, üretilen bu ürünlerden satın almaktadır. Ziyaretçilerin köye yeniden gelme sebeplerinden biri olan yöresel ürünler köy halkına ekonomik anlamda gelir sağlamaktadır. Ancak ürünlerin satıldığı tezgahlarda yöreye ait olmayan oyuncakların ve hediyelik eşyaların varlığı ise ziyaretçileri rahatsız etmektedir. Yöreye ait olmayan ve birçok yerde bulunabilecek bu ürünlerin satış tezgahlarından kaldırılması gerekmektedir. Böylece tezgahların üzerinde göz yormayan ve geleneksel yaşamın kendine uygun havasını yansıtan ürünler daha çok dikkat çekecektir.

Fotoğraf 22 ve Fotoğraf 23: Cumalıkızık'ta yerel ürünler
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

3.2.4. Tarihi ve Kültürel Çekiciliklerin Kırsal Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi

Bursa'da yer alan kızılcık köylerinin kırsal turizm potansiyelini belirlemek için 2016 yılı içinde anket çalışması yapılmıştır. Her bir grup için ayrı ayrı hazırlanan anket soruları 1 Mart - 20 Eylül 2016 tarihleri arasında hafta içi ve hafta sonu ziyaret edilen köylerde yerel halka, esnafa ve ziyaretçilere uygulanmıştır. Tarihi-kültürel turizmi ile ön plana çıkan Cumalıkızık köyünde 320 ziyaretçi, 25 esnaf ve 15 yerel halk, doğal güzellikleri ve mesire alanları ile dikkat çeken Derekızık ile Hamamlıkızık'ta ise 40'ar ziyaretçi, 10'ar yerel halk ve 5'er esnaf ile görüşülmüştür. Toplamda 470 kişi ile yüze görüşülerek elde edilen bilgiler analiz edilerek yorumlanmıştır. Böylece köylerin kırsal turizm potansiyeli kentsel rekreasyon açısından değerlendirilmiştir

Anket çalışmamıza katılan yerel halk, ziyaretçi ve esnafa aynı türden sorular yöneltilmiştir. Köylerin turizm potansiyelini belirlemeye yönelik sorulara verdikleri cevaplar değerlendirilerek turizm özellikleri ortaya çıkarılmıştır. Arazi çalışmaları sonucu elde edilen bilgiler ışığında, köylerde var olan turizmin gelişmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu kapsamda ele aldığımız sorulardan biri ziyaretçilerin kızılcık köylerini tercih etme sebepleri olmuştur.

Kırsal alanlar; doğal güzellikleri, tarihi yapısı ve geleneksel değerleri ile çekiciliği olan mekanlardır. Uzun yıllar boyunca gerçekleştirilen kitlesel turizm, kıyı alanlarında aşırı kullanımdan dolayı tahribata yol açarak bu alanların çekiciliğinin azalmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda ise bireysel turizm gelişme göstermiştir. Alternatif arayış içinde olan turistler doğal ve tarihi dokusunu koruyabilmiş mekanlara yönelik ziyaretlerini gerçekleştirmeye başlamış, özellikle de kırsal alanların bu anlamda önemi giderek artmıştır.

Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış olan Bursa şehri, sahip olduğu tarihi ve mimari mirasının geleceğe aktarılması gereken kentlerden biridir. Sayısız eserlerin bulunduğu şehirde bütünü ile kendini koruyabilmiş Cumalıkızık, kırsal alan sivil mimarisinin en önemli örneğidir. Tarihine özgün geleneksel konutları ve sokak dokusu ile bozulmadan günümüze ulaşmıştır. Bu nedenle ulusal ve uluslararası çevrede büyük ilgi görmektedir. Sahip olduğu tarihi çekicilikleri ile çok sayıda turisti ağırlamaktadır. Ziyaretçiler için köyün en önemli çekici unsurunu % 47,2 ile tarihi alanlar

oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra çevresindeki piknik alanları ve bahçeler ilgi uyandırır da % 22,5 ile tarihi mekanların gölgesinde kalmaktadır. Ankete katılan ziyaretçilerin % 11,6'sını oluşturan büyük bir grup ise köy kahvaltısı ve gözleme yemeği için köye geldiğini ifade etmektedir (Grafik 2).

Turizmin en büyük paydaşlarından birini yerel halk oluşturmaktadır. Yaşadıkları çevrede gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetleri ya da turizm etkinliklerini değerlendirebilecek önemli unsur gruplarından. Bu düşünce içinde araştırmamızı gerçekleştirirken Cumalıkızık köyünde yaşayan yerel halkın fikirlerine başvurulmuştur. Ankete katılanlar, hayatını idame ettirdikleri çevrenin en önemli turizm çekiciliğinin % 86,7 ile tarihi alanlar olduğunu ifade etmişlerdir (Grafik 3). Yerel halkın büyük bölümü tarihi alanların varlığını önemsemektedir. Yaşadıkları çevrenin korunmasına bu anlamda katkıda bulunmaktadır. Çünkü sahip oldukları değerler oldukça ilgi görmektedir. Yerel halk hem tarihi geçmişine sahip çıkmakta hem de azalan iş imkanlarını bu değerler sayesinde arttırmaktadır. Turizm köyün en önemli geçim kaynağı haline gelmiştir. Ziyaretçilerin köye gelme sebebi ile yerel halkın dikkate aldığı değerler birbiri ile örtüşmektedir. Bu durum turizm açısından beklentinin karşılanabilirliğine imkan sağlamaktadır. Ziyaretçilerin köye geliş sebebi ile katıldıkları etkinlikler arasında bir bağlantı söz konusudur.

Cumalıkızık aslına uygun havası, fiziki dokusu, kültürel değerleri ve Osmanlı mimarisi ile Türkiye'nin önemli değerlerinden birini oluşturmaktadır. Kültürel açıdan yaşayan miras olarak tanımlanan Cumalıkızık, tarihinin izlerini bugüne taşıyabilmiş nadir yerleşimlendendir. Bu nedenle her yaştan, her gruptan ve yurt içi yurt dışı olmak üzere bir çok farklı yerden gelen ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Sahip olduğu değerleri dikkate alarak köye gelen 320 kişi ile yüzyüze anket uygulanmıştır. Ankette ele aldığımız sorulardan biri Cumalıkızık'ta katıldıkları rekreatif faaliyetlerin neler olduğudur.

Araştırmamıza katılan 320 kişiden 151'i köye gelme amacının tarihi ve kültürel özellikler olduğunu ifade etmiştir. Bu kişilerden 76'sının köyde katıldıkları en önemli rekreatif faaliyet tarihi ve kültürel değerleri incelemidir. Ziyaretçilerin geliş sebepleri ile yaptıkları etkinlikler arasında tutarlılık bulunmaktadır. Geliş sebebi ne olursa olsun ziyaretçilerden 108'inin en çok katıldığı faaliyet; tarihi kültürel değerleri incelemidir.

Geliş nedenleri ve rekreatif faaliyetler arasında yöresel ürünler dikkati çeken bir diğer grubu oluşturmaktadır. Özellikle köy kahvaltısı ziyaretçilerin önemli tercih sebepleri arasında yer almaktadır. Geliş nedenini diğer olarak açıklayan ziyaretçiler ise üniversite turu, şehir turları, ya da akraba ziyareti için köye geldiğini belirtmiştir. Bu kişilerin en fazla katıldığı etkinlik ise köy kahvaltısıdır. Köyde var olan neredeyse tüm konutlar, evlerinin avlularında hazırladıkları kahvaltıları gelen ziyaretçilere sunmaktadır. Cumalıkızık'a gelen ziyaretçiler tarihi yapısının yanısıra kahvaltı yaparak, gözleme yiyerek ve fotoğraf çekerek zamanını burada geçirmektedir (Tablo 12).

Tablo 12: Cumalıkızık köyündeki ziyaretçilerin köye geliş sebeplerine göre katıldıkları rekreatif faaliyetler

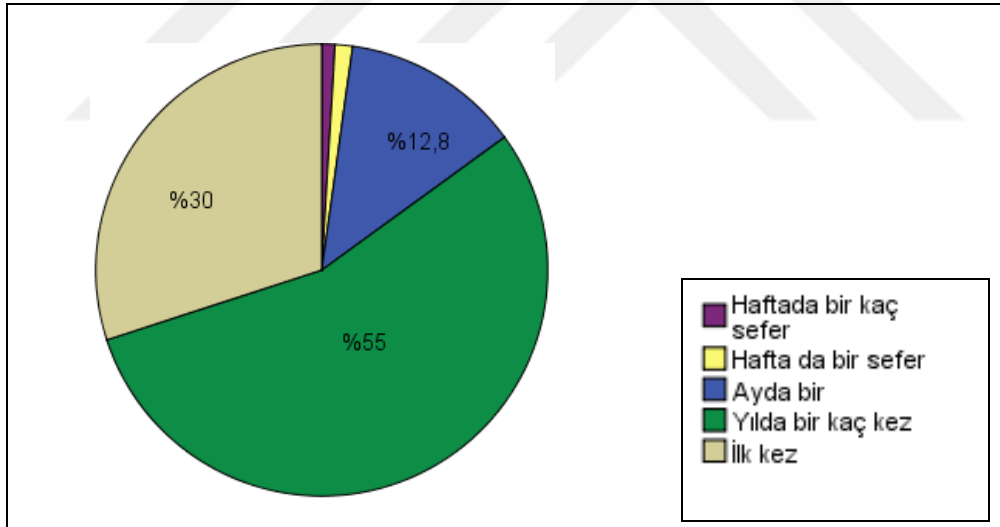
Kızık köylerini tercih etme sebebiniz nedir?	Kızık köylerinde turistik ve rekreatif amaçlı katıldığınız en önemli faaliyet hangisidir?						
	Tarihi kültürel değerleri inceleme	Doğayı inceleme	Doğa yürüyüşü	Piknik Yapma	Foto safari	Diğer	Toplam
Tarihi, kültürel değerler	76	14	18	3	16	24	151
Doğal güzellikler	17	15	16	9	5	15	77
Köy kahvaltısı	8	1	0	1	1	22	33
Şehir gürültüsünden uzaklık	4	4	4	6	1	10	29
Yöresel ürünler	1	5	1	3	2	8	20
Geleneksel el sanatları	0	0	4	0	0	1	5
Diğer	2	1	0	0	1	1	5
Toplam	108	40	43	22	26	81	320

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Cumalıkızık köyüne gelen ziyaretçilerin % 55'i yılda birkaç kez köye gelmektedir (Grafik 6). Gelen ziyaretçilerin % 100'ü ise köydeki turizm potansiyelinin istenilen düzeyde değerlendirilmediğini düşünmektedir. Genellikle gerçekleştirilen köy kahvaltısı, gözleme ve tarihi kültürel turizm köy için yeterli görülmemektedir. Daha yenilikçi ve hizmet koşullarının iyileştirildiği, kısa süreli gelen turistler için kalite değeri yüksek pansiyon ya da butik otellerin yapılması talep edilen unsurlardır. Böylece gerçekleşen turizm faaliyetlerinin yanı sıra daha çok turistin gelebileceği, yılda birkaç kez gelenlerin bu süreyi daha da kısaltacağı öngörülmektedir.

Üniversite turları, şehir turları ile arkadaşları ya da akrabalarından duyup gelenlerin sayısı ankete katılanlar arasında % 30'dur. Bunlardan % 58'i Cumalıkızık köyünün turizm potansiyelinin istenilen düzeyde değerlendirildiğini düşünmektedir. Bunun nedeni ise köklü tarihi geçmişe sahip Cumalıkızık'ın bütünüyle korunarak bugüne taşınmasıdır. Eğer köyde daha fazla turizm faaliyeti geliştirilirse gelecek ziyaretçi sayısı artacak; bilinçsiz ve aşırı kullanıma neden olabilecek bu durum beraberinde olumsuz sonuçlar getirebilecektir.

Haftada bir ya da birkaç sefer gelen sadece % 2 kişi bulunmaktadır. Bunların köye geliş sebepleri akraba ziyaretleridir. Haftada bir ya da birkaç sefer gelenlerin % 50'si Cumalıkızık'da turizm faaliyetinin istenilen düzeyde gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Özellikle hafta sonu sayısı artan ziyaretçilerin köy içinde yoğunluk oluşturması, bu durumun göstergesi olarak görülmektedir. Aynı soruya % 50'si hayır cevabını vermiştir. Turizmi köy için doğrudan gelir kaynağı olarak görmeleri bu şekilde düşüncelerinde etkili olmuştur (Grafik 6).

Grafik 6: Cumalıkızık ziyaretçilerinin köyleri ziyaret etme sıklığı
Kaynak: Alan anketleri (2016)

Turizm iş, seyahat, akraba ziyareti, eğitim, fuar, dini, doğal ya da tarihi gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Farklı nedenlerle gerçekleştirilen turizm faaliyetleri sonucunda çok sayıda tursit profili ortaya çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda kitlesel turizmden daha çok bireysel ya da çok küçük gruplarla gerçekleştirilen turizm etkinlikleri gelişim göstermektedir. Kısa süreli turizm etkinliklerinin paralelinde

insanların boş zamanlarını değerlendireceği alternatif rekreasyonel faaliyetleri de gelişim gösterir. Günübürlük ziyaretlerin ya da kısa süreli turizmin yapılacağı mekanların tercihinde bozulmamış ve yıpranmamış doğal ortamlar veya zengin, köklü tarihi geçmişi olan kültürel miras değerleri yer alır.

Araştırma alanımızdan bir olan Cumalıkızık, son dönemde tercih edilen kırsal turizmin ya da günübürlük rekreasyonel faaliyetlerin yoğun olarak gerçekleştirildiği tarihi çekiciliği yüksek köylerinden biridir. Dolayısıyla bu çevreye özellikle hafta sonu yoğunlaşan günübürlük geziler gerçekleştirilmektedir. Gelen ziyaretçi profili eğitim seviyesi ve maddi imkan olarak birbirinden oldukça farklıdır. Bu farklılık içinde araştırmamıza katılan ziyaretçilere Cumalıkızık Köyü'nün sahip olduğu değerler göz önünde bulundurularak alternatif ne gibi etkinlikler geliştirilebilir sorusu yöneltilmiştir. Ankete katılan 320 kişiden 215'i alternatif etkinliklerin geliştirilebilmesi gerektiğini düşünürken, 105'i ise aynı soruya olumsuz yanıt vermiştir (Tablo 13).

Evet cevabı verenlerin Cumalıkızık ve çevresinde var olan tarihi dokuya zarar vermeden farklı etkinliklerin de yapılabileceği kanısındadır. Bu kapsamda; hobi bahçeleri, çocuk oyun alanları, gençler için paintball sahaları, Uludağ eteklerine köy içinden bisiklet yolları ile ulaşım, yılda bir sefer gerçekleştirilen ahududu şenliklerinin sayısının artırılması ya da diğer yerel ürünlerin şenlikler için değerlendirilmesi ziyaretçilerin beklentileri arasındadır. Alternatif olarak aynı zamanda köyün dış çeperinden Uludağ'ın yaylalarına teleferik ile geçişin oluşturulması, yapılabilirliği öngörülen alternatif etkinlikler arasında yer almaktadır. Şehirleşmenin hızlı ve düzensiz bir şekilde gerçekleştiği küresel dünyada, bozulmamış ve özelliğini yitirmemiş alanlar oldukça önem arz etmektedir. Geçmişin izlerini somut değerleri ile günümüze kadar taşıyan Cumalıkızık için de sahip olduğu tarihsel doku oldukça önem taşımaktadır. Cumalıkızık'ta yaptığımız ankete katılan günübürlük ziyaretçilerin 105'i, rekreasyonel anlamda gerçekleşecek çeşitliliğin; köye gelen ziyaretçi sayısını arttıracığını, ziyaretçilerin köyde daha uzun süre kalmasına neden olacağını ve aşırı yoğunluktan dolayı tarihi dokunun zarar göreceğini bu durumda köyde var olan turizmin asıl çekici unsurlarının yitirileceğini düşünmektedir (Tablo 13).

Tablo 13: Cumalıkızık'ta alternatif rekreasyonel alanların değerlendirilebileceğine ilişkin ziyaretçilerin düşünceleri

Alternatif rekreasyonel alanların geliştirilebileceğini düşünüyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	215	67,2
Hayır	105	32,8
Toplam	320	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Cumalıkızık'ta yerel halkın % 60'ı köyün turizm imkanlarını yeterli bulmaktadır (Tablo 14). Var olan imkanların gelen ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılama açısından yeterli olduğu düşünülmektedir. Köylünün alternatif hizmet alanı oluşturabilecek ekonomik güçte olmaması bu durumda etkili olmaktadır. Beklentilerin karşılanmaması durumunda köye gelecek yabancı yatırımcılardan çekinmektedirler. Köylü bu anlamda kendi yaşadığı çevrede yabancı yatırımcıları istememektedir. Bu nedenle mevcut imkanların yeterli olduğunu ifade etmektedir.

Rekreasyonel faaliyet, insanın ruhunu doyurmasıdır. Bunu gerçekleştirmek için genellikle ilgi duyduğu etkinlikleri yapar. Cumalıkızık'ta en çok yapılan etkinlik en önemli çekici unsuru olan tarihi kültürel alanları gezmedir. Yerel halkın % 53,3'ü gerçekleştirilen rekreasyonel etkinlik olarak tarihi değerlerin gezilmesini ifade etmiştir. Kültürel miras olarak önemli değere sahip Cumalıkızık en çok bu anlamda ziyaretçi çekmektedir (Tablo 14).

Tablo 14: Cumalıkızık yerel halkının turizm ile ilgili düşünceleri

Köyünüzün mevcut turizm imkanlarını nasıl buluyorsunuz?	Köyünüzde daha çok hangi rekreasyonel faaliyet yapılmaktadır?			
	Piknik yapma	Tarihi ve kültürel alanları gezme	Yürüyüş, tarihi ve kültürel alanları gezme	Toplam
Yeterli buluyorum	0	5	4	9
Yeterli bulmuyorum	2	3	1	6
Toplam	2	8	5	15

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Kırsal alanların en önemli geçim kaynağı genellikle tarım ve hayvancılıktır. Bulunduğu çevre koşullarına göre bağ, bahçe tarımı, büyükbaş ya da küçükbaş hayvancılık, arıcılık gibi doğal koşullara bağlı gerçekleştirilen ekonomik etkinlikler kırsal alana en çok yakışan sektörlerdir. Bunun yanısıra bu yerleşim alanlarında tarihi ve doğal güzellikler varsa eğer turizmin ya da günübirlik ziyaretlerin gelişmesi kaçınılmazdır. Tarım ve hayvancılığın azalmasına bağlı olarak alternatif iş imkanı olarak düşünülür. Potansiyeli olan kırsal alanlarda köy halkı tarafından değerlendirilmeye başlayan turizm en önemli ekonomik faaliyet olarak görülür.

Cumalıkızık'ta yaşayan yerel halk tarafından da turizm, ekonomiyi geliştiren bir sektör olarak görülmektedir. Sürdürülebilir kırsal turizmden uzaklaşan Cumalıkızık köyü doğrudan ticari merkez haline gelmiştir. Köyde yaşayan yerel halkın tamamı yaşadıkları evlerin avlusunu köye gelen günübirlik ziyaretçilere kahvaltı ve gözleme yemeği için açmaktadır. Ayrıca kısa süreli turizme katılanlara ev pansiyonculuğu yapmaktadırlar (Fotoğraf 24 ve 25).

Fotoğraf 24: Gözleme yapan köy kadını
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Fotoğraf 25: Cumalıkızık'ta kahvaltı evi
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Ekonomik çeşitliliğin giderek azaldığı Cumalıkızık köyünde tek sektör olarak gelişme gösteren turizm önemli bir yere sahiptir. Turizm, halkın büyük bir bölümünün geçim kaynağı haline gelmiştir. Buna bağlı olarak da rekabet ortamı gelişmiştir. Bu nedenle köy esnafı gelir sağlamak adına daha fazla turistini köye gelmesini istemektedir. Esnafın % 88'i turizm adına yapılabilecek her türlü gelişmeyi desteklemektedir (Tablo 15). Kırsal turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin çeşitlenmesi için yapılacak yatırımlara köy esnafı destek vermeyi düşünmektedir. Var olan hizmetlerin yeterli olduğunu düşünseler de kalite açısından yüksek standartlara ulaşmayı istemektedirler. Tarihi

kültürel değerlerin bugüne kadar taşınmasında en büyük paya sahip olan köy halkı, tarihi konutları yıpratmadan, köy dokusuna zarar vermeden, korumayı devam ettirerek sahip olduğu değerlerden turizm anlamında yaralanmayı hak ettiğini düşünmektedir.

Tablo 15: Cumalıkızık'ta kırsal turizm faaliyetlerinin ve rekreasyonel çeşitlenmenin arttırılmasına yönelik esnafın bakış açısı

Turizmin çeşitlendirilmesi köy esnafı açısından nasıl karşılanır?	Frekans	Yüzde
Olumlu	22	88
Olumsuz	3	12
Toplam	25	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Türkiye’de kırsal turizmin yapıldığı pek çok köy yerleşmesi bulunsa da sahip olduğu tarihi yapıyı bütünüyle koruyabilmiş ender alanlardan birisi Cumalıkızık köyüdür. Fiziki dokusu, otantik havası, kültürel değerleri ve Osmanlı mimarisi ile Türkiye’nin önemli değerlerindedir. Yaklaşık 10 hektarlık alan üzerine kurulmuş olan Cumalıkızık Köyü’nde Bursa Valiliği bilgilerine göre; 270 konut bulunmaktadır. Bu konutların 60’ında halen oturulmaktadır. Tescilli yapı sayısı 133’dür. Bunlardan ikisi anıtsal yapı (cami ve hamam) 128’i de sivil mimarlık örneği yapıdır. Ayrıca köy meydanında tescilli yapılmış iki anıtsal çınar ve caminin doğusunda çeşme vardır (www.bursa.bel.tr).

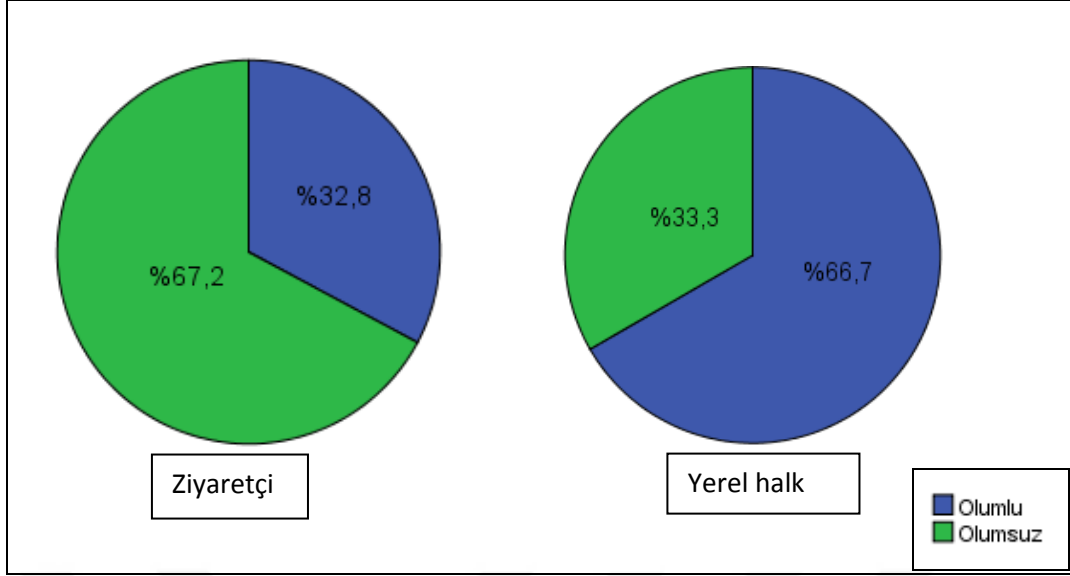
Yaşayan tarih olarak adlandırılan Cumalıkızık sahip olduğu değerleri ile açık hava müzesi özelliği yansıtmaktadır. Tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, bu mirası gelecek nesillere aktarmak, toplumda bu değerlerin korunması ve yaşatılması için gerekli bilinci oluşturmak amacıyla UNESCO Genel Konferansı’nca 16.11.1972 tarihinde “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kabul edilmiştir. Bu sözleşme doğrultusunda Bursa ve Cumalıkızık 2000 yılında geçici miras listesine alınmıştır. Hak ettiği değeri bulması adına yapılan çalışmalar sonucunda ise 2013 Şubat ayında Dünya Miras Merkezine sunulmuştur. Katar’ın başkenti Doha’da 15 - 25 Haziran 2014 tarihleri arasında düzenlenen Dünya Miras Komitesi (DMK) 38. Dönem Toplantısı’nda Bursa’yı Dünya Miras Listesi’ne kaydetmiştir. Bursa, Dünya Miras Listesine 998. sıradan girerek bu listedeki varlık sayımızı 13’e çıkarmıştır. Bursa ve Cumalıkızık bugün Eyaşayan

ticari kültürü ve kente oldukça yakın kırsal yaşamın devamlılığı ile birlikte erken dönem Osmanlı kent kültürü ve yaşam şekline iyi bir örnek teşkil etmektedir (www.kulturvarliklari.gov.tr). Ulusal ve uluslararası ziyaretçilerin geldiği Cumalıkızık'ta tarihi çekiciliklerin turizm potansiyeli açısından değerlendirilmesinde bu durum da göz önünde bulundurulmaktadır.

Cumalıkızık'ta yaşayan yerel halka Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınması, köylerine yönelik yapılan turizm faaliyetlerine etkisi olup olmadığını, gelen ziyaretçilere ise Cumalıkızık'ın UNESCO tarafından dünya miras listesine alınmasının köyü ziyaret etmelerinde etkisi olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Yerel halk ve ziyaretçiler bu konuda tamamen fikir ayrılığı yaşamaktadır.

Köylülerin % 66,7'si UNESCO tarafından dünya mirasına kabul edildiği için köye yönelik ilginin arttığını düşünmektedir (Grafik 7). Buna gerekçe olarak köyde yer alan yapıların restorasyonunun artırılması, Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin açılması, şehir merkezi içinde tabelalarda reklamının yapıyor olmasını göstermektedir. Bu nedenle yerel halk köyde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerini olumlu etkilediğine inanmaktadır. Aynı zamanda UNESCO derneğinin varlığı yabancı tursitlerin köye olan ilgisini arttırmaktadır.

Gelen ziyaretçilerin % 67,2'si köyü ziyaret etmelerinde köyün UNESCO tarafından koruma altına alınmasının herhangi bir etkisi olmadığını belirtmektedir (Grafik 7). Köyün daha çok çekilen diziler sayesinde tanındığını ve hala dizilerin etkisinin sürdüğünü, UNESCO tarafından miras listesine alındığını köye geldiklerinde öğrendiklerini ifade etmektedir. % 32,8'i ise tarihi, kültürel miras olan Cumalıkızık Köyü'nün hak ettiği değeri görmediğini ve köye gelmelerinde UNESCO'nun etkisi olduğunu söylemektedir. Köy içindeki konutların bir kısmında çekilen dizilerin isimlerinin olduğu tabelalar yer almaktadır (Fotoğraf 26 ve 27). Köye gelen ziyaretçiler, görüntü kirliliği olarak düşündükleri bu durumun köyün tarihi yapısının önüne geçtiğini ve bu durumdan ciddi derecede rahatsız olduklarını ifade etmektedir.

Grafik 7: Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınmasının köyde yapılan turizm faaliyetleri üzerindeki etkisi

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Fotoğraf 26 ve Fotoğraf 27: Cumalıkızık'ta çekilen dizilerin tabelalar ile köy konutlarına yansması

Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Miras, nesilden nesile aktarılan doğal ve tarihi unsurlardır. Somut ve soyut değerler olarak karşımıza çıkan miras alanları; anıt, müze tarihi yapılar, savaş alanları, arkeolojik bölgeler, jeolojik parklar, gelenekler, yöresel yemekler ve el sanatları, folklor gibi çok çeşitli yapıda olabilmektedir. Toplumların birbirine aktararak geçmişini yaşattığı miras alanları oldukça ilgi uyandırmaktadır. Bunlardan birini de Cumalıkızık oluşturmaktadır. Somut kültürel miras içinde yapı grubu olarak durağan (taşınamaz) varlıklardan olan Cumalıkızık UNESCO tarafından dünya miras listesine alınarak evrensel boyutta değer kazanmıştır.

2014 yılında dünya miras listesine giren Cumalıkızık'ta UNESCO'nun etkileri görülmektedir. Ancak köye gelen ziyaretçiler ve yerel halk tarafından bu durum farklı

değerlendirilmektedir. Yerel halkın % 73,3'üne göre Cumalıkızık miras listesine alındıktan sonra 700 yıldır ayakta kalan tarihi yapıların restorasyon çalışmalarına ağırlık verilmiştir (Tablo 16). Miras listesine alınmasının en önemli nedeni tarihi yapıların bugüne kadar korunabilmiş olmasıdır. Yıpranmış ve çökme riski ile karşı karşıya kalan yapıların özelliğini koruması için restorasyon çalışmalarına önem verilmektedir. Halkın % 13,3'ü tarihi geçmişini dikkate alarak Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin açılması ve bu alanda çalışmaların artırılmış olmasına dikkat çekmektedir.

Ankete katılan ziyaretçiler ise aynı soruya % 40 ile tarihi sokak dokusunun korunması yanıtını vermiştir (Tablo 16). Doğal çevre şartlarına göre özel yapılmış olan sokak dokusunun zemini arnavut kaldırımları ile döşenmiştir. Gelen ziyaretçilerin en çok ilgisini çeken unsurlardan biri olan sokak dokusu, günümüze kadar korunabilmiştir. Bu açıdan UNESCO'nun da sokak dokusunun yıpranmaması adına bölgedeki paydaşlar ile birlikte ortak çalışmalar yaptığı düşünülmektedir. Bunlardan biri yerel halkın kullandığı araçların dışında yabancı araçların köy içine girmesine izin verilmemesidir.

Tablo 16: Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınmasının en çok hangi alanda etkisini gösterdiğine yönelik ziyaretçi ve yerel halkın görüşü

Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınması sizce en çok hangi alanda etkisini göstermiştir?	Ziyaretçi		Yerel halk	
	Sayı	%	Sayı	%
Tarihi sokak dokusunun korunması	128	40,0	1	6,7
Mimari alanda restorasyon çalışmasının artırılması	74	23,1	11	73,3
Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin açılması	45	14,1	2	13,3
Tarihi sokak dokusunun korunması ve mimari alanda restorasyon çalışmasının artırılması	31	9,7	-	-
Doğal çevrenin güzelleştirilmesi	19	5,9	-	-
Mimari alanda restorasyon çalışmasının artırılması, Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin açılması	10	3,1	-	-
Tarihi sokak dokusunun korunması ve Doğal çevrenin güzelleştirilmesi	3	0,9	-	-
Tarihi sokak dokusunun korunması ve Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin açılması	2	0,6	-	-
Hepsi	1	0,3	-	-
Diğer	7	2,2	1	6,7
Toplam	320	100	15	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Kentlerde yaşanan hızlı ve kontrolsüz büyüme şehirde yaşayan insanları doğal ve tarihi dokunun korunabildiği, geleneksel yaşantının devam ettiği kırsal alanlara

itmektedir. Dolayısıyla sahip olduğu değerleri ile çekiciliği artan kırsal alanlar, kent insanının rekreasyonel ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır. Turizm çekiciliği açısından değeri olan kırsal alanlar günübirlik, hafta sonu ya da kısa süreli ziyaretçilerin gözde mekanları arasında yer almaktadır. Bu mekanlarda turizm ekonomik faaliyet olarak gelişme göstermektedir. Bunun yanısıra geçim sıkıntısının başladığı kırsal yerleşmelerde ise var olan turizm potansiyelinin açığa çıkarılması ve değerlendirilmesi istenmektedir. Tarım ve hayvancılığın azalması sonucu şehirlere g veren köylerde turizm potansiyeli alternatif geçim kaynağı olarak gündeme gelmektedir. Bu anlamda kırsal turizm potansiyeline sahip köylerde turizmin geliştirilmesi için çeşitli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Turizmin sadece ekonomik bir sektör olarak değil aynı zamanda köy nüfusunun yaşadığı yeri terk etmesine engel olacak önemli bir faktör olarak düşünülmesi gerekmektedir. Bu konuda köylerde var olan potansiyeli açığa çıkaracak, yatırımların ve çalışmaların önderliğini yürütecek çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır.

Araştırma alanımızın en önemli köylerinden biri olan Cumalıkızık, Bursa'nın günübirlik rekreasyonel alanlarından birini oluşturmaktadır. Hafta içi ve hafta sonu gerçekleştirilen ziyaretlerin yoğunluk kazandığı kylerdendir. Gnbirlik ziyaretlerin ekonomik getirisinin önemsendiği Cumalıkızık'ta turizmin aslında istenilen düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Var olan değerler dikkate alındığında Cumalıkızık, turizm açısından yatırımların geliştirilebilir olduğu kırsal alanlardan biri olarak görülmektedir. Bu anlamda alan araştırması yaptığımız Cumalıkızık Köyü'nde ankete katılan esnafa ve yerel halka kırsal turizmin geliştirilmesini sağlayacak görevin kime ait olduğu sorulmuştur.

Turizmden beklentisi aynı olmayan esnaf ve yerel halk turizmin gelişimini birbirinden farklı değerlendirmektedir. Yerel halka göre köyde turizmi geliştirecek olan kurum ve kuruluşları; Kültür ve Turizm Bakanlığı, yöredeki dernek ve sivil toplum kuruluşları ile diğer şikkı oluşturmaktadır. Bu üç seçenek %26,7 ile eşit oranda cevaplanmıştır (Tablo 17). Yerel halkın en önemli isteği köylerinde turizmin hak ettiği şekilde değerlendirilmesidir. Bu açıdan köy halkı kendine yakın gördüğü kurum ya da kuruluşları köydeki etkinlikleri arttıracak görevli olarak düşünmektedir.

Esnafa göre; turizmin gelişimini sağlayacak ve kırsal alanda alternatif etkinlik oluşturacak kurum ya da kuruluş % 24 ile yöredeki sivil toplum örgütleri ve dernekler olmuştur. Cumalıkızık'ta yer alan Köy Kadınları Derneği ile UNESCO'nun temsilciliği bu anlamda yapılacak çalışmalarını yürütecek kurumlar olarak görülmektedir. Aslında turizmin sorumluluğu tek başına bir kurum ya da kuruluşa yüklenemez. Çok farklı grupları kapsayan ve birden çok paydaşı bulunduran sektör olduğu için ortak çalışmayı zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle esnafın % 28'i diğer cevabını vermiştir (Tablo 17). Köyde etkili olan kurumların birlikte yürüttüğü projelerin daha etkili sonuç vereceği düşünülmektedir. Nitekim Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Tarihi Bursa Kızıklar Kültür Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği ile ortak geliştirilen İpek Yolu'nu Yeniden Canlandırma Projesi bunun en iyi göstergesidir. Uludağ eteklerinde yer alan ormanların içinden geçirecek fayton yolunun kızık köylerini birbirine bağlaması planlanmaktadır. Bu sayede sadece Cumalıkızık'ta değil, başta Hamamlıkızık ve Derekızık olmak üzere diğer kızık köylerinde de turizmi geliştirmesi planlanmaktadır.

Tablo 17: Cumalıkızık'ta halkın ve esnafın düşüncesine göre kırsal turizm potansiyelini ve alternatif faaliyetleri geliştirecek olan kurum ya da kuruluşlar

Köyünüzde kırsal turizm potansiyelini ve alternatif faaliyetleri geliştirmekte asıl görevi kim üstlenmelidir?	Esnaf		Yerel halk	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Yöredeki Dernek ve Sivil Toplum Örgütleri	6	24	4	26,7
Kültür ve Turizm Bakanlığı	4	16	4	26,7
Köylünün kendisi	2	8	2	13,3
Valilik	2	8	1	6,7
Muhtarlık	2	8	-	-
Kaymakamlık	1	4	-	-
Belediye	1	4	-	-
Diğer	7	28	4	26,7
Toplam	25	100	15	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Turizmin gelişmesi ya da sahip olunan tarihi varlıkların rekreasyonel açıdan değerlendirilmesi gelen ziyaretçi sayısını arttırmaktadır. Ancak gerçekleştirilen günübirlik ziyaretlerin planlı bir şekilde arttırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda gelen ziyaretçilerin ve köyde yaşayan esnafın yaklaşımı dikkate alınmaktadır. Köyde turizmin

geliştirilmesine yönelik ve köye daha fazla ziyaretçi gelebilmesi için öncelikli olarak yapılması gerekenler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu açıdan ele aldığımız sorulara Cumalıkızık'da hizmet veren esnafın ve köye gelen ziyaretçilerin benzer cevaplar verdiği yapılan anketler sonucu ortaya çıkmıştır (Tablo 18).

Ankete katılan ziyaretçilerin % 39,4'ü ziyaretçi sayısının artırılması ya da turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesi için reklam ve tanıtımın yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle dünya miras listesinde yer alan Cumalıkızık Köyü'nün daha geniş kitlelere hitap etmesi gerekmektedir. Bu nedenle köyün reklamı en iyi şekilde yapılmalıdır. Ancak ziyaretçiler Bursa şehir merkezindeki tabelalar üzerinden gerçekleştirilen tanıtımın yetersiz kaldığını düşünmektedir. Köye ulaşımın yapıldığı güzergah üzerinde konumunu gösteren levhaların sayıca azlığı ve var olanların oldukça küçük yazılmış olması dikkat çekme açısından zayıf kalmaktadır. Bu anlamda tanıtımın daha kaliteli yapılması gerekmektedir. Cumalıkızık köyünün tarihi turizm açısından yüksek olan potansiyelinin değerlendirilmesi için doğru tanıtım en gerekli olan unsurdur. Bunun yanısıra en iyi reklamı ise gelen ziyaretçi yapmaktadır. Genellikle gününbirlik gelen ziyaretçilerin gezi sırasında ihtiyaçlarının karşılanması oldukça önemlidir. Ruhen doyum sağlamakla birlikte her açıdan hizmetin kaliteli olmasına özen gösterilmelidir. Araştırmamıza katılanların % 29,7'si ziyaretçi sayısının artması için hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Tablo 18).

Araştırmamız sadece ziyaretçi grubu tarafından gerçekleştirilmemiştir. Çok paydaşlı sektör olan turizmin birden fazla paydaşı bulunmaktadır. En önemlilerinden biri ise ziyaret edilen yerde turisti karşılayan esnaf grubudur. Esnafın ziyaretçi sayısının artırılması için yapılması gerektiğine inandığı temel etken % 28,0 oranı ile tanıtımın yapılmasıdır. Esnaf ve ziyaretçi bu açıdan aynı görüşe sahiptir. % 28,0 olan bir başka etken de çevre düzenlenmesinin gerçekleştirilmesidir. Köy çevresinde göze çarpan çevresel dağınıklık düzenli hale getirilmelidir. Gelen ziyaretçilerin bu durumdan rahatsızlık duyduğunu ifade eden köy esnafı, sadece tarihi dokusu değil aynı zamanda tamamlayıcısı olan çevresel şartların da değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yerel halkın ve esnafın turizm adına yapılacak çalışmalara destek olması, gelen ziyaretçi sayısının artmasında etkili olacaktır (Tablo 18).

Tablo 18: Cumalıkızık köyünde ziyaretçi ve köy esnafının turizmi geliştirmesi adına ne yapılması gerektiğine dair düşüncesi

Kızık Köyleri'nde kırsal turizmin geliştirilmesi için öncelikli olarak yapılması gereken sizce nedir?	Ziyaretçi		Kızık Köyleri'nde kırsal turizmin geliştirilmesi için öncelikli olarak yapılması gereken sizce nedir?	Esnaf	
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Tanıtım ve reklam	126	39,4	Köyün tanıtımı artırılmalı	7	28
Hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi	95	29,7	Çevre düzenlenmesi gerçekleştirilmeli	7	28
Köyler arası ulaşım olanaklarının artırılması	62	19,4	Alternatif turizm etkinlikleri çoğaltılmalı	5	20
Sivil toplum kuruluşları ile ilgili alanların ortak hareket etmesi	25	7,8	Hizmet sayısı ve kalitesi artırılmalı	4	16
Hepsi	11	3,4	Hepsi	1	4
Diğer	1	0,3	Diğer	1	4
Toplam	320	100	Toplam	25	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Turizm sadece ekonomik kaygısı olan bir hizmet sektörü değildir. Aynı zamanda sosyal ve doğal çevreyi ilgilendiren olaylar bütünüdür. Özellikle sosyal çevreye olan etkisini insanların birbirleri ile olan iletişimi oluşturmaktadır. Turizmin bir destinasyonda devam edebilmesi açısından bu ilişkinin enerjisi önemlidir. Özellikle turizm kırsal alanlarda tek geçim kaynağı olmaya başlamışsa yerel halkın turiste yaklaşımı genellikle pozitif yönlü olması gerekmektedir. Bu durum turizmin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bu kapsamda kızık köylerine gelen ziyaretçilerin yaklaşımını ölçmeye yönelik bir soru sorulmuştur. Özellikle tarihi, kültürel rekreasyon faaliyetlerinin yapıldığı Cumalıkızık'ta ziyaretçilerin bu konudaki düşüncesi dikkate alınmıştır. Ziyaretçilerin % 73,8'i köye tekrar gelmelerinde yerel halkın ve esnafın yaklaşımının etkisi olacağını belirtmiştir. Bunun en önemli nedeni halkın ve esnafın genellikle samimi ve içten olan yaklaşımıdır. % 15,9'u ise fikri olmadığını ifade etmiştir. % 10,3'ü ise hayır cevabını vermiştir (Tablo 19). Ziyaretçilerin hayır demesinde etkili olan en önemli faktör hizmet alanlarının yetersizliği, kalitesinin düşüklüğü ve fiyatların yüksek olmasıdır.

Tablo 19: Cumalıkızık köyünde ziyaretçilerin köye tekrar gelmelerinde yerel halkın ve esnafın etkisinin olup olmayacağını dair düşünceleri

Yerel halkın ve esnafın ziyaretçilere karşı yaklaşımını dikkate aldığınızda köye tekrar gelmeniz üzerinde bir etkide bulunacağını düşünüyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	236	73,8
Fikrim yok	51	15,9
Hayır	33	10,3
Toplam	320	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Kızık köyleri doğal ve tarihi değerleri, mesire alanları, yerel ürünleri ve el sanatları ile kırsal çekiciliği olan kırsal turizm alanlarıdır. Köy kahvaltısı, piknik yapma, foto safari, treeking, tarihi mimari eserleri inceleme köylerde yapılan önemli rekreasyonel faaliyetlerdir. Ayrıca ahududu ve kiraz festivali geleneksel olarak her yıl Haziran ve Temmuz aylarında düzenlenmektedir. Dolayısıyla hafta içi ve hafta sonu çok sayıda günübirlikçilerin ziyaretine uğramaktadır. Gerçekleştirildiği alanlarda sürekliliğin sağlanabilmesi için var olan değerlerin korunması önemlidir. Yoğun kullanımın gerçekleştirildiği alanlarda korumanın yanında görüntü kirliliği, geleneksel yaşam tarzının azalması, plansız yapılaşma, doğal alan tahribatı, ulaşım güçlüğü gibi birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Cumalıkızık köyüne gelen ziyaretçilere köyde dikkati çeken en önemli sorunun ne olduğu sorulduğunda % 30,3'ü ulaşım güçlüğü olduğunu ifade etmiştir. Şehir merkezine 15 km uzaklıkta bulunan Cumalıkızık'a ulaşım genellikle minibüslerle sağlanmaktadır. Ulaşım alternatifi olmadığı için ziyaretçiler açısından sorun olarak görülmektedir. Özel araçla gelindiğinde ise yol ayrımlarında tabelaların yetersizliği en çok dile getirilen sorun olmuştur. % 21,9 ile geleneksel yaşam tarzının azalması en çok ifade edilen ikinci sorun olmuştur (Tablo 20). Ziyaretçiler yaptıkları gözlemlerde köydeki yaşam tarzında şehir etkisinin hissedildiğini belirtmektedir. Hızlı ve plansız yapılaşma özellikle köy güzergahı çevresinde görüntü kirliliği oluşturmaktadır. Aynı zamanda hizmet kalitesinin yetersizliği, doğal çevre düzensizliği, tabelaların oluşturduğu kirlilik ve otopark sorunu diğer grubu içinde yer almaktadır.

Tablo 20: Cumalıkızık köyünde ziyaretçilerin dikkatini çeken en önemli sorunlar

Kızık Köyleri'nde dikkatinizi çeken en önemli sorun sizce nedir?	Frekans	Yüzde
Ulaşım güçlüğü	97	30,3
Geleneksel yaşam tarzının azalması	70	21,9
Görüntü kirliliği	57	17,8
Hızlı ve plansız yapılaşma	52	16,3
Hepsi	40	12,5
Diğer	4	1,3
Toplam	320	100

Kaynak: Alan anketleri (2016)

3.3. SWOT ANALİZİ: KIZIK KÖYLERİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ, FIRSATLAR VE TEHDİTLER

SWOT analizi, bir organizasyonun iç ve dış çevresinin değerlendirilmesine imkan sağlayan bir analiz tekniğidir (Önder ve Polat: 2004: 83). Stratejik bir planlama yöntemidir. İngilizce Strengths (Güçler, Üstünlükler), Weaknesses (Zayıflıklar), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden meydana gelmektedir (Gökçe, 2006: 10 ve Güngör ve Arslan 2004: 68).

SWOT analizi çeşitli sektörlerde ve bilim dallarında stratejik planlama, pazarlama ve yönetim konularında farklı şekillerde araştırmacılar ve bilim adamları tarafından kullanılmıştır. Araştırmacılar SWOT analizini kendi çalışma alanlarına göre tanımlamış veya SWOT kavramı hakkında çeşitli açıklamalar yapmışlardır (Gökçe, 2006: 10).

Turistik ürün açısından SWOT analizi; bir turistik ürünün rakiplerine göre avantajlarının ve dezavantajlarının tespit edilip, ürünle ilgili karşılaşılabilecek fırsatların ve tehditlerin önceden saptanarak stratejik pazarlama planlaması yapmasında elde ettiği verileri kullanması yöntemidir (Koller, 1994, Akt: Gökçe, 2006: 14). SWOT analizi yapılarak organizasyonun mevcut durumu tespit edilir. Bu çerçevede güçlü ve zayıf yönler ile organizasyonun karşı karşıya bulunduğu fırsatlar ve tehdit unsurları ortaya konulmaya çalışılır. Bu anlamda SWOT mevcut durum analizidir (Önder ve Polat: 2004: 83).

Kırsal turizmin geliştirilmesi, rekreasyonel potansiyelin en doğru şekilde değerlendirilebilmesi için turizm alanının her yönü ile tanınması gerekmektedir. Kızık köylerinde yaptığımız alan gezileri ve köylerde uyguladığımız anket çalışması sonucunda SWOT analizi yapılmıştır. Fırsatlar ve tehditler dikkate alınarak köylerin turizm potansiyelini açığa çıkaracak güçlü ve zayıf yanlar belirlenmiştir.

Cumalıkızık Köyü'nde gününbirlik rekreasyonel faaliyetlerin ve kısa süreli turizmin geliştirilebilmesi için imkanların yeterli olduğu görülmektedir. Ankete katılan yerel halk ve esnafın sorulan sorulara verdiği cevaba göre en güçlü yanını köklü tarihi geçmişi oluşturmaktadır. UNESCO tarafından kültürel miras listesine alınması ve Uludağ'ın eteklerinde bulunması özellikle yerel yönetimlerin bölge üzerinde çeşitli projeleri geliştirmesine imkan vermektedir. Ancak Cumalıkızık'ta bulunan konutların özgün yapısına göre yeniden restore edilmesi sırasında yaşanan aksaklıklar ve çevre düzensizliği turizmin gelişimini yavaşlatmaktadır. Ayrıca Cumalıkızık'ta alternatif rekreasyonel faaliyetlerin yapılabileceği ortamların varlığı köye olan ilgiyi arttırmaktadır. Cumalıkızık'ta turizmin sürdürülebilmesi için Cumalıkızık'ın var olan güçlü yanlarının korunması gerekmektedir. Ayrıca bu durumun ortaya çıkaracağı alternatif turizm faaliyetleri, köyde yeni iş sahalarının gelişimine zemin oluşturacaktır (Tablo 21).

Tablo 21: Cumalıkızık Köyü'nün güçlü ve zayıf yönleri fırsatlar ve tehditler

Güçlü Yanları	Zayıf Yanları
<ul style="list-style-type: none"> • Osmanlı Devleti'nin ilk yerleşme örneklerinden biri olması • Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin varlığı • Geleneksel sivil mimari yapılarının bugüne kadar korunabilmesi • Köyün yapısına uygun organik tarım ürünlerinin yetiştirilmesi • El örmesi ürünlerin varlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Köy yolu üzerinde ana cadde ayırımından sonra köye gelene kadar aşırı çarpık ve düzensiz yerleşmenin varlığı • Ana yol güzergahında tanıtıcı tabelaların yetersizliği • Köy kahvaltısı ve gözleme hizmeti sunan alanların imkanlarının azlığı • Ziyaretçilerin kalacağı pansiyon ve butik otellerin sayıca az olması ve konfor eksikliği

<ul style="list-style-type: none"> • UNESCO dünya miras listesinde yer alması • Restorasyon çalışmalarının yapıyor olması • Bursa gibi büyük bir şehrin hemen yanında yer alması 	<ul style="list-style-type: none"> • Geleneksel konutlara yapılacak restorasyon çalışmalarının yavaş ilerlemesi • İmar kısıtlamaları ile beklenen maddi imkanın alınamaması • Kalifiye eleman yetersizliği
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Uludağ'ın eteklerine kurulmuş olması • UNESCO tarafından miras listesine alınması ile köye verilen önemin artması • Tarihi ve doğal değerlerin korunabildiği kırsal alanlara ilginin artması • Azalan tarım ürünlerinin yeniden üretimine yönelik projelere imkan sunması • Yerel halkın ve esnafın turizme bakış açısının olumlu olması • Çevre bilincinin artması • Yeni yatırımların gerçekleşmesine imkan sağlaması • Özellikle kadın istihdamının artmasına imkan sağlaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Yapılan restorasyon çalışmalarının özgünlüğünü korumaması • Köye yakın yerleşim alanlarında hızlı ve plansız yapılaşmanın artması • Doğal alanların aşırı kullanımı sonucu yok olmaya başlaması • Tarım ve hayvancılığın azalması sonucu tek geçim kaynağının turizme yönelmesi ve ekonomik sıkıntıların başlaması • Ziyaretçi yoğunluğundan dolayı zarar gören tarihi dokuların çekiciliğinin azalması

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Araştırma alanı içinde yer alan Hamamlıkızık ve Derekızık'ta da anket çalışması ve gözlem yapılmıştır. Bu köyler Cumalıkızık kadar ziyaretçi çekmese de sahip olduğu doğal güzellikleri ile rekreasyonel açıdan değerlendirilebilmektedir. Ancak ziyaretçi sayısının ve turizmden gelir oranının artırılması için köylerin zayıf ve güçlü yanları ile turizme fırsat sunacak imkanlar ve engel olacak tehditlerin bilinmesi gerekmektedir. Bu açıdan kendi içsel yapısından doğan güçlü ve zayıf yönleri ile çevresel faktörlerden kaynaklanan fırsatları ve tehditleri yapılan gözlem ve anketlerle belirlenmiştir (Tablo 22 ve 23).

Tablo 22: Derekızık Köyü'nün güçlü ve zayıf yönleri fırsatlar ve tehditler

Güçlü Yanları	Zayıf Yanları
<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi geçmişi yansıtan konutların varlığı • Doğal çevrenin yeşilini koruyabilmiş olması • Şehir merkezine olan uzaklığı ile sessiz ve sakin doğal ortama sahip olması • Baba Çınar mesire alanının piknik alanı olarak değerlendirilmesi • Yediveren türü olarak bilinen çilek üretiminin yaygınlığı • Şenlik ve çilek festivalinin düzenlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi konutların sayıca az olması • Gününbirlik yapılan ziyaretlerde insanlara alternatif rekreasyonel imkanın sunulmaması • Betonarme binaların sayısının artması ile gelenekselliğinin azalması • Köyün tanıtım ve reklamının yeterince yapılamaması • Tarımdan para kazanma imkanının giderek azalması • Ulaşım güçlülüğünün yaşanması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Köye 30 dakika uzaklıkta bulunan Küreklidere Şelalesi'nin varlığı • Köylünün sahip olduğu tarım alanlarının hobi bahçesi olarak kullanılabilir olması • Köy çevresinde bulunan ormanlık alanların bitki çeşitliliği açısından zengin olması • Treeking, faytonlu gezi, orientering, kamp kurma gibi rekreasyonel faaliyetlere imkan sağlayabilecek ortamın varlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Derekızık Köyü'ne komşu olan Saitabat Köyü'nün sahip olduğu şelalesi ile turizm açısından daha çok tanınmış olması • Azalan tarım ve hayvancılık faaliyetleri sonucunda yerel halkın köyünü terk etme ihtimalinin bulunması ,

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Tablo 23: Hamamlıkızık Köyü'nün güçlü ve zayıf yönleri fırsatlar ve tehditler

Güçlü Yanları	Zayıf Yanları
<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi geçmişi yansıtan konutların varlığı • Köy çevresinde mesire alanların varlığı • Hamamlıkızık yerleşim alanı sınırları içinde Uludağ eteklerinde kent ormanının bulunması • Uludağ'dan gelen korusu kaynak suyunun varlığı • Alabalık tesislerinin bulunması • Küreklidere Şelalesi'nin piknikçilere ve doğa sporlarına uygun ortam sağlaması	<ul style="list-style-type: none"> • Sayısı oldukça az olan tarihi konutların yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalması • Günübirlik yapılan ziyaretlerde insanları alternatif rekreasyonel imkanının sunulmaması • Betonarme binaların sayısının artması ile gelenekselliğinin azalması • Köyün tanıtım ve reklamının yeterince yapılamaması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Köye 30 dakika uzaklıkta bulunan Küreklidere Şelalesi'nin varlığı • Köylünün sahip olduğu tarım alanlarının hobi bahçesi olarak kullanılabilir olması • Köy çevresinde bulunan ormanlık alanların bitki çeşitliliği açısından zengin olması • Treening, faytonlu gezi, orientering, kamp kurma gibi rekreasyonel faaliyetlere etkinliklerine imkan sağlayabilecek ortamın varlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Komşusu olan Cumalıkızık Köyü'nün gölgesinde kalması • Kırsallığın giderek azalması ile şehirleşme tehlikesi altında olması • Geleneksel yaşam tarzının yok olması • İmara açılan alanların yapılaşma nedeniyle tarım alanlarına zarar vermesi

Kaynak: Alan anketleri (2016)

Derekızık ve Hamamlıkızık köylerinde kısa süreli turizm ya da günübirlik rekreasyonel faaliyetlerin yapılabilmesi için uygun ortamlar bulunmaktadır. Halkın çok az bir bölümünün geçim kaynağı olarak değerlendirdiği turizm, alternatif olarak geliştirilebilir. Özellikle Derekızık köyünde haftasonu ağırlık kazanan ziyaretler

genellikle ilkbahar ve yaz döneminde gerçekleştirilir. Yakın çevresinde doğal oluşumlar açısından çekiciliği yüksek olan Saitabat Köyü'nün bulunması Derekızık Köyü'nün gerisinde kalmasına neden olmuştur. Bu durumu avantaja dönüştürebilecek potansiyelin kullanılması gerekmektedir.

Fotoğraf 28: Saitabat Şelalesi
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Fotoğraf 29: Saitabat mesire alanı
Kaynak: (Alan araştırması, 2016)

Hamamlıkızık yerleşmesi alabalık çiftlikleri, kent ormanı ve mesire alanları ile ziyaretçileri kendine çekmektedir. Ancak Derekızık'ta olduğu gibi Hamamlıkızık'ta da yakın çevresinde yer alan turizm çekiciliği yüksek olan Cumalıkızık yerleşmesinin gölgesinde kalmaktadır. Sahip olduğu doğal çekiciliklerin planlı kullanımı gerekmektedir. Yapılacak doğru yatırımlar sayesinde köyler arasında turizmin gelişimi sağlanabilir. Hamamlıkızık ile Cumalıkızık arasında köy içinden tarihi yürüyüş yolları, Derekızık ile arasında ise ortak kullanım alanı olarak yararlanılacak doğa parkurları geliştirilebilir. Tehditlerin fırsata dönüştürüldüğü, halkın ekonomisine katkı sağlayacak ve ziyaretçileri psikolojik doyuma ulaştıracak projeler geliştirilmelidir (Fotoğraf 28 ve 29).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırsal turizm, kitlesel turizmin ortaya çıkardığı aşırı, plansız ve kontrolsüz kullanım sonucu özelliğini yitiren kıyı alanlarına alternatif olarak gelişmiştir. Kırsal turizme olan ilginin artması sonucu doğal ve tarihi yapılara sahip kırsal yerleşmeler turizme yönelmeye başlamıştır. Özellikle büyükşehirlere yakın olan kırsal alanlar gününbirlik ziyaretçilerin uğrak alanı olmuştur. Ziyaretçi sayısının artması ve çeşitlenmesi ile birlikte kırsal mekanlar var olan tarihi yapılarını ve doğal varlıklarını turizmin çekici unsuru olarak değerlendirmeye başlamıştır.

Çalışma alanımızı oluşturan Bursa'daki kıvık köylerinde rekreasyonel turizm faaliyetleri ve gününbirlik turizm incelenmiştir. Bu kapsamda ele aldığımız köyleri ziyaret edenlere, yerel halka ve esnafa anket uygulanmıştır. Üç ayrı gruba yönelik oluşturulan sorularla üç ayrı köyün turizm değerleri belirlenmeye çalışılmıştır. Anketten elde edilen sonuçlara göre kıvık köylerinde turizm olanaklarının istenilen düzeyde değerlendirilmediği ve var olan potansiyelin alternatif rekreasyonel etkinlikler ile geliştirilebileceğidir. Özellikle yürüyüş parkurları, hobi bahçeleri, atlı gezintiler, bisiklet turları, çeşitli yörelere ait haftaların düzenlenmesi ziyaretçilerin ifade ettiği rekreasyonel faaliyetlerdendir. Hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi, tanıtım ve reklamın artırılması kırsal turizmin geliştirilmesi için öncelikli olarak yapılması gerekmektedir. Ancak destinasyonların taşıma kapasitesi gözetilmeden hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi ve turistik ziyaretçilere açılması, var olan kaynakların yozlaşmasına ve tüketilmesine sebep olacaktır. Bu nedenle kırsal turizmin geliştirilmesi için yapılacak her türlü çalışma planlı ve sürdürülebilir olmayı zorunlu kılar.

Doğal ve bozulmamış çevre yapısı, tarihi ve kültürel değerler, geleneksel mimari ankete katılan esnafa göre ziyaretçileri çeken en temel unsurlardır. Ancak ziyaretçileri ağırlama ve hizmet sunma açısından köylerinin yetersiz kaldığını belirten köy esnafı, kıvık köylerinde yeni yatırım planları olduğunu ifade etmektedir. Anket sonuçlarına göre özellikle Cumalıkızık'ta yatırımların, konaklamaya ve ev pansiyonculuğuna yönelik olduğu görülmektedir. Bu nedenle önce yerel halka ve esnafa turizm eğitimi ve bilinci verilmeli, gelen çocukların iyi vakit geçirmeleri için özel alan oluşturulmalı, yerel ürünlerin satımının gerçekleştirildiği standların köy içinde değil de ayrı bir alana kurularak tarihi sokak dokusunun korunması gerekmektedir.

Derekızık'ta ise doğal çevrenin çekiciliği günübirlik turizmi ortaya çıkarmıştır. Esnafın tamamı ağırlıklı olarak hafta sonu gelen ziyaretçilerin tüm haftaya yayılmasını istemektedir. Ziyaretçi sayısının artırılması için öncelikli olarak reklam ve tanıtım yapılmalı ve beraberinde hizmet alanları çeşitlendirilmelidir. Köy esnafı giderek azalan tarım ve hayvancılığa karşı turizmi alternatif ekonomik faaliyet ve geçim kaynağı olarak görmektedir. Bu nedenle köy esnafı sahip oldukları bahçelerde kamp yapmak için arazi kiralamak, bungalov evler yapmak, bahçe turizmini geliştirmeyi istemektedir. Baba Çınar olarak bilinen piknik alanından köy sınırları içinde kalan Küreklidere Şelalesi'ne yönelik çeşitli parkurlar oluşturularak çekicilik artırılmalıdır. Ayrıca oluşturulan güzergah üzerinde köylünün ürettiği çilek ve kestanelerin satılması için standlar kurulmalıdır. Turizmin daha kaliteli yapılması ya da potansiyeli olan köylerde turizmin geliştirilmesi için valilik, STK ve dernekler köy halkı ile birlikte hareket etmelidir.

Turizmin önemli bir sektör olarak gelişmeye başladığı kızık köylerinde yerel halk ve esnaf günübirlik yapılan ziyaretlerin kısa süreli turizme dönüştürülmesi gerektiğini düşünmektedir. Özellikle ziyaretçilerin sayısının artması ve haftanın her gününe yayılması var olan değerlerin korunmasına imkan sağlamaktadır. Ancak ziyaretçi sayısının artması ve turizmin her güne yayılması köylerdeki tarihi ve doğal çekici unsurların hızla tüketilmesine ve aşırı kullanımdan dolayı tüm özelliklerini kaybetmesine yol açacaktır. Ayrıca artan turist sayısının köyde oluşturacağı yoğunluk ulaşımın aksamasına ve otopark sorununun ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu durum geçimini turizmden sağlamayan köy halkının günlük yaşantısına zarar verecektir. Bu nedenle turist sayısı artırılırken yoğunluğun olacağı günlerde özellikle haftasonu ziyaretçiler için saat sınırlaması getirilmelidir. Turizmi, ekonomik kaygılarını azaltıcı faaliyet olarak görmekte olan yerel halk bu konuda teşvik çalışmalarının destekçisi olmaktadır.

Kızık köylerinde kırsal turizmin gelişmesi, bu köylerin kullanılmasını da sağlayacaktır. Bu sayede ekonomik ve sosyal gelişme sağlanacak ve bu tür sorunların gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu köylerde meydana gelen gelir artışı refah seviyesini yükseltecektir. Burada üzerinde durulması gereken husus turizmin çevreyi olumsuz yönde etkilememesi yani sürdürülebilir olmasıdır. Özellikle bu köyler için alınan kararlarda bu köylerde yaşayanların görüşleri önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akkuş Erseviniç, Mine (2009), *Cumalıkızık Köy Monografisi*, Ekin Yayınevi: Bursa.
- Albayrak, Aslı (2003), *Alternatif Turizm*, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Avcı, Nilgün (2007), "Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 7(2), ss.485-501
- Bayar, Muhsin Zekai (1992), *Turizme Giriş*, İşletme Fakültesi Yayınları: İstanbul.
- Can, Emel (2013), "Turizm Destinasyonlarında Sürdürülebilir Turizmin Sürdürülebilir Rekabet Açısından Değerlendirilmesi", *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, Yaz Sayısı 4, İstanbul.
- Cansever, Turgut (2016), *Osmanlı Şehri*, Timaş Yayıncılık: İstanbul.
- Cengiz, Tülay ve Çelen, Hayran (2015), "Hızlı Kırsal Değerlendirme Yöntemi: Alpağut Köyü Örneği (Seben, Bolu)", *Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi Dergisi*, ss.161-179, Kars.
- Demir, Cengiz ve Çevirgen, Aydın (2006), *Turizm ve Çevre Yönetimi*, Nobel Yayın: Ankara.
- Doğanay, Hayati (2001), *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çizgi Yayınevi: Konya.
- Doğaner, Suna (2003), *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi: İstanbul.
- Doğaner, Suna (2003), "Miras Turizminin Coğrafi Kaynakları ve Korunması", *Coğrafi Çevre Koruma Ve Turizm Sempozyumu*, Ege Üniversitesi Coğrafya Bölüm Sempozyumları 2., ss.1-8, İzmir.
- Erdoğan, Nazmiye (2003), *Çevre ve (Eko) Turizm*, Erk Yayıncılık: Ankara.
- Gökçe, Fikret (2006), *Yerel Destinasyonlarda Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde SWOT (FÜTZ) Analizi Tekniği Giresun Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Gül, Tolga (2014), "Rekreasyon Olgusuna Genel Yaklaşım", Ali Yaylı (Ed.); *Rekreasyona Giriş*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık: Ankara, ss.1-62.
- Gülcan, Bilgehan (2010), "Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı ürün Farklılaştırma İhtiyacı", *İşletme Araştırmaları Dergisi* S:2/1 s.99-120.
- Güngör, Sertaç ve Aslan, Mükerrrem (2004), "Turizm ve Rekreasyon Stratejileri İçin SWOT Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği", *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, S:18 (33), ss.68-72.

- Gürbüz, Elif (2009), *Tarih İçerisinde İstanbul'daki Mesire Olgusu Ve Mesire Alanlarının Geçirdikleri Değişimin Kağıthane Mesiresi Örneği Üzerinden İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Haberal, Hikmet (2015), *Turizmde Alternatif: Ekolojik Turizm, Doğa Turizmi, Kırsal Turizm, Yayla Turizmi*, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Kaplanoğlu, Raif ve Elbas, Aziz (2009), *Uludağ'ın Beşibirliği Bursa Kızık Köyleri Cumalıkızık, Değirmenlikızık, Derekızık, Fidyekızık, Hamamlıkızık Köyleri*, Bursav Yayını: Bursa.
- Karaküçük, Suat (2008), *Boş Zaman ve Rekreasyon*, Gazi Kitabevi: Ankara.
- Kement, Üzeyir (2014), "Rekreasyonun Diğer Alanlar İle İlişkisi", Ali Yaylı (Ed.); *Rekreasyona Giriş*, 1. Baskı, Detay Yayıncılık: Ankara, ss. 82-13.
- Kurdoğlu, Oğuz (2001), "Koruma Alanları ve Ekoturizmin Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi", *Türkiye Ormancılar Derneği Yayını*, Orman ve Av, S:4, s.4.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007), *Türkiye Turizm Stratejisi (2023)*, Ankara.
- Mansuroğlu, Sibel (2006), "Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği", *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, S: 19, ss.35-46, Antalya.
- Nicholas, Lorraine Nadia, Thapa, Brijesh And Ko, Yong Jae (2009), "Residents' Perspectives of a World Heritage Site The Pitons Management Area, St. Lucia.", *Annals of Tourism Research*, 36(3), ss.390-412.
- OECD (1994), *Tourism Strategies and Rural Development*, Paris.
- Olalı, Hasan (1990), *Turizm Politikası ve Planlaması*, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayın No: 122, İstanbul.
- Önder, Serpil ve Polat, Ahmet Tuğrul (2004), "Konya İli Karapınar İlçesi'nin Ekoturizm Yönünden Görsel Kalite Değerlendirmesi Ve SWOT Analizi", *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, S: 18(33), ss.80-86.
- Öner, Çiğdem (1997), *Seyahat Ticareti*, Literatür Yayınları: İstanbul.
- Özgüç, Nazmiye (1984), *Turizm Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Özgüç, Nazmiye (2007), *Turizm Coğrafyası, Özellikli Bölgeler*, Çantay Kitabevi: İstanbul.
- Özkan, Emin (2007), *Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Kırsal Turizm*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. (Erişim: 25 Aralık 2017, www.hazarsam.com, up/doc/191).

- Öztank, Nimet (2013), "Afyonkarahisar Geleneksel Konut Mimarisi ve Sokak Dokusunun Analizi", *Ege Mimarlık Dergisi*, Eylül, ss.44-49.
- Pekin, Faruk (2011), *Çözüm: Kültür Turizmi*, İletişim Yayıncılık: İstanbul.
- Perker, Sevgen ve Akıncıtürk, Nilüfer (2011), "Geleneksel Cumalıkızık Evlerinde Ahşap Konut Sistemi", *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, S: 16.
- Samıdı, M. H., (2001), "Cultural Heritage Preservation And Presentation In Indonesia", Workshop 6: Cultural Heritage And Its Representation, Cultural Heritage, Man And Tourism, Report Of The Asia-Europe Seminar-Hanoi.
- Shivers, Jay S. and L. J. Delisle (1997), "*The Story of Leisure*", Australia.
- Soykan, Füsün (1999), "Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm", *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, Yıl 10, Mart-Haziran.
- Soykan, Füsün (2001), "Ege Bölgesi'nden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir)", *Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Yayın No: 1, Safa Tanıtım ve Matbaacılık Ltd. Sti. İstanbul.
- Soykan, Füsün (2006), "*Avrupa'da Kırsal Turizme Bakış Kazanılan Deneyim*", II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 20-22 Nisan, ss.72-73.
- Swarbrooke John (1999), "*Sustainable Tourism Management*", CABI Publishing, CAB International, New York.
- Taş, Sedat (2012), "Trabzon ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma", *T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir*.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2011), *Türkçe Sözlük*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara, No: 549.
- Turizm Bakanlığı (1993), *Turizm Bakanlığı 30 Yaşında (1963-1993)*, Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- Turhan, Mümtaz (1994), *Kültür Değişimleri (Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Teknik)*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları: İstanbul, ss.1-225.
- Türkiye Çevre Sorunları Vakfı (1991), *Ortak Geleceğimiz – Dünya Çevre Ve Kalkınma Komisyonu*, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları: Ankara.
- Varnacı Uzun, S. ve Somuncu, Mehmet (2011), "Kültürel Peyzajın Korunması ve Turizm İlişkisi Bağlamında Yerel Halkın Görüşleri: Ihlara Vadisi Örneği", *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, Cilt:3, S:2, ss.21-36.

Yavuz, Veli Alpagut (2010), "Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:7(14), ss.63-86.

Yavuz, Cevit (2015), "Turizmde Sürdürülebilirlikte Halkla İlişkiler Çalışmalarının Önemi" [Bildiri], Uğur Akdu ve İsmail Çalık (Ed.), *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 14-16 Mayıs, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları 31, Gümüşhane, ss.72-81.

Yılmaz, Özdemir, Gülay ve Gürol, Kafa, Neşe (2012), "Balıkesir İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), ss.23-32.

İnternet Kaynakları

Bursa Alan Başkanlığı (Mayıs 2013), *Bursa (Hanlar Bölgesi & Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Yönetim Planı (2013-2018)*. [Erişim: 13 Eylül 2016, <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/wp-content/uploads/2013/06/Bursa-Y%C3%B6netim-Plan%C4%B1.pdf>].

Bursa İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, *Dünya Miras Listesinde Bursa*. [Erişim: 10 Ocak 2018, <http://www.bursakulturturizm.gov.tr/TR,109565/dunya-miras-listesinde-bursa.html>].

Kültür Varlıkları Ve Müzeler Genel Müdürlüğü (Kasım 1999), *Arkeolojik Sitler Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararı (Karar No: 658)*. [Erişim: 8 Ekim 2017, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44310/ilke-karari-karar-no-658-karar-tarihi-05111999.html>].

Kültür Varlıkları Ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2014), *Bursa Ve Bergema Dünya Miras Listesinde*. [Erişim: 9 Kasım 2017, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,100579/bursa-ve-bergama-dunya-miras-listesinde.html>].

Orman Genel Müdürlüğü Resmi Gazete (Mart 2013), *Mesire Yerleri Yönetmeliği (Sayı: 28578)*. [Erişim: 15 Aralık 2017, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130305-9>].

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı (Kasım 1999), *Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları (Bu ilke kararı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 19/06/2007 tarih ve 728 nolu İlke Kararı ile iptal edilmiştir)*. [Erişim: 2 Ocak 2018, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14397/659-nolu-ilke-karari-dogal-tabii-sitler-koruma-ve-kulla-.html>].

Türkiye İstatistik Kurumu (2018), *Nüfus ve Demografi*. [Erişim: 26 Haziran 2018, (<https://biruni.tuik.gov.tr/>)].

EKLER

ANKET FORMU: 1

KIZIK KÖYLERİNDEKİ ZİYARETÇİLERE UYGULANAN ANKET

I.BÖLÜM DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1.Cinsiyetiniz

- 1.Kadın
- 2.Erkek

2. Medeni Haliniz

- 1.Bekar
- 2.Evli
- 3.Boşanmış/dul

3. Doğum Tarihiniz.....

4. Doğum Yeriniz.....

5. Eğitim Durumunuz

1. İlköğretim
2. Lise
3. Üniversite
4. Diğer

II. BÖLÜM EKONOMİK ÖZELLİKLER

6.Mesleğiniz

- 1.İşçi
2. Esnaf
3. Memur
4. Öğrenci
5. Diğer

7. Gelir Durumunuz

1. 0 - 1500
2. 1501 - 3000
3. 3001 - 4500
4. 4501 ve üstü

III. BÖLÜM TURİZM VE REKREASYON POTANSİYELİ

8. Kızık Köyleri'ni tercih etme sebebiniz nedir?

1. Doğal güzellikler
2. Tarihi ve kültürel değerler
3. Geleneksel el sanatları
4. Şehir gürültüsünden uzaklığı
5. Yöresel ürünler için
6. Diğer

9. Kızık Köyleri'nde turistik ve rekreatif amaçlı katıldığınız en önemli faaliyet hangisidir?

1. Tarihi ve mimari eserleri inceleme
2. Doğayı inceleme
3. Doğa yürüyüşü
4. Piknik yapma
5. Foto safari
6. Diğer

10. Kızık Köyleri'nde rekreasyonel ve turistik faaliyetlerden yeteri kadar yararlanabiliyor musunuz?

1. Evet ise neden.....
2. Hayır ise neden.....

11. Hangi sıklıkla geliyorsunuz? (Neden)

1. Haftada birkaç sefer
2. Haftada bir sefer
3. Ayda bir
4. Yılda birkaç kez
5. İlk kez

12. Kızık Köyleri'nin rekreatif alan olarak istenilen düzeyde değerlendirildiğini düşünüyor musunuz?

1. Evet ise neden.....
2. Hayır ise neden.....

13. Alternatif rekreasyonel alanların geliştirilebileceğini düşünüyor musunuz? (Önerileriniz nedir?)

1. Evet ise neden.....
2. Hayır ise neden.....

14. Kızık Köyleri'nde koruma altına alınmasını düşündüğünüz değerler var mı?

1. Evet ise neden.....
2. Hayır ise neden.....

15. Köylerde var olan tarihi ve kültürel değerlerin yeterince korunabildiğini düşünüyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikrim yok

16. Cumalı Kızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınmasının, sizin bu köyü ziyaret etmenizdeki etkisi oldu mu?

1. Evet
2. Hayır

17. Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınması sizce en çok hangi alanda etkisini göstermiştir?

1. Tarihi sokak dokusunun korunması
2. Mimari alanda restorasyon çalışmalarının artırılması
3. Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin açılması
4. Doğal çevrenin güzelleştirilmesi
5. Diğer.....

18. Kızık Köyleri'nde dikkatinizi çeken en önemli sorun sizce nedir?

1. Hızlı ve plansız yapılaşma
2. Geleneksel yaşam tarzının azalması
3. Görüntü kirliliği
4. Ulaşım güçlüğü
5. Diğer.....

19. Yerel halkın ve esnafın ziyaretçilere karşı yaklaşımını dikkate aldığımızda köye tekrar gelmeniz üzerinde bir etkide bulunacağını düşünüyorsunuz?

1. Olumlu ise neden.....
2. Olumsuz ise neden.....
3. Fikrim yok

20. Kızık Köyleri'nde kırsal turizmin geliştirilmesi için öncelikli olarak yapılması gereken sizce nedir?

1. Hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi
2. Köyler arası ulaşım olanaklarının artırılması
3. Sivil toplum kuruluşları ile ilgili alanların ortak hareket etmesi
4. Tanıtım ve reklam
5. Diğer.....

21. Eklemek istediğiniz birşey var mı?

ANKET FORMU: 2

KIZIK KÖYLERİNDEKİ ESNAFA UYGULANAN ANKET

I. BÖLÜM DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1) Cinsiyetiniz

1. Kadın
2. Erkek

2) Doğum Tarihiniz.....

3) Doğum Yeriniz.....

4) Eğitim Durumu

1. İlköğretim
2. Lise
3. Üniversite
4. Diğer.....

II. BÖLÜM EKONOMİK ÖZELLİKLER

5) Hangi iş kolunda faaliyet gösteriyorsunuz?

1. Hediyelik eşya
2. Yerel gıda
3. Pansiyon
4. Yemek
5. Kiraathane
6. Diğer.....

6) Yaptığınız başka bir iş var mı? Neden

1. Yok.....
2. Var (iş kolu).....

7) Aylık geliriniz ne kadardır?

1. 1500 ve altı
2. 1501 – 3000
3. 3001 – 4500
4. 4501 ve üstü

III. BÖLÜM TURİZM VE REKREASYON POTANSİYELİ

8. Ziyaretçilerin köyünüze gelmesinin temel sebebi sizce nedir?

1. Doğal ve bozulmamış çevre yapısı
2. Şehirden uzak temiz hava koşulları
3. Tarihi ve kültürel değerler ve geleneksel mimari
4. Kırsal alan gezisi
5. Hepsi

9. Ziyaretçiler ağırlıklı hangi günlerde gelirler?

1. Hafta içi
2. Hafta sonu

10. Kırsal turizm faaliyetinin ve rekreasyonel çeşitlenmenin arttırılması köy esnafı açısından nasıl karşılanır?

1. Olumlu ise neden.....
2. Olumsuz ise neden.....

11. Köyünüzde kırsal turizm faaliyetinin ve rekreasyonel çeşitlenmenin arttırılmasını sağlayacak görevi kim üstlenmelidir?

1. Köylünün kendisi
2. Muhtarlık
3. Kaymakamlık
4. Valilik
5. Kültür ve Turizm Bakanlığı
6. Yöredeki Dernek ve Sivil Toplum Örgütleri
7. Belediye
8. Diğer.....

12. Köyde var olan ekonomik (esnaf) çeşitliliğin ziyaretçileri karşılama açısından yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Evet (Neden).....
2. Hayır (Neden).....

13. Ziyaretçi sayısını arttırmak için neler yapılmalıdır?

1. Hizmet kalitesi ve sayısı arttırılmalı
2. Çevre düzenlemesi geliştirilmeli
3. Alternatif turizm etkinlikleri çoğaltılmalı
4. Köyün tanıtımı arttırılmalı
5. Diğer.....

14. Ziyaretçi sayısının arttırılması köy esnafını hangi anlamda daha çok etkiler?

1. Olumlu ise neden.....
2. Olumsuz ise neden.....

15. Kızık köylerinde başka bir yatırım planınız var mı?

1. Evet (Neden).....
2. Hayır (Neden).....

16. Köyünüzde yatırım alanlarının artış göstermesi yöre esnafını sizce en çok hangi alanda etkiler?

1. Rekabet gücünü arttırır
2. Yöresel ürünlerin çeşitliliğini ve kalitesini arttırır
3. Ürünlerin satımını zorlaştırır
4. Elde edilen gelirden azalmaya yol açar
5. Diğer.....

17. Köyünüzde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin, çevre sorunlarına sebep olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Hayır.....
2. Evet (Neden).....

18. Köyünüzde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin, köyünüzün geleneksel ve tarihi yapısına zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

1. Hayır.....
2. Evet (Neden).....

19. Köyünüzde gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetlerin, köyünüzün doğal, geleneksel ve tarihi yapısının korunmasında yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Hayır.....
2. Evet (Neden).....

ANKET FORMU: 3

KIZIK KÖYLERİNDEKİ YEREL HALKA UYGULANAN ANKET

I. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Cinsiyetiniz

1. Kadın
2. Erkek

2. Medeni Hali

1. Evli
2. Bekar
3. Dul/ boşanmış

3. Doğum Tarihiniz.....

4. Doğum Yeriniz.....

5. Eğitim Durumu

1. İlköğretim
2. Lise
3. Üniversite
4. Diğer.....

II. EKONOMİK ÖZELLİKLER

6. Mesleğiniz

1. Çiftçi
2. Esnaf
3. İşçi
4. Memur
5. Öğrenci
6. Diğer.....

7. Gelir Durumunuz

1. 0 – 1500
2. 1501 – 3000
3. 3001 – 4500
4. 4501 ve üstü

III. TURİZM VE REKREASYON POTANSİYELİ

8. Köyünüzde yapılan turizm faaliyetlerinin, köyünüze en büyük katkısı nedir?

1. Ekonomiyi geliştiren bir faaliyet
2. Kültürün artmasını sağlayan bir faaliyet
3. İnsanları kaynaştıran bir faaliyet
4. Doğayı güzelleştiren bir faaliyet
5. Tarihi ve kültürel değerleri koruyan bir faaliyet
6. Diğer.....

9. Köyünüzün mevcut turizm imkanlarını nasıl buluyorsunuz?

1. Yeterli buluyorum (Neden).....
2. Yeterli bulmuyorum (Neden).....

Köyünüzün en önemli kırsal turizm çekiciliği sizce aşağıdakilerden hangisidir?

1. Doğal alanların varlığı
2. Tarihsel ve geleneksel değerleri içermesi
3. Yöresel ürünler
4. Ulaşım kolaylığı
5. Diğer.....

11. Köyünüzde daha çok hangi rekreasyonel faaliyet yapılmaktadır?

1. Yürüyüş
2. Piknik yapma
3. Foto safari
4. Tarihi ve kültürel alanları gezme
5. Yöresel ürün ve el sanatlarını satın alma
6. Diğer .....

12. Köyünüzde alternatif olarak hangi faaliyetler geliştirilebilir?

.....

13. Rekreasyonel faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesinde herhangi bir sorunla karşılaşılacağını düşünüyor musunuz?

1. Evet ise neden.....
2. Hayır ise neden.....

14. Köyünüzde kırsal turizm potansiyelini ve alternatif faaliyetleri geliştirmekte asıl görevi kim üstlenmelidir?

1. Köylünün kendisi
2. Muhtarlık
3. Kaymakamlık
4. Valilik
5. Kültür ve Turizm Bakanlığı
6. Yöredeki Dernek ve Sivil Toplum Örgütleri
7. Belediye
8. Diğer.....

15. Köyünüzde turizm faaliyeti gelişmeye başlarsa turizmde ücret karşılığı ya da kendi hesabınıza çalışarak kazanç sağlamak ister misiniz?

1. İsterim (Ev pansiyonculuğu yapmak, Motel kurup işletmek, Kamp için arazi kiralamak, Bağ, bahçe tarımına katkıda bulunmak Yiyecek ürün satışı, Rehberlik)
2. İstemem
3. Fikrim yok

16. Köyünüze gelen turist profilini ağırlıklı olarak hangi grup oluşturmaktadır?

1. Günübürlükçiler
2. Kısa süreli turistler
3. Diğer .....

17. Ziyaretlerin tüm haftaya yayılmasını ister misiniz?

1. Evet ise neden.....
2. Hayır ise neden.....

18. Köyünüzde gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetlerin, köyünüzde çevre sorunlarına sebep olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Hayır.....
2. Evet (Neden).....

19. Köyünüzde gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetlerin, köyünüzün geleneksel ve tarihi yapısına zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

1. Hayır.....
2. Evet (Neden).....

20. Köyünüzde gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetlerin, köyünüzün doğal, geleneksel ve tarihi yapısının korunmasında yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Hayır.....
2. Evet (Neden).....

21. Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya mirası listesine alınması, köyünüzdeki turizm faaliyetlerini etkilediğini düşünüyor musunuz?

1. Evet ise neden.....
2. Hayır ise neden.....

22. Cumalıkızık Köyü'nün UNESCO tarafından dünya miras listesine alınması sizce en çok hangi alanda etkisini göstermiştir?

1. Tarihi sokak dokusunun korunması
2. Mimari alanda restorasyon çalışmalarının artırılması
3. Osmanlı eserlerinin sergilendiği müzenin açılması
4. Doğal çevrenin güzelleştirilmesi
5. Diğer.....

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI
ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖĞRENCİ ÖZGEÇMİŞ FORMU

Adı Soyadı:	Serpil KARA		
Lisans Öğrenimi	Ege Üniversitesi	Doğum Yeri	Bursa/ Osmangazi
Yüksek Lisans Öğrenimi	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Doğum Tarihi	20.02.1988

20.02.1988 yılında Bursa'da doğdu. İlk ve Ortaöğrenimini Bursa'da tamamladı. Bursa'da Çınar Lisesini 2004 yılında bitirdikten sonra 2005 yılında Ege Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nü kazandı. 2010 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Pedagojik Formasyon Programı'na başladı. 2011 yılında mezun olduktan sonra coğrafya öğretmeni olarak çalışmaya başladı. 2014 Eylül ayında Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı ve 28 Mayıs 2018 tarihinde Bursa'da Kızık Köylerinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Kentsel Rekreyasyon Açısından Değerlendirilmesi adlı tezi ile mezun oldu.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

ADRES: Demirtaş, Barbaros Mahallesi, 403. Sokak No: 5 D: 3 Osmangazi/ BURSA

E-Posta: serpil.comert@hotmail.com